

K PŘÁTELÉ KOMUNIZACE

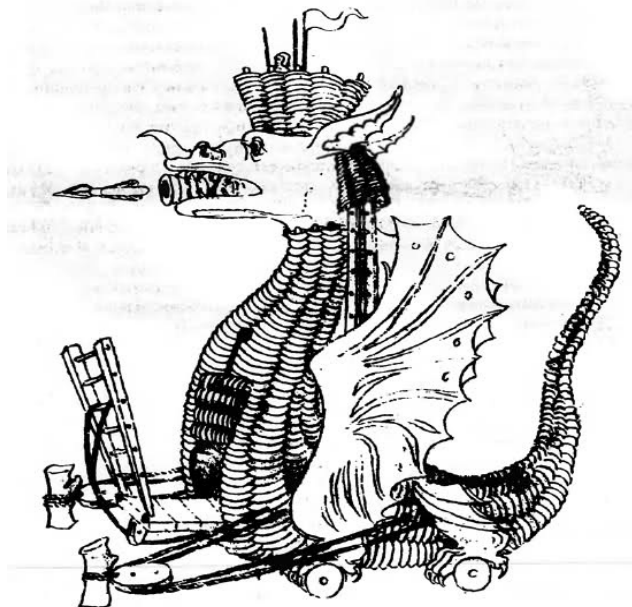
1/2015

ČASOPIS PRO REVOLUČNÍ TEORII

REVOLUCE JAKO ALTERNATIVA?

Vratislav Domovský: Poznámky k povstaleckému anarchismu • Miguel Amorós: Profesionální anarchie a teoretické odzbrojení • Per Henriksson: Marcel Crusoé a bývalí komunisté v intermundiích • Endnotes: Co máme dělat? • Leon de Mattis: Úvahy o „Apelu“ Neviditelného výboru • Leon de Mattis: Komunistická opatření

EDITORIAL

Tématem prvního čísla *Přátel komunizace* je „revoluce jako alternativa“. Alternativismus představuje poměrně širokou a mnohotvárnou škálu přístupů k radikální přeměně společenských vztahů. Ty mohou mít různé definované revoluční ambice (ve smyslu radikální celospolečenské změny), ale také nemusí mít vůbec žádné. Prakticky se může projevat zakládáním „autonomních sociálně-kulturních center“, pořádáním „bezpečných zón“ nebo udržováním „povstaleckých“ skupinek. Přesto všechny tyto podoby mají několik společných základních rysů. Předně, alternativismus získává jednoznačný politický význam s nástupem antiglobalizačního (či snad případněji alterglobalizačního) hnutí v „postindustriálních ekonomikách“ restrukturalizovaného kapitalismu. Výstižnou definici společné esence různých forem alternativismu pak formuloval Arnošt Novák ve svém článku „V trhlínách kapitalismu: Myšlení mimo stát i trh“ (A2 č. 12, 2014, s. 30), ačkoli tento pojem sám nepoužívá. Alternativismus podle něj přestal jednat v rámci logiky zápasu mezi kapitalistickou hegemonií a kontrahegemonií sociálních hnutí, která se vyznačovala „politikou požadavku“. Místo ní dnes nastupuje „politika jednání“. Ta, „vychází z předpokladu, že svobodu je neustále třeba uplatňovat a praktikovat, ne o ní jednat, když už je omezena. Tato strategie spočívá ve snaze vytvářet ‘jiný možný svět’ teď a tady, v trhlínách kapitalismu. [...] Cílem není získat moc ve společnosti ani koexistovat v rámci stávající hegemonie, ale neustále ji narušovat. Nejde přitom o odmítání reformního či revolučního úsilí... [...] ...každodenní sociální vztahy (re)produkuje stát, kapitál, patriarchát nebo rasismus. A právě proto potřebujeme v trhlínách kapitalismu vytvářet místa odporu a vzdoru, být solidární, vzpurní a konfliktní. Taková místa jsou často materiální a organizační oporou sociálních hnutí, ale jsou také důležitou sociální laboratoří.“ Texty, které se v tomto vydání *Přátel komunizace* objevují, jsou kritikou alternativismu vedenou z marxistických pozic komunizační teorie a systematické dialektiky. Cílem této kritiky rozhodně není kategoricky odmítnout „vytváření situací, v nichž je možné zkoumat a zakoušet jiné způsoby bytí, sociálních vztahů a subjektivit, a přesvědčit se tak, že jiné než panující sociální vztahy jsou nejen možné, ale i žádoucí“ (A. Novák, tamtéž). Takové situace jsou naopak žádoucí či dokonce nevyhnutelné pro naše individuální bytí v *kapitalismu*, ale samy o sobě nemají potenciál plodit radikálně nekapitalistické vztahy. Naopak zůstávají v kapitalistických vztazích pevně vsazený a tak či onak je reprodukují. Terčem komunizační kritiky je právě tato idealistická utopičnost, s níž nahlíží revoluční narušení reprodukce společenských vztahů jako věc jiného myšlení, vůle a rozhodnutí, což koresponduje s absencí společensko-historické teorie kapitálu. Účelem samozřejmě je vyprovokovat otázky a debatu ohledně praxe a teorie širšího antiautoritářského hnutí.

OBSAH

Vratislav Domovský: Poznámky k povstaleckému anarchismu 4

Jak společensky zarámovat genezi českého insurekcionismu? Je jeho revoluční perspektiva skutečně radikální nebo je jen elitářskou mutací alternativistické „revoluce teď a tady“, kterou povstalci dělají sami pro sebe? Na tyto otázky se pokouší odpovědět jeden z *Přátel komunizace*.

Miguel Amorós: Profesionální anarchie a teoretické odzbrojení – o insurekcionismu 11

Anarchistický historik a teoretik ze španělské Valencie předestírá osobní a teoretickou trajektorii Alfreda M. Bonannna - jedné z ústředních postav povstaleckého anarchismu. Byť nesdílíme autorova východiska ani politické závěry, jeho text považujeme za historicky mimořádně poučný a jeho kritiku Bonannovy naprosté „neteorie“ za velmi případný příspěvek do debaty.

Per Henriksson: Marcel Crusoé a bývalí komunisté v intermundiích 21

Autor spojený se švédským komunizačním časopisem *riff-raff* přichází s poměrně hlubokou marxiánskou kritikou žurnálu *Dissident*, jenž se od povstaleckého anarchismu posunul k alternativistické interpretaci komunizace coby „exodu z kapitalismu“, kterou opírá o zcela neadekvátní čtení Marxova *Kapitálu* a *Grundrisse*.

Endnotes: Co máme dělat? 33

Kolektiv angloamerického časopisu *Endnotes* upozorňuje na zásadní rozdíly, kterými se liší marxistický koncept komunizace od konceptu postanarchistického, s nímž přišel *Neviditelný výbor* ve svých textech *Vzpoura přichází* a *Apel (The Call)*.

Leon de Mattis: Úvahy o „Apelu“ Neviditelného výboru 40

Francouzský komunizátor spojený s mezinárodním časopisem *Sic* odhaluje trhliny v postanarchistické teorii *Neviditelného výboru*, které vedou k iluzi trhlín v kapitalismu, v nichž můžeme ihned realizovat komunizaci jako pozitivní alternativu.

Leon de Mattis: Komunistická opatření 48

Do kontrastu s alternativistickými vizemi komunizace stavíme text od téhož autora, který se v lednu 2014 objevil v druhém čísle časopisu *Sic*. Marxistické pojetí sociální revoluce jako komunizace je negativní: hovoří o tom, co má být zrušeno. Pojem „komunistické opatření“ však v sobě nese pozitivní prvek, který nám dovoluje přemýšlet o praktickém průběhu revolučního procesu.

POZNÁMKY K POVSTALECKÉMU ANARCHISMU

Tento text vznikl začátkem podzimu 2014 jako příspěvek do druhého čísla revue Dialog, které se chystá vydat Asociace Alerta.

Když **Přátelé komunizace** dostali nabídku přispět do druhého čísla revue *Dialog*, chvíli jsme váhali, jestli ji přijmout. Zvolené téma – fenomén akcí **Sítě revolučních buněk** – nám samo o sobě nepřišlo zvláště zajímavé. Proč trávit čas diskusí nad pěti obskurními útoky na technické vybavení represivního aparátu a na soukromé vlastnictví a s nimi spojenými komuniké? Na první pohled se nám nad tím vším chtělo mávnout rukou a věnovat se něčemu jinému. Ovšem při zběžném ohledání hlubších rovin daného tématu se ukázalo, že tak úplně nejde o mnoho povyku pro nic. Činnost SRB a kontroverze, kterou uvnitř anarchistického hnutí vyvolává, je sama jen příznakem mnohem fundamentálnějších problémů, které komunistická teorie musí kriticky reflektovat, aspiruje-li na to být revoluční teorií v době krize restrukturalizovaného kapitalismu.

SRB nepadla z čistého nebe. Její komuniké obsahově i stylisticky odkazují na texty povstaleckého anarchismu a do určité míry i „postanarchismu“, které se v posledních několika málo letech mezi částí anarchistů a anarchistek staly docela šik. Jedná se o teoretickou produkci jedinců a kolektivů jako Alfredo M. Bonanno, **Spiknutí ohnivých buněk** (CCF) a další, které česko-slovenskému prostředí nově zprostředkovává **Edice Černé internacionály**¹ nebo anarchistická revue *Revoluční boj*, ale také o texty z dílny **CrimethInc. Ex-Workers' Collective**² a v neposlední řadě o knihu *Vzpouza přichází* od **Neviditelného výboru**³.

Ačkoli tato tvorba není myšlenkově homogenní

1) Ke stažení zde: <http://jailbreaking.noblogs.org/>.

2) <http://crimethinc.com/index.html>

3) Neviditelný výbor, *Vzpouza přichází* (Rubato 2012).

a některé zásadní otázky uchopují různí autoři odlišně, přesto sdílí určité společné rysy, které jí dodávají poměrně aktuální apel, díky němuž nesporně nalézá své publikum, ať už ji přijímá s nadšeným přitakáním, rozpačitostí nebo nevolí. Jedná se především o více či méně jasně artikulovanou tezi, že dělnické hnutí s jeho vizí revoluce jakožto pozitivního sebepotvrzení pracující třídy je nadobro mrtvé. S tím souvisí kritika politického zprostředkování a důraz na bezprostřednost v úvahách o komunistické revoluci. Ale jde také o jisté vnímání komunismu (anarchistického chcete-li) jako bezprostřední společenskosti jedince. Na první pohled by bylo možné říci, že všechny tyto rysy sdílí povstalecký anarchismus i s marxistickou teorií komunizace, ale přesto je zásadně rozděluje způsob, kterým pojímají kapitalismus i revoluci, jež ho má překonat.

Povstalecký anarchismus (stejně jako postanarchismus nebo komunizaci) nelze jednoduše odepsat jako pouhý nový aktivistický kravál. Jeho existence není nahodilá. Kapitalistickému vztahu vykořisťování a tedy třídnímu vztahu mezi kapitálem a proletariátem není nic v této společnosti cizí. Jeho historicky specifická konfigurace se odráží ve všech jejích aspektech, včetně různých snah o její revoluční kritiku. Cílem těchto poznámek není pustit se do křížku s povstaleckým anarchismem z pozice konkurenční teorie, ale pokusit se o jeho kritické pochopení. A to tak, že ho nebudeme pojímat jako ideový proud, který se vznáší ve vzduchoprázdnu, ale zasadíme ho zpět do jemu vlastního historického a společenského kontextu. Domníváme se, že tak můžeme zpětně vrhnout trochu světla i na tento kontext a alespoň naznačit otázky, které si aktuální teorie jeho revolučního překonání musí klást.

Poznámky jsou rozděleny do dvou bloků. První se zabývá výsečí z geneze českého anarchistického hnutí v kontextu metamorfóz třídního vztahu a druhý se v témže kontextu věnuje samotnému povstaleckému anarchismu.

Česká cesta k povstaectví

Poměrně nedávný vstup povstaectví do českého anarchistického hnutí se jeví jako produkt a výraz skutečnosti, že hnutí s koncem, dnes již polozapomenutých, 90. let jako by do jisté míry pozbylo cíl – jasně uchopitelnou vizi sociální revoluce.

Dynamika anarchistického hnutí v 90. letech spočívala v jeho polarizaci mezi konglomerátem alternativismu a antiglobalismu (které vnímaly třídu jako irelevantní či spíše překonanou kategorii, která nemůže sloužit za východisko aktivismu) na jedné straně a sociálně

revolučním anarchismem (který na třídní příslušnosti a boji naopak stavěl) na straně druhé. Toto „pnutí v anarchismu“ bylo zapuštěno do společenské reality, která paralelně produkovala obranné boje státních zaměstnanců a především zbytků staré průmyslové dělnické třídy na jedné straně a protesty proti pražskému zasedání MMF a Světové banky na straně druhé. Sociálně revoluční anarchismus byl více či méně schopný vkládat se do obou souběžných projevů třídního boje a s nesmírným elánem a nadějemi usilovat o jejich propojení a revolucionizaci.

Avšak anarchistické recepty na organizování pracující třídy – anarchosyndikalistické odbory, anarchizace stávajících odborů – které povětšinou pocházely z programatického dávnověku, a o nichž se mělo za to, že jsou univerzálně platné, naprosto selhaly. Ani sázka na reálně existující případy sebeorganizace, nevedla ke kýženým výsledkům. Neobjevily se žádné zárodky růstového procesu „dělnické moci“, v němž by pracující třída sama sebe pozitivně identifikovala jako třídu práce, která tvoří veškeré společenské bohatství – nic, co by uspokojivě naznačovalo možnost její opětovné transformace v revoluční subjekt s vlastním „projektem“ či „programem“ proletářské revoluce, v níž by pracující třída zvítězila *právě jako* pracující třída nad „parazitickými“ šéfy jako třeba ve Španělsku v letech 1936-1939.

Když se v bojích 90. let 20. století zúčastněné složky proletariátu střetávaly s kapitálem, nevedla skutečnost, že jednaly jako třída, k poznání radikální odlišnosti „třídních zájmů“. Naopak v těchto bojích třídní příslušnost vyvstávala jako prostá materiální zkušenost podmíněnosti kapitálem: existujeme jako pracovní síla, která je bez kupce ničím, což znamená, že třídní příslušnost se nám odhaluje jako kategorie kapitálu – jako banální a přitom nevyhnutelné „neštěstí“ každodenního života. Zoufalé boje na dole Kohinoor, v ČKD Praha, brněnském Zetoru a dalších krachujících továrnách, které dlouhé měsíce nevyplácely dělníkům mzdy, skončily, aniž by za sebou zanechaly sebemenší stopu po obrodě programatické „třídy pro sebe“. Ukázalo se, že jejich obzorem je spíše „dělnická bezmoc“ a po porážkách i Pyrrhových vítězstvích této vlny nekľidu v českém průmyslu se původní entusiasmus sociálně revolučního anarchismu změnil ve zklamání a rozklad.

Menší část anarchistů a anarchistek se ze slepé uličky vydala směrem k disidentským proudům marxismu zrozeným v hloubi i na konci éry programatismu. Zbytek sociálně revolučního anarchismu pak zašel na úbytě v letech ekonomické konjunktury po roce 2000, kdy postupně opadla i antiglobalizační vlna. Restrukturalizace kapitalistického vztahu vykořisťování

přeorala ekonomickou, politickou i sociální krajinu třídní společnosti a změnila i podoby, kterých třídní boj nabývá. Jeho epicentrum se rychle přesunulo z výrobní sféry do sféry reprodukce třídní společnosti. Tyto boje souvisely s odbouráváním nejprve „socialistického“ a posléze „sociálního“ státu. Mezi ně doposud patřily nejen odborové mobilizace kolem různých aspektů snižování „nepřímé mzdy“, ale také studentské hnutí v roce 2012 a rozličná občanská sdružení, která vyrostla kolem témat jako práva pacientů, handicapovaných, nezaměstnaných atd., nebo střety související s růstem přebytečného obyvatelstva (z hlediska akumulace kapitálu) v podobě živelných proticikánských protestů a iniciativ na podporu sociálně vyloučených.

Společné vystoupení odborů a občanských sdružení v rámci protestní koalice **Stop vládě** na jaře roku 2012 a souběžně s ním hnutí **Holešovská výzva**, pak jasně odhalily dvě související skutečnosti:

1) **Stop vládě** nevzniklo jako organické sjednocení rozmanitých společenských skupin, do nichž je proletariát rozdělen a skrze něž reálně existuje. Byl to jen sňatek z rozumu uzavřený tváří v tvář neústupnosti společného „nepřítele“. Byl to pouhý součet jednotlivých skupin, který se vzápětí rozpadnul a žil jen v okrajových akcích levicových aktivistů okolo **Pro-Altu. Holešovská výzva** potom byla mezitřídní sumou jednotlivých složek nespokojeného obyvatelstva.

2) Zdání jednoty se ani v jednom případě nekonstrovalo na základě třídní příslušnosti, ale na bázi jedince-občana, pro něž politická sféra do jisté míry ztratila legitimitu, a proto zápasí o charakter státu a způsob, kterým stát reaguje na ekonomickou krizi. A co víc, jedinec-občan se stal i východiskem levicového aktivismu: pro zúčastněné anarchisty i pozůstatky trockismu.

Nakolik se v několika posledních letech různé minority v rámci anarchistického hnutí snažily činně vložit do studentského hnutí a monotematických aktivistických sítí (iniciativy stavící se proti anticikanismu a zaměřující se na problematiku sociálně vyloučených lokalit), jakoby se z jejich praxe vytrácel jakýkoli přesah k vizi radikální celospolečenské změny (ať už se nazývá revolucí nebo ne) – zůstávala jen kritika konkrétních sociálních problémů a praktické otázky spojené s mobilizací kolem těchto problémů. Mimo některá hesla rituálních akcí (1. máje atp.), skrze něž anarchistické hnutí reprodukuje a potvrzuje samo sebe, můžeme náznaky úvah o „revoluci“, jejím obsahu a cestě k ní spatřovat jen v občasných prefigurativních gestech, které „revoluci“ kladou jako alternativu ke kapitalistické společnosti – alternativu, kterou můžeme realizovat sami pro sebe,

teď a tady, třeba v podobě „dočasných autonomních zón“ (squaty) a „bezpeněžních zón“.

Programatická perspektiva sociálně revolučního anarchismu je tedy dnes mrtvá a na straně současného anarchistického hnutí zcela schází systematická snaha o teoretickou reflexi jeho vlastní historické zkušenosti a nutnou reformulaci anarchistické revoluční perspektivy ve světle sociálních bojů, kterými se aktuálně projevuje krize restrukturalizovaného („neoliberálního“) kapitalismu.

Z této společenské reality vykrytalizoval povstalecký anarchismus (ale také mnohem roztržštěnější a nenápadnější „postanarchistické“ tendence) a nese si mateřská znaménka své doby. V nezanedbatelné míře je pochopitelně i reakcí na výše popsaný stav anarchistického hnutí (v podobě **ČSAF**, **Asociace Alerta**, ad hoc kolektiv **A-kontra** atd.), kterému vyčítá ztrátu svébytné politické identity a jasné revoluční orientace, jak dobře ilustruje polemika o stavu českého anarchistického hnutí, která vyšla v prvním čísle revue *Dialog*.

SRB a povstalecký anarchismus

Ačkoli se **Sít revolučních buněk** velmi přemrštěně holedbá, že útočí na „centra represe“ a zasévá „paniku“ do řad vládnoucí třídy,⁴ její akce se jeví být čistě symbolickými útoky zanedbatelného praktického dopadu a významu. V kombinaci s komuniké, která je doprovázejí, tak ve skutečnosti fungují především jako projev solidarity s bojujícími a stíhanými aktivisty a jako prostředek komunikace s většinou anarchistického hnutí. Prostředek, který má v tomto hnutí propagovat svoji formu – ilegální přímou akci organizovanou úzkou skupinkou jedinců – jako univerzální a skutečně „revoluční“ taktiku. Samotná komuniké jsou, zcela v souladu s obvyklým slohem insurekcionistických textů, plná velkých slov, vypjatých emocí a mravokárných soudů, kterými jejich autoři ospravedlňují své činy, vysvětlují své motivy a chtějí zapůsobit na své publikum. Nechme tedy zaznít slova anarcho-povstalců, ale neulpívejme na jejich povrchu a pokusme se nahlédnout, jaká se pod nimi skrývá revoluční perspektiva.

„...ne všichni jsou ochotni jen přežívat a ohýbat se před modlou zákona. Někteří z nás raději naslouchají hlasu svého srdce, ve kterém nosí oheň anarchie. Někteří z nás vzali oheň ze svých srdcí a zhmotnili ho do podoby zápalných bomb...“⁵

4) SRB, *Komuniké k útoku na policejní vůz v Janově*, leden 2014.

5) SRB, *Komuniké k útoku na kamerový systém*, 8. 5. 2014.

Příslušníci SRB sami sebe vnímají jako ty, kdo „vystoupili z konformity davů“, kdo se rozhodli nemlčet, neparticipovat a nebát se, a každým svým krokem „podrývají stávající systém“;⁶ destabilizují kapitalistickou normalitu, čímž „vytváří podmínky pro revoluční překonání kapitalistických vztahů.“⁷ Stejně uvažuje i redakční kolektiv anarcho-insurekcionistické revue *Revoluční boj*, když „důslednou negaci kapitalistických vztahů“ ztotožňuje s akty odporu, kterými se povstalecká minorita snaží „překonat překážky produkované zastánci kapitalismu“, přičemž by tak ráda „posouvala“ třídní boj k „destrukci kapitalistických vztahů“.⁸

Čeští insurekcionisté tedy sami sebe definují jako *revolucionáře* angažované v *třídním boji za zničení kapitalistických vztahů*. Co přesně si pod těmito vztahy představují? Kapitalistický výrobní způsob vnímají jako „svět útlaku a vykořisťování“ založený na „vydírání a teroru“ ve „všeprostupující atmosféře strachu“, která vede ke „stádovitě konformitě“, „pasivitě a mlčení velké části společnosti.“⁹ Můžeme tedy usoudit, že podle SRB je kapitalismus charakterizován vztahem *vykořisťování* vnímaným jako vztah *vydírání*. Uchopen jako jednoznačně silová záležitost odkazuje přímo na vztah *nadvlády*, který je podle povstaleckých anarchistů evidentně klíčem k reprodukci daného socioekonomického uspořádání. Přičemž sám vztah *nadvlády* je znovu především o síle, neboť jeho druhými jmény jsou *útlak* a *teror*. A *strach*, který vědomě a cíleně u ovládaných vyvolává, je identifikován jako tmel kapitalistické společnosti:

„Pokud by ovládaní neměli neustálý strach, pak by se stěželi přizpůsobovali nedůstojným podmínkám diktovaným vládnoucí třídou, a ta by tak ztratila svou moc.“¹⁰

Můžeme se jen dohadovat, do jaké míry se v otázce *strachu* a *teroru* jedná o odraz sociální reality během krize restrukturalizovaného kapitalismu (kdy strach o budoucnost vyvěrá mnohdy přímo hmatatelně z *nejistoty*, kterou se naplňuje postavení proletářů i středních vrstev, aniž by nás *někdo* musel zastrašovat a represe je globálně vzato stále významnějším způsobem státního managementu třídního konfliktu) a do jaké jen o cvičení na klasické anarchistické téma „abstrakce moci coby transhistorický kořen zla“. Jisté však je, že dále se „kapitalistické vztahy“ neanalyzují ani v komuniké SRB ani v

dalších textech českých insurekcionistů – ani jednotlivě ani dohromady jako funkční celek. Zdá se, že není třeba poznat ho ve všech jeho sociálně a historicky daných určeních, která revoluce musí překonat. Kapitalistické vztahy se jednoduše záhy změň v neurčitou kapitalistickou objektivitu, čistou abstrakci, která vystupuje coby jedinci vnější diktátorský a okupační *systém* s totalitní aspirací kolonizovat veškerý život jedince. Následně insurekcionistická teorie musí uskutečnit další veletoč, kterým znovu změň abstrakci v něco reálně uchopitelného: hmatatelná ztělesnění „systému“, seznam fyzických terčů (věci, osoby, instituce)¹¹ tvořících „starý svět“, který má být „zničen“.

Logicky vyvstávají otázky: kdo, jak a proč ho zničí? Nejprve se tedy ptáme po subjektu revoluce. A insurekcionistická teorie před nás staví druhou velkou abstrakci, antagonickou k abstrakci kapitalistického Leviatana: voluntaristické *my*, amorfni kolektivitu jedinců. Teoretizována může být různě, avšak patrně všechny varianty sdílí tuto základní podobnost a výsledné odpovědi na další dvě otázky.

V koncepcích řecké městské gerily s názvem **Spiknutí ohnivých buněk** (CCF) pracující třída „zanikla“¹² a třída či sociální boj jsou pro ně jen iluzí z minulosti, kterou je nutné opustit.¹³ Jejich revoluční subjekt se tak zcela zřetelně ustavuje v opozici proti všem. Není ničím jiným než sumou jedinců, kteří skrze svá „nemilosrdná ega“ sami sebe chápou jako „vlky ve společnosti ovcí“, jako „výjimky“ stojící proti „hemžící se většině“, která si nezaslouží soucit – jen opovržení.¹⁴ Tito „výjimeční“ jedinci dělají revoluci sami pro sebe, teď a tady: kupříkladu bankovní loupeže pro ně „spojují individuální osvobození z despotie práce s kolektivní perspektivou odstranění námezdního otroctví.“¹⁵ Zánik třídní příslušnosti a vyvázání se ze „všeho existujícího“ se tak stává východiskem jakési bezprostřední individualistické „revoluce“ – „anarchistického povstání“ – která uvnitř povstalecké kolektivity bezprostředně vytváří komunismus jakožto ničím nezprostředkovanou společenskost jedince, tzv. „novou anarchii“.¹⁶

11) „Prvomájové anarchistické setkání: text přijatého prohlášení“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 15-17.

12) „Konverzace mezi anarchisty“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 42.

13) tamtéž, s. 43.

14) tamtéž, s. 41.

15) „Interview se členy CCF“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 48.

16) „Konverzace mezi anarchisty“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 41 a 43.

7) SRB, *Komuniké k útoku na policejní vůz v Janově*, leden 2014.

8) *Revoluční boj* č. 1, duben 2014, s. 1.

9) SRB, *Komuniké k útoku na policejní vůz v Janově*, leden 2014.

10) tamtéž.

Takováto bezprostřednost revoluce na individuální rovině je teoreticky možná jen díky tomu, že CCF vycházejí z buržoazní ideologie jedince jakožto tvůrce sebe samého – člověka, který „tvoří pro sebe sama celý svět“ a „není ovlivněn podmínkami, ve kterých žije.“¹⁷ Společnost pro CCF neexistuje jinak než jako jedinci vnější „žalář moci“.¹⁸ Ne nadarmo se CCF označují za „antisociální anarchistickou tendenci“.¹⁹ Není náhodou, že tyto představy povstávají na troskách programatického dělnického hnutí a uprostřed ruin všech společenských předpokladů jeho existence, které za sebou zanechala „neoliberální“ restrukturalizace kapitalismu, včetně rozbití hegemonie kolektivních smluv a výslednou „individualizací“ vztahu mezi kapitálem a prací.

Trochu jinak se věci mají v případě SRB a české anarcho-insurekcionistické scény. Z jejich písemných vyjádření se zdá, že revoluční subjekt má stále třídní kořeny. Pokus o definici třídy a třídního boje se objevuje v textu nazvaném *Povstalecký anarchismus – Organizování se pro útok*.²⁰ Všimá si, že staré koncepce dělnického hnutí, které pohlížely na průmyslovou pracující třídu jako na ústřední subjekt revoluce, jsou dnes již neadekvátní. Ovšem jeho definice třídy je přinejmenším stejně problematická. Proletariát jako třída je zde vágně určen termínem „vyděděnost“ a o málo konkrétněji konstatováním, že „systém sociálních vztahů nás okrádá o schopnost určovat podmínky vlastní existence.“²¹ Třídní boj pak logicky spočívá, „ve všech individuálních a kolektivních činech vzpoury, v nichž si bereme zpět malé kousky každodenního života, blokuje, poškozujeme a ničíme malé součásti aparátu nadvlády a vykořisťování.“²²

Pro naši dobu je nanejvýš příznačné a vypovídající, že cesta k této definici třídy vede opět od *jedince*, který podle autora textu tak nějak od přírody touží po „individuálním sebeurčení a seberealizaci“, a přitom naráží na fakt, že je společensky předem definován svojí třídní příslušností, jako na překážku. Třídní boj se tudíž jeví jako boj za osvobození od kapitalismu a tím pádem i bezprostředně od třídní příslušnosti jakožto kategorizace, která je na nás uvalena kapitálem. V tomto ohledu povstalecký anarchismus bezpochyby zrcadlí realitu

aktuální historické podoby třídního vztahu. Potíž je v tom, jakým způsobem s ní teoreticky pracuje: takováto „třídní analýza“ vnitřně neousouvzážňuje jednotlivé pojmy (třída, vykořisťování, nadvláda, peníze, kapitál, stát), kterými se snaží uchopit kapitalistickou společnost (a tak ji musí v jeden celek spojit psychologickým lepidlem strachu). Opět tu zcela mizí z dohledu sociální vztahy. A to nejen jako to, co ustavuje kapitalistickou společnost v systematicky se reprodukcující celek, ale také jako to, co sociální revoluce musí zrušit a co může zrušit právě jen díky svému *sociálnímu* rozměru – tedy radikální proměně aktivit, kterými společnost materiálně produkuje a reprodukuje sebe sama. Místo tohoto klíčového předmětu revoluční teorie i revoluce samotné se do popředí insurekcionistického zájmu dostávají jedinci a jejich aktivita.

Jakoby společnost i třída byly přesně tím, zač je buržoazní ideologie má: pouhé součty jedinců, neboť jako právě taková suma jednotlivců vystupuje i revoluční subjekt. Zatímco jedince v prvních dvou množinách kapitalistická společnost formuje jako průměrné exempláře svého druhu, subjekt revoluce tvoří jedinci, kteří se *rozhodli* setřást okovy všeho existujícího – právě o tom je pro ně bezprostředně třídní boj i revoluce. Povstání či revoluce se nejvíce jako sociální produkt materiálního a historického vývoje kapitalistického třídního vztahu vykořisťování. Nejsou výsledkem společenských procesů, ale volných individuálních rozhodnutí, etických „voleb“,²³ které učiní ti jedinci, kteří se „probudili“.²⁴ Jedinci, co prohlédli „podvod“²⁵ kapitalismu ve své individuální konfrontaci se „sociální situací“, s „existujícím sociálním uspořádáním, realitou, v níž podmínky naší existence a společenské vztahy, jejichž pomocí jsou vytvářeny naše životy, byly vždy determinovány v zájmu vládnoucí třídy.“²⁶ Sami sebe v procesu formování revolučního subjektu evidentně vnímají jako jakýsi předvoj „mlčící a spící dělnické třídy“, který by rád inspiroval, povzbuzoval, probouzel, ale není si příliš jistý tím, zda se nejedná o *mission impossible*, jak prozrazují komuniké SRB. A tak se nakonec obracejí zase jen k těm, „co již nespí“²⁷ – dovnitř anarchistického hnutí. Jejich poselství soudruhům však ještě chvíli ponechme

17) tamtéž, s. 42.

18) „Interview se členy CCF“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 49.

19) „Konverzace mezi anarchisty“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 41.

20) *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 2-13.

21) „Povstalecký anarchismus – Organizování se pro útok“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 8.

22) tamtéž.

23) „Konverzace mezi anarchisty“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 42.

24) SRB, *Komuniké: Žhářský útok na prodejnu firmy DD Technik s.r.o.*, 24. 5. 2014.

25) „Prvomájové anarchistické setkání: text přijatého prohlášení“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 15.

26) „Povstalecký anarchismus – Organizování se pro útok“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 8.

27) SRB, *Komuniké: Žhářský útok na prodejnu firmy DD Technik s.r.o.*, 24. 5. 2014.

bokem a raději přistupme k postulovanému charakteru revoluce a otázce, jak k ní dojít.

Protože kapitalistická objektivita je jedinci vnější a snaží se ho podrobit své nadvládě, zjevně existuje jak část individua, která je uvnitř systému, tak i část, která je *vně*. Jen z tohoto rozměru jedincova bytí může vyvstávat touha po svobodě a možnost revoluce. Ta je tedy systému čímsi exogenním, co není produktem rozporuplnosti jeho vlastního materiálního a historického vývoje. Jejím prvopočátkem je individuální „rozhodnutí odmítnout podvod společnosti.“²⁸ Tak nějak probíhal proces individuálního uvědomování v Matrixu, hollywoodské vizi revoluce – na místo správné pilulky stačí dosadit libovolný stimul, který jedinci definitivně otevře oči.

Revoluce sama je vnímána jako bezprostředně přítomná – byť zárodečně – v „individuálních projevech vzpoury“. Právě od nich začíná a úkol anarchistů spočívá v jejím „každodenním budování skrze skromnější počiny“, kterým autor textu o povstaleckém anarchismu říká „povstání“. Jako první prý povstávají „nejvykořisťovanější“, „nejvyloučenější“ a „politicky nejuvědomělejší“ jedinci a svými akty vzpoury přitahují další vykořisťované. Vzniká „proud vzbouření“, který se jednoduše valí dál a dál, až *přeroste* v revoluci.²⁹ Ta je tedy jen otázkou dostatečného množství individuálních povstání, která si v sobě od počátku nesou „rozkol se současným společenským pořádkem.“³⁰ Individuální projevy vzpoury a revoluce se tedy zdají být svým sociálním obsahem stejnorodé. A tak kvantita může znamenat novou kvalitu: při dostatečné kumulaci nabude vzbouření „osvobuzující vlastnosti sociální revoluce“.³¹

Revoluce je tedy koncipována jako cosi bezprostředního, co je jaksi limitovaně přítomno už v obsahu nynějších přímých akcí. Hlouběji se její charakter neřeší, a právě proto ji jsou čeští insurekcionisté schopni s lehkostí uchopovat skrze představy poděděné z dnes již uzavřeného programatického cyklu bojů. Jednou z nich je sama idea *přerůstání* „individuálních projevů vzpoury“ v revoluci. Ostatně i představa revoluce jako čehosi vykvétajícího z kapitálem „nekolonizované“ dimenze individuálního či kolektivního bytí je pupeční šňůrou spojená s programatismem, který tuto dimenzi rozpoznával v práci a/nebo lidské přirozenosti). Povstalecký anarchismus se zrodil a formuloval své teoretické

premisy na počátku smrtelné krize dělnického hnutí (60. a 70. léta 20. století) a s ním spojených anarchistic- kých projektů.

V historické situaci, kdy byly dlouho dominující anarcho-workeristické teorie a politické koncepce uvrženy restrukturalizací kapitalismu v nejistotu, insurekcionismus „rozřešil“ klasickou levicovou hádanku vztahu mezi teorií a praxí tak, že po vzoru anarchistické „propagandy činem“ či třeba maoistických geril vsadil na primát praxe, na radikální činy, o nichž předpokládá, že jsou státem nekontrolovatelné a nerecuperovatelné, a proto automaticky škodlivé pro stát a kapitál. Sám sebe definuje především jako „praxi“, která má být i pojítkem s revolucí. Nakolik se SRB obrací ke zbytku anarchistek a anarchistů, vymezuje se proti „neškodným“, „impotentním protestům“ a stávající anarchistické hnutí charakterizuje jako „reformistické“ a „stereotypní“.

Jeho „revoluční“ alternativou, kterou vlastními akcemi propaguje, je jeho vlastní praxe. Ta spočívá na dvou základních komponentách: 1) *útok* na články státu a kapitálu (= „povstání“) jakožto druh akce, který má ze své podstaty vylučovat zprostředkování, umírněnost a kompromisy a dále aktivisty učit „revolučnímu“ konání;³² 2) *neformální autonomní organizace* jako záruka cirkulace a šíření „nekontrolovatelných povstaleckých akcí“.³³ Insurekcionisté věří, že takto mohou rovněž „zpretrhávat vztahy sociální kontroly“, „rozbít preventivní řád“³⁴ a „zastašovat mocné“.³⁵ Avšak zda tento druh praxe může plnit vytýčené funkce, nezávisí na jemu přisuzovaných kvalitách, nýbrž na konkrétním kontextu třídního boje.

Potíž je však v tom, že povstalečtí anarchisté si tuto praxi zcela zjevně fetišizují. Jednoduše předpokládají, že jejich taktika a forma organizace jsou v hrubých obrysech za všech okolností použitelné, a to smysluplně použitelné. O tom, že v situacích, kdy se praxe politické minority (v našem případě insurekcionistů a jejich taktiky násilné přímé akce) zcela míjí s aktuálními praktikami širšího třídního hnutí, mohou akce této minority naopak posloužit k posílení státu a jeho represivních kapacit, jako by se neuvažovalo. Insurekcionismus je tak trochu jako rozbité hodiny: až na jeden jediný moment ukazuje celodenně špatný čas, ale když ta chvíle přijde a jeho akce rezonují v třídním (či dnes hojně mezitřídním) hnutí, může si spokojeně říci, „Měl jsem pravdu...“ Jak trefně

28) „Prvomájové anarchistické setkání: text přijatého prohlášení“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 17.

29) „Povstalecký anarchismus – Organizování se pro útok“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 4.

30) tamtéž, s. 13.

31) tamtéž, s. 4.

32) tamtéž, s. 3-5.

33) Tamtéž, s. 4, 11-13.

34) Tamtéž, s. 5.

35) „Konverzace mezi anarchisty“, *Revoluční boj*, č. 1, duben 2014, s. 42.

pravil řecký anarcho-povstalec Nikos Kazantzakis:

„Mám pocit, jako bychom bili hlavami o železné mříže. Mnoho hlav se rozbije, ale jednoho dne se rozbijí i mříže.“³⁶

Závěr

Jak jsme si ukázali, povstalecký anarchismus ve své orientaci na jedince a bezprostřední možnost jeho „revolučního“ konání, je produktem restrukturalizace kapitalistického třídního vztahu vykořisťování i vědomou reakcí na ni. V dobách ekonomického růstu, stejně jako v dnešních relativně stojatých českých vodách, se mohl jevit jako něco výjimečně radikálního. Avšak v době, kdy „neoliberální“ model kapitalistické akumulace, vstoupil do krize, jejíž vývoj se projevuje také jako „éra nepokojů“, se insurekcionistická praxe stává „banální“ realitou, která masově exploduje v ulicích mnoha měst světa, aniž by její kumulace nutně znamenala oslabení státu natož pak sociální revoluci (např. Řecko v roce 2008). Na jednu stranu by tedy bylo nanejvýš nedůvtipné automaticky odsuzovat praktiky povstaleckého anarchismu jako kontraproduktivní. Nicméně na stranu druhou nelze přehlédnout, že rozluštění hádanky komunistické revoluce naší doby v těchto praktikách nalezeno nebylo. Budoucnost forem třídního boje je otevřená a jako vědmy se mohou tvářit jen ti, kdo v nové epoše více či méně otevřeně očekávají návrat starých forem a obsahů. Insurekcionismus začne narážet

na své limity. Buď je v interakci s budoucími formami boje překoná, nebo se bude pohybovat v kruhu a usilovat o další osmyslnění sebe sama skrze příklon k elitářství a militaristické logice partyzánské války ala CCF.

Zatím však nadále žijeme v situaci, kde jsou „rozhořčený občan“ a „povstálý jedinec“ dvěma stranami téže mince: individualizace vztahu mezi prací a kapitálem, fragmentace proletariátu do nespočtu různých postavení a situací, zánik dělnické identity a zvnějšnění třídní příslušnosti v kapitálu, proletarizace středních vrstev. V situaci, kdy atomizovaní jedinci sami sebe nahlížejí jako ustavující jednotku buržoazní společnosti a své bědy připisují špatným (nedemokratickým, zkorumpovaným, mocenským a vyděračským) formám politického zprostředkování jejich společenského bytí. V situaci, kdy vzájemné jednoty (scelení individuálních subjektivit) proti kapitálu nejsou jedinci schopni dosáhnout jinak než efemérně a na podkladu bezprostředně dostupných identit, které se reprodukují v kapitalistické každodennosti a skrze ni: občan, příslušník národa, „slušný člověk“, 99%, „levičák“, anarchista... V situaci, kdy se vnitřně nestabilní (z hlediska sociální kompozice) mezitřídní hnutí – ustavená na takových identitách – střetají se státem ohledně protikrizové politiky a doufají v nový keynesiánský zázrak. V situaci, kdy třídní konflikt produkuje „lidová“ povstání bez komunistických opatření. I kdyby se všichni insurekcionisté světa vrhli do ulic, nic na této situaci nezmění. Jejich činy jsou sice kapkami v globálním proudu třídního boje, ale jeho směr a síla vzniká mnohem komplexněji, společensky.

36) „Rozhovor s anarchistou Yiannisem Dimitrakisem“, *Revoluční boj*, č. 1 (duben 2014), s. 53.

PROFESIONÁLNÍ ANARCHIE A TEORETICKÉ ODZBROJENÍ *O insurekcionismu*

„Jsme si jistí, že tady a teď z našeho boje vzejdou společenství radosti.“

Alfredo Bonanno, *Ozbrojená radost*

Zhruba tak posledních deset let zmítá zaostalými libertinskými kruhy ve Španělsku jeden anarchistický proud, jehož aktivity vedly ke změně pohledu na revoluční činnost. Protože však svoji kritiku omezuje na taktické otázky a vše ostatní ignoruje, jeho přínos je minimální. Reálné podmínky současnosti, kde chybí velké boje, neexistuje dělnické hnutí a anarchistická scéna je v úpadku, nebyly zrovna nejprůzračnější pro realizaci insurekcionistických představ o činnosti, které se rozcházejí s pacifistickým spektaklem sociálních pseudohnutí, která se v poslední době začala množit. Neuvědomělé masy na insurekcionistické sabotáže pohlížejí jako na něco, co je jim vzdálené a cizí, čímž se velice usnadňuje represe proti nim. Bylo by však chybou, kdybychom v impulsu, který za těmito akcemi leží, nerozpoznali autentickou vůli bojovat a inteligenci, která se k radikální kritice stávajících podmínek blíží víc než ostatní moderní libertinské proudy: primitivistické, ekologické, komunalistické, municipalistické atd. Už to je dostatečný důvod, proč

se otázkou insurekcionistického proudu zabývat a pustit se do kritického rozboru jeho hlavních postulátů. Hned na začátku je třeba říci, že povstalecký anarchismus je velmi úzce spojen s postavou A. M. Bonanna, jeho hlavního exponenta, byť v hnutí nezastává žádné oficiální pozice ani nevykonává žádné neformální vedoucí funkce. V hnutí je zastoupen jen silou své osobnosti. Je sice pravda, že jeho názory a činy vyvolávají také nepřátelsky laděnou kritiku a neshody mezi skupinami a že existují i jiní důležití „teoretici“ jako třeba Constantino Cavallieri, ale jeho role v genezi taktiky, která insurekcionismus charakterizuje, a vliv na většinu aktivistů je nesporný. Bonanno je anarchistický veterán s rozsáhlou zkušeností a veřejný nepřítel nadvlády, kterého stát různě posílal před soud a do vězení. Uveřejnil hodně spisků, které nám dávají jasnou představu o jeho myšlenkách, které rozhodně nejsou komplikované ani originální. Vzhledem k jeho historii a povaze vždy považoval sebemenší filozofickou reflexi za tzv. „metafyziku“, což by nemělo být ani v nejmenším překvapivé, neboť reálný Bonanno je předně agitátorem a mužem činu a teprve druhotně analytikem a myslitelem. Naším cílem bude detekovat vznik insurekcionistických myšlenek a sledovat jeho vývoj prostřednictvím historie jeho zkušeností a osobní dráhy, a to s náležitou metodologickou opatrností a důrazem na skutečnost, že bonannismem se insurekcionismus nevyčerpává.

Alfredo Maria Bonanno se narodil roku 1937 v Catanii (Sicílie) do poměrně dobře situované rodiny. O jeho prvních třiceti letech nic nevíme. Jeho první spisy, které známe, se datují od roku 1970 a zabývají se ateismem a „autonomií výrobního jádra řadových dělníků“. Text z roku 1971 mluví o „kontramoci“, což ukazuje na „operaistické“ vlivy, které mohly pocházet buď od Negriho, nebo od spontaneisticko-maoistické organizace **Potere Operaio**. „Operaismus“ byl kritickým marxistickým proudem, který v šedesátých letech hrál v Itálii víceméně stejnou úlohu, jakou sehrála **Socialisme ou Barbarie** ve Francii, která do libertinských kruhů vnášela renovaci teorie. Bonanno rovněž překládal klasiky jako Rudolf Rocker a ne až tak klasického Gastóna Levala. Když se v důsledku května 1968 a stávek „horkého podzimu“ roku 1969 rozčeřily vlny italského anarchismu, náš protagonista už byl dostatečně obeznámen s anarchistickou ideologií, aby se v generační debatě postavil „na levici“. Mladí libertinové nechtěli své akce omezovat na propagandu a získávání nových členů; chtěli se efektivně účastnit skutečných bojů, aby tak „přispěli k růstu revolučně anarchistického uvědomění v masách.“ Organizace slovných staršínů a jejich stoupců se zabývala spíše svými schůzemi a sjezdy než boji a jedinou její ambicí bylo, „shromáždit co možná

nejvíce lidí pod jedním akronymem a jedním praporem,“ a nechtěla ani tak, „útočit na moc, jako jí pokud možno nepůsobit žádné problémy, aby mohla nadále využívat prostůrky, v nichž se odehrávaly její boje nebo kde se oddávala iluzím o svých bojích.“ Jednalo se tedy o „hnutí, které sloužilo jako strážce myšlenkového dědictví, analýz a specifických zkušeností, ale k aktuálně probíhajícím bojům nemá žádný přímý vztah“ (Bonanno, *Fiktivní hnutí a skutečné hnutí*). Bažina organických dohod a procedur dovolila malé byrokracii činovníků, aby paralyzovali jakoukoli iniciativu, která neladila s oficiální linií, a proto se otázka organických procedur stala hlavním *casus belli*, který postavil staré imobilizované militanty proti nové generaci aktivistů. **Italská anarchistická federace** (FAI) byla organizována na bázi „asociačního paktu“, který sepsal sám Malatesta. Protože se jednalo o organizační „syntézu“, bylo v ní místo pro anarchisty všech tendencí, avšak nikoli všech taktik, neboť ty pohodlně určovaly sjezdy, na nichž „bezduchá mocenská minicentra“ kontrolovala, posuzovala a odsuzovala menšinové názory. Mladí anarchisté obhajovali pružnou strukturu „afinitních skupin“ – bez programu, pravidel nebo výborů či jakéhokoli jiného jednotícího pouta než individuální autonomie a osobní zodpovědnost. Byli kritičtí k odborům, a proto jako optimální prostředek anarchistické intervence v bojích prosazovali myšlenku malých organizací řadových dělníků, které budou nezávislé na všech politických či odborových strukturách, jako bylo například **Autonomní hnutí železničářů Turína**. Bonanno prohlašoval: „My jsme zastánci organizace... ale organizace se nesmí stát samoučelem izolovaným od boje, překážkou, kterou prvně musíte překonat, než získáte přístup do arény třídní války.“ Nejdůležitější otázkou, která rozdělovala staré a mladé libertiny, však byla otázka revolučního násilí. Italská buržoazie tehdy experimentovala s terorem a tak vyvstal problém násilné reakce a ozbrojený boj nebo násilné útoky byly jen aspekty tohoto problému, které nebylo možné ignorovat. Militanti, kterým patřila FAI, se účasti v takových debatách nejen vyhýbali, ale prostřednictvím pomluv a pokoutných machinací se pokoušeli izolovat každého, kdo jen naznačil, že takové debaty jsou potřebné. Nakonec to došlo tak daleko, že pouto, které mladé libertiny pojilo s FAI, bylo zcela zastíněno tím, co je od ní odcizovalo, takže zanedlouho došlo k rozkolům. Štěpení začalo v roce 1969: někteří netrpěliví militanti se připojili k **Lotta Continua** nebo **Potere Operaio**, zatímco jiní založili **Federované anarchistické skupiny** a vydávali *A Rivista Anarchica*, která po mnoho let fungovala jako tribuna „alternativních“ anarchistů. Zajímavým příspěvkem tohoto proudu byla jeho kritika „technobyrokracie“ a nového „manažerského“ kapitalismu, opsaná z knihy Jamese Burnhama

Managerial Revolution, které si Bonanno povšimnul a v pozdějších dílech z ní bude neustále čerpat. Třetí proud tvořili ti, koho inspirovala Aršinovova a Machnova *Platforma*, jako třeba francouzská ORA, která obhajovala ještě přísnější a zejména avantgardističtější organizaci, jež měla být strážkyní principů zaníceně hájeného anarchismu.

Odhlédneme-li však od rozkolů, hlavním problémem FAI se od roku 1968 zdá být dopad situacionistických myšlenek, které působily jako rozpouštědlo na stereotypní slogany militantů a anarchosyndikalistický a antimarxistický diskurs, které sloužily jako základ stagnující a paralyzující ideologie, neschopné pustit se do ucelené a radikální kritiky nové třídní společnosti, v níž se musely boje proti obrozené moci zorientovat. Pro majitele FAI, ideology zvláštního druhu anarchismu, který byl s modernizovanou třídní společností dokonale slučitelný, byla **Situacionistická internacionála** (SI), která měla svoji **Italskou sekci**, ve svých posledních letech zosobněním „historického zla“. Napětí mezi těmito majiteli a disidentským sektorem, který se nalézal ve stavu ustavičného neklidu a obviňoval je z byrokratismu a ideologičnosti a obhajoval kritiku každodenního života, mluvil o dělnických radách nebo zastával násilné metody, vyvolalo u majitelské vrstvy FAI paranoidní obranný reflex. FAIstičtí byrokraté se domnívali, že organizaci infiltrovali záhadní situacionističtí agenti, na což zareagovali svoláním desátého sjezdu FAI, který se konal 10. dubna 1971 v Carrare a věnoval se konkrétně boji s fantomem SI. Aby zabránil šíření jejich příkladu mezi místní skupiny a federace, sjezd odhlasoval vyloučení „anarchosituacionistů“. Bezvýznamná FAI, posedlá pouhými antibyrokratickými účinky první fáze proletářské autonomie, však zůstala slepá ke skutečnému nebezpečí: manipulace tajných služeb italského státu s libertinským hnutím. Policie totiž fašistické pumové útoky 29. dubna 1969 v Miláně a 12. prosince 1969 na Piazza Fontana připsala anarchistům. Jednoho anarchistu, Giuseppeho Pinelliho, vyhodili z okna policejní stanice a dalšího, Pietra Valpredu, si vybrali jako toho, kdo měl nést vinu za pumové útoky. Aféra přesáhla hranice libertinských kruhů a otřásla celou společností. Vášně vzplanuly ještě silněji v květnu 1972, kdy policie na jedné demonstraci ubila k smrti anarchistu Franka Serantiniho a o pár dní později nějaká komando popravilo policejního náčelníka Calabresiho, který byl zodpovědný za Pinelliho smrt. Vyburcovaná událostmi, FAI se neváhala distancovat od násilných reakcí na represe a odsoudila pumové a jiné útoky namířené proti policii a soudům. Bonanno, který o rok dříve odsoudil pumový útok v Miláně, zaujal diametrálně odlišnou pozici, když na stránkách *Sinistra Libertaria* (publikace,

kteřou redigoval), v článku nazvaném *Vím, kdo zabil komisaře Luigiho Calabresiho*, dal najevo smysl pro humor a notnou dávku odvahy, která mu v říjnu 1972 vynesla dva roky a dva měsíce vězení, protože ve svém článku „schvaloval zločin“.

Podle všeho ve vězení hodně četl, protože v roce 1974 vydal několik brožurek o státu, abstencionismu a revoluci. V této fázi svého života věřil, že ve svém myšlení už rozhodným způsobem překročil jakýsi práh a na vlastní náklady vydal tlustou antologii *Samospráva a anarchismus*. Během dalších pár let bude dál dotiskovat kopie této knihy, která vznikla metodou pospojování různých výňatků (knihy vyšla i španělsky), a pokračovat v psaní článků pro teoretický dvouměsíčník *Anarchismo*, který založil v Catanii. Ospravedlňoval v něm odmítnutí dialektické metody, protože šla ruku v ruce s „autoritářskými“ formami myšlení a korespondovala s autoritářskými formami akce (*Ekonomická krize a revoluční příležitost*). Pro Bonanna není Marx užitečný ani jako kritik ekonomiky, protože jeho myšlení je filozofické, hegelíánské a tudíž „smrdí metafyzikou“. Jelikož je Bonanno alergický na filozofickou terminologii, jde až tak daleko, že Marxovo životní dílo definuje jako „program, který má kořeny v protestantském mysticismu středověku“ (*Po Marxovi autonomie*), což by samozřejmě bylo možné považovat za věc názoru, jenže protestantství nemělo s mysticismem nic společného a ve středověku ani neexistovalo. Bonannovým problémem je, že ke všemu musí něco říci, ať už o tom něco ví nebo ne, a v rozsáhlém katalogu jeho prací se tak docela často vynořují směšné chyby. Jakou úlohu sehrála klasická německá filozofie ve vývoji revolučního myšlení, si mohl snadno všimnout na příkladu Bakunina, jenž je takovým exponentem Hegelova vlivu, že mu není rovno. Bonanna kritika odborářství opakovala to, co se vědělo už od května 1968: „Starý kapitalismus ustoupil nové manažerské verzi. Ta si je velmi dobře vědoma, že jejím nejlepším přítelem a spojencem je odborový svaz“ (*Kritika syndikalistických metod*, 1975). Tím říká totéž co radověčtí marxisté (cituje Pannekoeka), ale svoji kritiku směřuje jen na libertinské odbory. Nezaměřuje se však na dělnické rady, shromáždění, výbory a jiné formy horizontální koordinace, protože Bonanna nezajímá dělnická třída „jako taková“, ale jen to jak lze v její sebeorganizaci artikulovat anarchismus. Anarchisté totiž nemusí své myšlenky zvnějšku injektovat do mas prostřednictvím propagandy: „revoluční anarchistický projekt počíná od specifického kontextu reálných bojů... nemůže být produktem menšiny. Nevypracuje ho menšina uvnitř své teoretické budovy a neexportuje ho pak v jednom bloku nebo po kouscích do hnutí [...] je třeba začít od reálné úrovně bojů, od

konkrétní, materiální roviny třídního boje, a to tak že budeme budovat malé autonomní instituce řadových pracujících, které dokážou obsadit bod, v němž se sbíhá totální vize osvobození s parciální strategickou vizí, kterou revoluční spolupráce činí nepostradatelnou“ (*Fiktivní hnutí a skutečné hnutí*). V roce 1975 se Bonanno (správně) domníval, že italská společnost prochází předrevoluční fází a že zcela zásadní je autonomní organizace pracujících, k čemuž potřebují „autonomní jádro řadových pracujících“ či „autonomní dělnické jádro“, což nebylo nic jiného než „malé zdola vzešlé autonomní organizace věnující se radikálnímu boji proti současným výrobním strukturám“ (*Kritika syndikalistických metod*). Tato jádra měla tvořit průsečík mezi anarchisty a proletariátem. Šířeji založeným strukturám, jako jsou třeba dělnická shromáždění, nedůvěřoval, protože omezovaly autonomii skupin a byrokraté i demagogové s nimi mohli snadno manipulovat. Co se týče kroků, které je třeba podniknout mezitím, než v sociálním konfliktu dojde ke kvalitativnímu skoku, který dá na pořad dne otázku ozbrojeného boje, nebyl příliš konkrétní.

V polovině sedmdesátých let byl italský stát vážně oslaben a jeho slabost byla patrná z toho, že se uchýlil ke státům řízenému terorismu, kdy ve spolupráci s masmédií a stalinisty produkoval fiktivní nepřátele. Pokusy o restrukturalizaci průmyslu jen prohlubovaly sociální revoltu, která se přelila z továren do ulic. Bonannovými slovy: „revoluční hnutí včetně anarchistického bylo na vzestupu a vše se zdálo možné, dokonce i všeobecný ozbrojený střet“ (*Ozbrojená radost*). Existence militarizované strany, jako byly **Rudé brigády**, vyvolávala mezi příslušníky antiautoritářských kruhů obavu, že se **Rudé brigády** chopí vedení bojů. Debata o ozbrojených libertinských alternativách vedla v roce 1977 ke zrodu **Azione Rivoluzionaria**, „bojové struktury, která je co možná nejotevřenější řadovým pracujícím.“ *Ozbrojená kritika*, „jediná síla, která může jakémukoli projektu dodat na věrohodnosti,“ podle **Azione Rivoluzionaria** nyní dosáhla takového stupně, že střety nevystávaly už jen v FAI (kterou víc než revoluce zajímal syndikalismus a tak samozřejmě ozbrojený boj odsuzovala), ale i mezi samotnými revolucionáři. Podle některých bylo násilí, k němuž docházelo, separátní a nepůsobilo ve prospěch třídní konfrontace, nýbrž ve prospěch spektaklu konfrontace, čímž napomáhalo ke kriminalizaci „hnutí autonomie“ a vyvolávalo represe proti němu. Avšak podle **Azione Rivoluzionaria** by toto hnutí nikdy nikdo nebral vážně a nikdy by se ho nikdo doopravdy nebál, kdyby nebylo ozbrojených skupin. Je přeci logické, že na revoluční ofenzivu dopadne represe, a to bez ohledu na přítomnost ozbrojených

skupin, ale díky skutečnosti, že se z těchto skupin staly hromosvody represivního aparátu, mohlo si hnutí zatím udržet své kanceláře, časopisy a rozhlasové stanice. Bonannova reakce měla nejprve podobu textu *Hnutí a revoluční projekt*, po němž následovala kniha *Ozbrojená radost*, která tehdy měla velký dopad, a to nejen proto, že narušovala tabu životního stylu militanta, ale především proto, že její uveřejnění bylo zakázáno (v boloňské oblasti se prodaly nebo rozdaly asi tři tisíce výtisků). Vyšlo i španělské vydání. Kniha neobsahuje žádnou významnější analýzu ani se seriózně nezabývá tématem ozbrojeného boje: není to kniha o strategii, ale o principech. Její novátorství nespočívalo v obsahu, který si Bonanno vypůjčil z díla skupiny **Comontismo** (1972-1974) a z textů bývalého situacionisty Raoula Vaneigem *Terorismus a revoluce* (*Terrorism and Revolution*, 1972) a *Od divoké stávkové ke všeobecné samosprávě* (*From the Wildcat Strike to Generalized Self-Management*, 1974), které měly v Itálii velký ohlas, nýbrž ve skutečnosti, že shromažďovala a stravitelně pro širokou veřejnost pojednávala všechna témata, která mohla zajímat rebely, co neradi četli, a ty, pro něž revoluce není nepodobná jakémusi všudypřítomnému otevřenému baru. Navzdory několika málo pohrdavým slovům, která věnuje květnu 1968, je jeho jazyk prosituacionistický: revoluce je slavnost, už nikdy nemusíte pracovat, samospráva je samosprávou vykořisťování, boj je potěšení, hra je zbraň, zničení komodity atd. Slovo spektakl se opakuje snad stokrát, zatímco zmínek o státu, které by pro anarchistický text byly případnější, je v něm pomálu. V jedné části Bonanno s použitím vaneigemovského jazyka tvrdí: „postavit proti pracovní etice estetiku ne-práce.“ Ačkoli ještě před nedávnem agitoval pro „autonomní organizaci výroby“, nyní, „jediný způsob, jak vykořisťovaný může uniknout globalizujícímu projektu kapitálu, spočívá v odmítnutí práce, produkce a politické ekonomie [...] Revoluci nemůžeme redukovat na prostou reorganizaci práce... Revoluce je negací práce a ujištěním se o radosti.“ Přestože věnoval celou jednu knihu myšlence, že vykořisťování by si měli přivlastnit výrobní proces v jeho celistvosti, tedy nastolit samosprávu, nyní ji odsuzuje jako mystifikaci: „Pokud je boj vítězný, samospráva produkce se stává nadbytečnou, protože po revoluci je produkční organizmus nadbytečný a kontrarevoluční.“ Pokud by někdo hledal nástin strategie nebo prostě nějaké radikální myšlenky, které by mu pomohli vyrovnat se s bezprostředními problémy revoluce, která v roce 1977 dosahovala kritické fáze, v této knize by je nenašel; celá je výrazem mystifikace, a to i vzhledem k ozbrojenému boji. Krom toho, že vyjadřuje svoji spokojenost s násilím namířeným proti policii, zaměstnavatelům a mainstreamovým novinářům a říká, „rychle se ozbroj,“ varuje

před svatořečením samopalu, neboť ozbrojený boj „nemůže reprezentovat revoluční dimenzi.“ Tak či onak, ozbrojený boj byl nezpochybnitelný, neboť každá proti němu namířená kritika by byla k dobru „mučitelům“: „Když prohlásíme, že ještě nenastal pravý čas na ozbrojený útok proti státu, otevíráme doširoka dveře blázince pro soudruhy, provádějící takové útoky...“ Toť vše: apel, aby si lidé užívali života a ozbrojené skupiny nechali na pokoji, zatímco italský proletariát stojí před dilematem, zda má zrušit práci nebo dál pracovat. Bonanno na stránkách *Anarchismu* zaznamenal zevšeobecnění nezákonného chování a předrevoluční trend doby, ale gerilová organizace **Azione Rivoluzionaria** uveřejnila ironické komentáře k čistě literárnímu charakteru stanoviska „kritického kritika z Catanie“, který „konečně chce specifikovat přesnou povahu revolučních úkolů anarchistů. Vzhledem k jeho premisám bychom očekávali odpověď tohoto typu: anarchisté se budou muset začít bouřit. Ale to právě vůbec neříká: anarchisté musí povzbuzovat vykořisťované, aby se bouřili. Kdybychom v naší interpretaci chtěli být zlomyslní, pak to znamená: stejnou starou písničku a tanec – leninisté, stalinisté a operaisté se bouří; ale proč se anarchisté omezují na povzbuzování druhých, aby se bouřili? Kdo pak bude povzbuzovat povzbuzovče? Necitnou se opět mimo dějiny? Anebo benevolentnější interpretace: povzbuzujte vykořisťované, aby se bouřili, jediným možným způsobem, a to bouřením se a nikoli řeckými inkoustu...“ (**Azione Rivoluzionaria**, *Hnutí roku 1977 a gerila*).

Ke generální stávce nedošlo a ozbrojené skupiny i nerealistické živly jako Bonanno se dostávaly do stále větší izolace. Ačkoli opadající hnutí roku 1977 ponechalo pro mnohé buřiče ozbrojený boj jako jedinou cestu jak z dané situace ven, nezaložili oněch deset, sto či tisíc ozbrojených buněk, které **Azione Rivoluzionaria** ohlašovala ve svém zakládajícím manifestu. Odbory nastolily pořádek v továrnách a policie na ulicích. Stát posílil a nezákonné chování bylo tvrdě potlačeno. Následovaly vlny zatýkání. Ozbrojený boj se rozpustil jako kostka cukru ve vodě. V roce 1979 byla většina členů **Azione Rivoluzionaria** ve vězení a ze svých cel zasadili gerilovému hnutí ránu z milosti, někteří z nich se přidali k leninistické organizaci **Prima Linea**, čímž zavdali k pochybnostem ohledně ideologické stability **Azione Rivoluzionaria**, kterou tak halasně proklamovala ve svých letáčích a komuniké. Koncem roku 1977 byl za svoji knihu *Ozbrojená radost* zatčen Bonanno a 30. listopadu 1979 byl za to, co napsal, odsouzen na rok a půl do vězení. Nedostal strach ani se nezačal kát a místo toho se sbratřoval s uvězněnými aktivisty, dokonce i s těmi z **Rudých brigád** a **P38**, a veřejně os-

touzel Amadea Bertola a Paola Finziho, kteří na stránkách *A Rivista Anarchica* nemilosrdně odsoudili jeho recenzi knihy o Emilovi Henrym. Bylo to poprvé, co byl veřejně napaden na stránkách nějakého anarchistického časopisu a když později mluvil na schůzích, oba mu jeho exhibicionismus připomínali. Bonanno totiž využil příležitosti, aby se vyjádřil k otázce třídního násilí, aniž by se oddával podezřelému moralizování: „Teroristou není osoba, která násilně konfrontuje moc, aby ji zničila, nýbrž osoba, která používá násilné a kruté prostředky k tomu, aby zajistila kontinuitu vykořisťování. Z toho důvodu – neboť se jedná jen o malou menšinu, která má na této kontinuitě zájem (zaměstnavatelé, fašisté, politici všech barev, odboráři atd.) – můžeme dojít k logickému závěru, že ‘skuteční’ teroristé jsou ti druzí, nakolik používají násilné prostředky k zachování vykořisťování. A násilí těchto lidí se provádí prostřednictvím zákonů, ve věznicích, v přinucení pracovat, v automatickém mechanismu vykořisťování. Rebelie vykořisťovaných nikdy není terorismem“ (*O terorismu jistých imbecilů a dalších věcech*, 1979). Protože určující faktory ztotožnil s extrémními formami útlu, ztotožnil útlak čistě a prostě s terorismem: „Poznamenejme, že teroristou musí být osoba, která terorizuje jinou osobu, která se snaží získat něco tím, že své hledisko prosazuje skutky, které rozsévají hrůzu. Je tedy jasné, že moc terorizuje vykořisťované na sto způsobů. Vykořisťování se bojí, že nenajdou práci, bojí se chudoby, zákonů, policie, veřejného mínění; trpí soustředěnou formou psychologického terorismu, která je v boji proti moci staví do situace téměř totálního podřízení. To je terorismus“ (tamtéž). Bonanno však neobhajoval ozbrojený boj, který byl na strategické rovině stále diskutabilní, a už vůbec ne „ozbrojenou stranu“. Odmítal ovšem absolutní juxtapozici (kterou považoval za manicheistickou) ozbrojeného boje a masového boje, protože vede k delegitimizaci a kriminalizaci těch, kdo se pustili do ozbrojeného boje. Položil tedy otázku, ale nevyřešil ji. Ozbrojený boj byl proto respektovatelnou volbou, s níž můžete nebo nemusíte souhlasit, ale žádný strážce anarchie vás nemůže exkomunikovat ze stáda za to, že ji podporujete. Ozbrojený boj nebyl dobrý ani špatný, ale vždy byl eticky ospravedlnitelný. Toto téma se stalo jeho specialitou, ale u ní nezůstal.

Od té doby se jeho myšlení vyznačovalo znepokojivou stylistickou diskontinuitou a zmateností. Bonanno trpěl grafomanií a sebevědomě se pouštěl do jakéhokoli tématu s bombastickým tónem, v němž se odrážela snaha zanechat dojem hlubokosti, a s mnoha aluzemi, které měli činit dojem, že neříká vše, co ví – obvyklý ješitný pokus zanechat nepoučeného čtenáře s otevřenou pusou. Fakta zmiňoval jen zřídka

a málokdy se uchýlil k tomu, aby je používal jako bázi pro svá kategorická tvrzení. Zmiňoval-li „skutečné hnutí“, bylo to pro jeho afektovanou rétoriku pouhé klišé. Pobíhal od jedné věci ke druhé mezi výbuchy emocí, nesouvisejícími tématy, nepodloženými tvrzeními a tu a tam pravdou napůl pohřbenou pod mnoha frázemi, přičemž všechno splácal dohromady bez sebemenší logické souvislosti. Závěrem byl princip: povstalecká akce. Mohli bychom si doložit desítky příkladů jeho iracionality, ale postačí, když se podíváme na *Dítě a vaničku*, kde mimo jiné aspiruje na likvidaci svého špatně zažitého situacionismu, „hnutí“, dialektiky a marxismu. Skutečnost, že Bonanno pohrdal teoretickou činností, pokud nevedla k okamžité a přesvědčivé akci, mu nebránila v tom, aby se z něj stal, když použijeme jeho vlastní slova, jeden z těch „nadšenců pera, který vyrábí analýzy stejně, jako Fiat vyrábí auta.“

V květnu 1980 policie provedla razii proti anarchistům spojeným s časopisem *Anarchismus*. Bonanno a jeho soudruzi byli obviněni, že patří k **Azione Rivoluzionaria**, ale celá představení se rozpadlo uprostřed prezentace důkazů. Poslední dny revolučního hnutí probíhaly za přítomnosti obrovského množství informátorů a kajicníků. Sám Toni Negri vedl „odpadlíky“, kteří výměnou za zvláštní zacházení ve věznicích slíbili, že už nikdy nebudou bojovat proti státu, a apeloval na chór těch, kdo volali po amnestii. Bonanno je správně všechny kritizoval v knižce nazvané *A pořád budeme připraveni zase šturmovat nebesa: Proti amnestii*, která mu vynesla další soudní proces. Ze skutečnosti, že revolucionáři byli snadno poraženi, vyvodil závěry diametrálně protikladné závěrům, k nimž došly přežívající anarchistické organizace, neboť jeho závěry směřovaly k násilné akci proti osobám a věcem, které ztělesňovaly represí, buržoazní spravedlnost, technokracii, odborářství a kapitalismus. Tyto závěry je třeba „převést v precizní akty, útočné akty, nejen verbální, ale v podobě činů“ (*Nelogická revoluce*, 1984). Skuteční anarchisté se musí permanentně bouřit a musí přejít do ofenzivy: „Tvrdošíjně opakujeme naše přesvědčení, že použití organizovaného násilí proti vykořisťovatelům je nepostradatelným nástrojem anarchistického boje proti vykořisťování, i když nabývá formy izolovaných akcí menšin“ (*A my atd.*). A tak poté, co roky chodil kolem horké kaše, se nakonec rozhodl, že do ní skočí po hlavě. K tomuto rozhodnutí přispěly diskuse ve vězení i hanebný spektakl kajicníků a odpadlíků. Bonanno, jemuž bychom měli být vděční, že zapomněl na Spinozu a „difuzního dělníka“, vyjádřil evidentní pravdy, které našťastí jeho logorea nepřekryla: „Amnestii nám nedají. Budeme za ni muset zaplatit.“ Cenou bude revoluční duch, myšlenky, důstojnost, odvaha:

„Přijmeme-li dnes nebo zítra dohodu, přinejlepším snad budeme moci bojovat v ghettech, kam nás moc zaparkuje... Spolupracovat znamená otevřeně kapitulovat před nepřítelem.“ Co se extrémních stalinistů týče: „Redukování třídní války na pouhý vojenský střet v sobě nese logický závěr, že utrpíme-li na tomto terénu vojenskou porážku, třídní válka jako taková přestane existovat. Docházíme tak k nejen teoretické, ale i praktické absurditě, že v Itálii už dnes po porážce bojových organizací neexistuje skutečná třídní válka a že je v zájmu všech (a především v zájmu státu) vyjednat kapitulaci, abychom se vyhnuli vývoji či spíše dalšímu vývoji procesu boje, který vůbec neexistuje a pro nás všechny je naprosto neúčinný a nebezpečný“ (*A pořád budeme připraveni zase šturmovat nebesa: Proti amnestii*). Zrada Negriho a dalších kolaborantů totiž spočívá v jejich svérázném leninismu, který všechno nahlíží optikou samostatné moci: coby samozvaní představitelé dělnické třídy byli privilegovanými partnery státu a jejich spása spočívala v zakrytí stěžejní otázky; poražená strana proto nebojovala za jejich osvobození, ale místo toho o jejich osvobození vyjednávala, aby mohla boj obnovit jinými prostředky. Jenže když na budoucnosti bude ležet hypotéka v podobě paktů se státem, jaký druh boje to asi tak bude? Bonanno vtipně poukázal, že jedna věc je složit zbraně v důsledku změny názorů a druhá věc je učinit tak proto, že to vládnoucí moc požaduje: „Vyzývá nás, abychom už nebyli stejnými zlobivými chlupci jako doposud a pochopili situaci. Vyzývá nás ke spolupráci.“ Pro stát ale nikdo není nevinný: „Poté, co jsme – tělo na tělo, že jsme navzájem cítili tlukot našich srdcí – snili o napadení a svržení bohů, nemůžeme se teď změnit v trpaslíky. Moc se toho snu bojí [...] Nikdo nemůže být neutrální; jsme vinní tím, že jsme plánovali a připravovali ono klima, které nás naplnilo nadšením a bylo naším průvodcem. Ani ti nejkritičtější z nás by si nemohli nárokovat naprostou nevinnost. V očích státu je to totiž právě toto klima, které je na vině. A my musíme přijmout odpovědnost“ (tamtéž). Tyto záblesky lucidity však nestačily k osvětlení nového panoramatu osmdesátých let s poraženou dělnickou třídou a tisíci vězňů v celách. Marně bychom v jeho díle hledali bilanci procesu, který k této katastrofě vedl. Bonanno nám nabízí jen ujištění: „My v těchto časech likvidace a stagnace dál trváme na tom, že náš boj je bojem za totální osvobození teď a právě teď.“ S pomocí obráceného manicheismu postavil masový boj do protikladu k insurekcionistickému boji, protože masový boj nepovažuje za moment ve vývoji insurekcionistického boje, nýbrž za jeho nástroj: „Pro nás přechodné boje nejsou cílem, ale prostředkem, který používáme (byť docela často)

k dosažení jiného cíle: k burcování lidí k revoltě [...] Důležité je, aby přechodné boje dosáhly násilného vyvrcholení, zlomového bodu, hraniční čáry, za kterou už rekuperace není možná...“ K tomu abychom tohoto bodu dosáhli, potřebujeme vědomí nutnosti generalizace násilí a právě v tom spočívala funkce „specifického hnutí“: „musíme vytvořit možnost specifického hnutí, které se dokáže potkat se skutečným hnutím na místech a v náladách, kde se tep skutečného hnutí stává pro specifické hnutí hmatným“ (tamtéž). Nakolik tato logorea dává nějaký smysl, nevyznívá dobře: masy nejsou s to dosáhnout na revoluční cíle bez existence jisté elity – řekněme jí „specifické hnutí“ – či jinak řečeno, jejich „přechodné“ boje nikdy nedosáhnou potřebného insurekcionistického stupně. Bonannovský anarchismus tak krystalizoval ve vulgární avanturistickou a avantgardistickou ideologii, která se svými teoretickými základy docela podobala militaristickému extremismu „ozbrojené strany“. Během dalších několika málo let Bonanno vypracuje zásadní koncepty insurekcionistické ideologie na bázi oné odtrženosti masového boje od insurekcionistického boje – odtrženosti, kterou může překonat pouze vybraná, „specifická“ menšina. Jeho dílo vešlo ve známost i mimo Itálii a stala se z něj notoricky známá postava mezinárodního anarchismu. Jeho další pouť se neochvějně odehrávala ve znamení jeho velkého teoretického objevu, že každý typ akce – a může být jakkoli minoritní – je v každé chvíli možný a žádoucí.

Na počátku byl čin. Odtržením teorie od praxe se z teorie stala prostě příloha a z praxe pouhá technika. Podle Bonanna si „odmítnutí vyčkávat“, kterým se vyznačují „specifické“ anarchistické organizace, a „přechod k akci“ žádají jiný typ organizace. Takováto organizace není permanentní, definuje se jako „neformální“ a Bonanno se domníval, že ji našel v afinitních skupinách. Tyto skupiny budou muset vypracovat „projekt“, který bude produktem jejich analýz a diskusí a budou se podle něj orientovat a hledat v něm podnět k akci. S využitím marketingového žargonu popisoval v jednom ze svých článků v *Anarchismu* tento projekt jako „místo, kde se teorie mění v praxi,“ a upřesnil čtyři nutné podmínky jeho vypracování, které se musí v revolucionáři pojit: odvaha, vytrvalost, kreativita a „materialita“ (cosi jako praktičnost). Setkání na téma „Anarchismus a insurekcionistický projekt“, které se v roce 1985 konalo v Miláně, umožnilo Bonannovi, aby v hrubých obrysech nastínil svoji představu o tom, jakými proměnami kapitalismus prošel. Prostředkem, s jakou se oháněl banalitami, z nichž americká sociologie udělala módu (jako například definování společnosti coby „postindustriální“), a profesorský tón,

kterým hovořil a který rychle pozbyl své kouzlo, byly docela šokující. V prepisu jeho projevu se dočteme této obludnosti: „z výrobního hlediska se dnes kapacita kapitálu nezakládá na zdrojích finančního kapitálu, tedy na investicích a penězích, nýbrž ve své podstatě a téměř úplně na intelektuálním kapitálu.“ Může to sice vypadat jako lež, ale Bonanno jen opakoval to, co říkal profesor Negri. „Kapitál už nepotřebuje dělníky, aby vyráběli,“ neboť, „hlavní síla pracující třídy byla upřena jinam. Nejprve nesměle, v podobě územního rozptýlení továrny [opět Negri]. Pak rozhodněji v podobě postupného nahrazování sekundárních výrobních procesů terciárními.“ Člověk se nutně musí ptát, jestli Bonanno vůbec ví, co mluví, neboť terciární procesy nemají s výrobou nic společného, ale bonannovská próza byla vždy utrpením – zejména, když měla sloužit k teoretickým účelům. Podle něj je dělnická třída stále silněji vytlačována z výroby, čímž ztrácí svoji vůdčí úlohu a navíc k revoluci může dojít stejně, jako k ní dojít vůbec nemusí, protože v postindustriální společnosti mizí vztah příčina-následek mezi boji a jejich důsledky. Jenže aniž by uvedl důvod, Bonanno říká, že „právě proto se revoluce stává možnou.“ Bonanno se doslechl o revoltách v marginalizovaných městských částech anglických velkoměst a neopodstatněně se jal kázat o úkolu anarchistů: „přeměnit iracionální situace vzpoury v insurekcionistickou a revoluční realitu.“ Samu podstatu věci ovšem nadobro odložil bokem, ale už jsme si říkali, že teorie nebyla jeho silnou stránkou a protože musel pravidelně dělat sazbu pro dvě publikace, bez skrupulí fungoval na bázi ukradených materiálů. Pro novou řadu *Anarchismu* v roce 1987 okopíroval formát a typografické rysy žurnálu *Encyclopédie des Nuisances*, což by byla jen nevinná historka nebýt toho, že v každé ze svých publikací uveřejnil tři články z *EdN*, v nichž tajně škrtal, vkládal do nich sprostá slova, svévolně je prepisoval a bez zjevného důvodu v nich nadělal spoustu chyb. *EdN* tak byla nucena vydat komuniké, které končilo slovy: „Ti, kdo se chlubí cizí kritikou, nejprve zatají její původ, jak nejlépe dovedou. Ale také skryjí boje, z nichž tato kritika vznikla, a vztahy, které tyto boje implikují. Demonstrují tak, že ji nejsou schopni používat a objevovat tajemství jejich epochy či porozumět rozmanitému zvláštnímu fungování spektakulární demokracie. Kde celkovému obrazu dominuje fikce, tam na drobných falzifikacích nesejde. Využíváme však této příležitosti, abychom deklarovali naše přesvědčení, že tyto falzifikace vysvětlují triumf fikce ve velkém měřítku a že cesta ke svržení fikce vede přes skoncování s falzifikacemi.“ Takové banality ale Bonanna nezajímaly. Jeho problémem byl na jedné straně „útok“ a na druhé pokusy ze strany poli-

cie zaplést ho do různých teroristických incidentů.

Bonanno byl prvním agitátorem od dob Blanquiho, který proklamoval možnost ofenzivy proti moci během období, kdy byla pracující třída zcela na ústupu. Takováto ofenziva samozřejmě znamenala pokus uniknout historickému určení prostřednictvím rozhodných akcí menšin. Vůdčí úloha podle Bonanna připadla neformálním skupinám – jediným, které jsou schopny seriózní akce. Tyto revoluční kratochvíle nejsou nic pro masy. Masové demonstrace odsuzoval jako neúčinný pacifismus a místo nich navrhoval demonstrace „organizované po insurekcionisticku“ a spolu s nimi „drobné destruktivní akce přímo útočící na struktury kapitálu.“ Skupiny musí přijmout plnou odpovědnost za tyto útoky, které nesmí podmiňovat příznivými či nepříznivými okolnostmi nebo obecným stupněm uvědomění. Rozhodnutí přímo útočit na kapitál a stát se týká pouze revolucionářů, kteří jsou strážci insurekcionistické esence konfliktu: „Buď útočíme, nebo ustupujeme. Buď zcela přijmeme třídní logiku střetu jako neřešitelného a neredukovatelného kontrastu, nebo se vrátíme, zpátky k vyjednávání, detailům, lingvistice a morálnímu zmatku.“ Když chtějí žít po svém, osvobodit své instinkty, negovat buržoazní ideály, uspokojovat své autentické potřeby nebo něco dalšího z osvobozeného slovníku nespokojených buřičů, nestačí jen slova. Každý anarchista musí překonat politické a morální zábrany, které mu brání pustit se do akce. Bonanno tyto snahy charakterizoval jako „velký projekt osvobození nového člověka od etiky“ („Mravní bod zlomu“, Bonannem redigovaná publikace *Provocazione*, březen 1988). Pohrdal metodami valných shromáždění, protože zdržovaly od rezolutnějších akcí nebo jim dokonce byly na překážku. A pohrdal také iniciativami, které usilovaly o získání maximálního počtu stoupců – o těch mluvil jako o „kvantitativní máni“. Proto nevěnoval žádnou pozornost požadavkům takových hnutí, která vzešla zdola z pracovišť, jako byli COBAS, kteří vznikli v listopadu 1987. Bonannovským vzorem byly „samosprávné spolky“, které počátkem 80. let 20. století utvářeli obyvatelé Comisa (Sicílie) na protest proti budování americké raketové základny. Tyto spolky sestávaly z neformálního „jádra“ pod vedením anarchistů, jehož jediným cílem bylo zničit vojenskou základnu. Neměly žádný program, byly autonomní (nezávislé na stranách, odborech či jakýchkoli dalších orgánech), byly v „permanentním konfliktu“ s mocí a nacházely se v „permanentní ofenzivě“, takže se neúčastnily dialogu, transakcí ani dohod. Nepochybně proto, aby odlišil tyto boje od bojů, které se bezprostředně neorientovaly na destrukci, nazval druhý typ konfliktu „přechodnými boji“, zatímco ten první měl širší cíle, které mo-

tivovalo „povstalecké dílo“: například „boj proti technologii“, který vyvrcholil tím, že v letech 1986 až 1988 vybuchlo více než sto sloupů vysokého napětí. Překlad německé brožury, která skýtala podrobný návod, jak takový sloup zničit, vynesl Bonannovi další pobyt ve vězení. V této kampani proti budování nových sítí vysokého napětí, které se účastnili rebelové z různých zemí, se kvantitativní mánie vrátila zadními vrátky: odboráři sčítali členské průkazky a aktivisté útoky. Vláda principu kvantity byla vsudypřítomná. Ale účinnost útoku nezávisí na počtu výbuchů nebo na velikosti způsobených škod. Nejsou žádné „přechodné“ boje v opozici k bojům skutečným. Jsou jen praktické a nepraktické boje. Boje, které probouzejí vědomí útlaku, a boje, které ho uspávají. Policie na Bonanna nedokázala ušít žádné násilné akty, ale šikovně se jí ho povedlo zaplést do loupeže v klenotnictví. Zatčen byl 2. února 1989. Brzy ho však pustili a obvinění proti němu bylo vzneseno až po dvou letech. Jakmile se dostal ven, využil příležitosti a odcestoval do Španělska, kde dopiloval insurekcionismus – ideologii požívající vliv v anarchistických kruzích těch zemí, kde anarchismus stagnuje, hibernuje a je pod kontrolou různých klik.

Roku 1992 Bonanno spolu s některými svými soudruhy navrhnul učinit v „ofenzivě“ kvalitativní skok vpřed a otevřít „organizační příležitost“. Za tímto účelem zformovali skupinu, která měla propagovat založení **Antiautoritářské insurekcionistické internacionály**. Tehdy debutovalo slovo „insurekcionista“. V lednu 1993 odjel do Řecka a mluvil na dvou konferencích na aténské a soluňské univerzitě, kde vysvětloval, „proč jsme insurekcionističtí anarchisté.“ Následovala insurekcionistická ideologie shrnutá do šesti bodů:

„Protože považujeme za možné přispět k rozvoji bojů, které živelně propukají na různých místech, a změnit je v masová povstání, tedy fakticky v revoluce.

Protože chceme zničit kapitalistický řád světa, který díky restrukturalizaci vedené informatikou přestal být užitečný všem kromě manažerů třídního panství.

Protože jsme pro bezprostřední, destruktivní útok proti strukturám, jedincům a organizacím kapitálu a státu.

Protože konstruktivně kritizujeme všechny, kdo jsou v situaci kompromisu s mocí, protože věří, že revoluční boj je v současné chvíli nemožný.

Protože místo čekání jsme se rozhodli přikročit k akci, i když čas ještě nedozrál.

Protože hned teď chceme skoncovat s tímto stavem věcí a ne čekat, až podmínky umožní jeho proměnu.“

Insurrekcionistický projekt, 1998

Tuto ideologii pak korunuje organizační koncepce, jejíž prvky byly postupně formulovány v průběhu uplynulých pětadvaceti let. Bonanno se omezoval na to, že ji vtěsňoval do popisné škatulky, s níž by řada lidí nesouhlasila. „Insurrekcionistická revoluční anarchistická organizace“ se skládá z afinitních skupin formovaných u příležitosti bojů „za účelem provádění precizních akcí proti nepříteli“ a „vytváření těch nejlepších podmínek pro masovou insurrekcionistickou vzpouru.“ Insurrekcionistický charakter plyne ze „stavu permanentního konfliktu“, tedy z vědomí, že jsme ve válce proti kapitalistickému a státnímu útlaku. Tyto skupiny jsou založeny na „jádro vzešlém zdola“ – stará Bonannovská myšlenka – jehož funkcí „je nahradit v aréně přechodných bojů staré odborářské organizace odporu,“ a to v terénu složeném „ze zbytků továren, městských částí, škol, sociálních ghett a všech těch situací, v nichž se projevuje třídní vyloučení.“ Pro Bonanna to byl destruktivní aspekt a ne stupeň uvědomění vyvolaný v masách, co bylo měřítkem, kterým se posuzovala efektivita akce. Netřeba říkat, že preferovanou formou akce je sabotáž, „klasická zbraň všech vyloučených“ (*Další utažení šroubu v kapitalismu*), platná za všech okolností a vhodná ve všech dobách. Sabotáž je jako touha, která nezná rozvrh nebo data v kalendáři.

Analýza společenské reality pořád představuje Bonannovo slabé místo. Tvrdí, že „tovární mentalita“ neexistuje a odvolává se na „dekvalifikaci“ jedince i na „rozmělnění“ dělnické třídy. Proto také považuje všechny odkazy ke „směšným dichotomiím, jako třeba dichotomie mezi buržoazií a proletariátem,“ za nepodložené, ale vzápětí přechází k podobným dichotomiím odvozeným z vulgární sociologie: „specifická společenská realita... vždy měla jednu konstantu: třídní dělení na vládců a ovládané, na začleněné a vyloučené.“ U toho ale dichotomie nekončí, neboť Bonanno dělá narážky i na „konflikt mezi bohatými a chudými zeměmi,“ který nabývá formu nebo má tendenci nabývat formu národně osvobozeneckých bojů nebo nábožen- ských válek. Tento střet zapříčiněný neschopností kapitalismu „vyřešit ekonomický problém chudých zemí“ jej vede k objevení pozitivních aspektů nacionalismu a islámského fundamentalismu, jehož projevy po celém Středomoří ho vedly k závěru, že toto náboženství bude „divadlem sociálních střetů... které by se brzy mohly stát všeobecnými.“ Četba novin ho přesvědčila, že je odborníkem na geopolitiku, neboť neochvějně tvrdí, že ukazuje, jak v zemích kolem Středozemního moře „během několika málo příštích let [dojde ke]

...konfliktu [konfliktům] prohlubujícím současné napětí.“ Jestli to budou konflikty mezi třídami nebo státy nespécifikuje. S největší pravděpodobností to budou oba druhy konfliktu, ale každopádně se tyto konflikty setkají s tou nejadekvátnější praxí, insurrekcionistickou (*Pro Antiautoritářskou insurrekcionistickou internacionálu: Návrh k debatě, 1993*). Ve skutečnosti Bonanno hovoří o palestinském konfliktu, do nějž vkládá velké naděje. Jako vždy, když se ozbrojený boj pozvedne dostatečně vysoko, aby získal globální náhled, zůstává v oblacích orientace na třetí svět.

My říkáme, že revoluci ve společnostech založených na třídním antagonismu provedou utiskované masy a ne formální nebo neformální menšiny. Organizace bude taková, jakou vyprodukuje sociální boje a ne aktivistický voluntarismus nebo propaganda. Není-li doba zralá, je tomu tak proto, že neexistují uvědomělá masová hnutí. Z nedostatku něčeho lepšího děláme, co můžeme, ale absenci masových bojů nikdy nemůže vykompenzovat aktivismus hrstky skupin. Strategická obrana musí spočívat v organizování divadla sociální války za účelem boje proti třídnímu nepříteli. To znamená osvobozování prostorů pro rozvoj uvědomění v masách. Jinými slovy, pro vznik autonomních bojů. V opačném případě aktivismus nejen nahrazuje tyto boje, ale sám ze sebe dělá radikální spektakl, a proto nenapomáhá oživení revolučního protestu, ale pokládá základy pro jeho rozklad. Neuvěřitelná zmatenost insurrekcionistických tezí byla nepřijatelná, ale nekonzistentnost a povrchnost těchto analýz Bonanna nikdy netrápila, neboť byl posedlý touhou konat a věděl, jak ji přenést na anarchisty, kteří procházeli deziluzí z nečinnosti tradičních organizací. Z těchto anarchistů se navzdory vší logice stali stoupenci jeho myšlenek, neboť logika nebyla zrovna jeho nejcharakterističtější prostředkem jak přilákat sympatizanty. Insurrekcionismus neproniknul do jistých mládežnických kruhů díky své luciditě nebo teoretické převaze. A jeho účinek na tyto kruhy nebyl výsledkem efektivy jeho akcí, které často měly pachutí vězení a osobní tragédie. A už vůbec nebyl výsledkem toho, že by Bonannovo prorocství ohledně Středomoří změnil v realitu. Důvody jeho relativního úspěchu byly psychologické povahy: těm, kdo chtěli akci, dal akci. Akce byla jakýmsi vybitím emocí. Bonanno sám poznamenal, že „anarchismus je napětí, nikoli realizace“ (*Anarchistické napětí, projev přednesený v Cuneu, leden 1995*) a trval na tom. Dosažení anarchistického uvědomění Bonanno popsal jako „povstání osobní povahy... osvícení, které v nás produkuje myšlenkovou sílu,“ jakési zjevení, které určuje způsob života a nejen způsob, kterým nahlížíme na věci. Jeho výsledkem je intimní osvobození, po-zved-

nutí do stavu anarcho-milosti, které člověku pomáhá osvobodit se od pout jeho individuálního prostředí: „insurekcionismus je osobní věc; každý člověk musí provést povstání sám v sobě, modifikovat své myšlení, transformovat realitu, která ho obklopuje, počínaje rodinou a školou, což jsou struktury, které nás drží ve vězení...“ (Rozhovor s Bonannem na Rádiu *Onda Rossa*, 20. listopadu 1997). Pokud anarchisté skutečně chtějí být anarchisty, musí dennodenně zkoumat vše, co dělají a co si myslí, neboť nelze oddělit to, co dělají, od toho, co si myslí. Buď „metafyzika“, nebo anarchismus, tedy akce. Akce tak nabývá existenciálního rozměru. Anarchista bez akce je jako zahrada bez květin nebo jako voják bez uniformy. Jak by se člověk mohl zastavit, když je ve stavu „permanentního konfliktu“? Akce se stala morálním kritériem: v závislosti na tom, jestli byl v akci nebo ne, byl člověk buď dobrým, nebo špatným anarchistou. Bonannismus, svérázná verze amerického přístupu „do it yourself“ převedená do revolučních termínů, nabízel všechny radosti sektářského životního stylu militanta bez veškerého jemu vlastního otroctví. Absence skutečných sociálních hnutí nebyla pro insurekcionismus hendikepem, ale jeho nutným předpokladem: vzhledem k ilegální povaze jeho agitace bylo záhodno – ze zřejmých bezpečnostních důvodů – udržovat si jistý odstup od prozaické práce mezi masami. Před vší kritikou pak profesionálního anarchistu zaštiťoval extrémní individualismus překřtěný na „autonomii“ a podepřený několika pasážemi ze Stirnera. Insurekcionista tedy mohl věřit, že našel zázračný recept, a to bez ohledu na bezvýznamnost nebo nesmyslnost svých akcí, neboť k masám byl lhostejný a tak se nemusel nikomu zodpovídat. Sám pro sebe byl soudcem. Ironií dějin tak zestárlý Bonanno ustál své rozpory a nedostatky díky trudovitosti mládí.

Insurekcionistická internacionála se sešla v Aténách na podzim 1996. Krátce předtím nebo potom byl Bonanno uvězněn za členství v ozbrojeném gangu. V roce 1994 represivní složky rovněž přijaly věc akce za svou a provedly zatýkání a mediální cirkus kolem soudních procesů. *Anarchismus* přestal vycházet, ale různé neformální frakce **Internacionály** se na chvíli znovu sešly v časopise *Canenero* vydávaném ve Florencii. Insurekcionisté přecenili revoluční potenciál středomořských zemí a podcenili represivní schopnosti až příliš dobře vybaveného státu. Ta nejelementárnější strategie by především volala po otázce: „Může insurekcionistická praxe přežít represi, která se nevyhnutelně rozpoutá?“ Samozřejmě, že nemůže. Mariniho soudní proces byl reakcí italského státu na štípnutí insurekcionistické mouchy. K podobným reakcím došlo i v Řecku a ve Španělsku (Bonanno nebyl žádný Fanelli: insurekcionismus ve Španělsku debutoval v roce 1996 fiaskem loupežného přepadení v Cordobě). Bonanno z vězení vyšel v říjnu 1997. Začátek předvídatelné vlny represí jen posílil neshody mezi různými skupinami. Internacionála se podruhé sešla kdesi v Itálii a oficiálně se rozpustila. O čtyři roky později se Mariniho proces uzavřel tvrdými tresty pro většinu obžalovaných. Avšak tak či onak, insurekcionisté své pozice neopustili a na své vězně nezapomněli. „Věnujte květiny buřičům, kteří neuspěli,“ jak řekl Vanzetti. Naše kritika nám nebrání uznat jejich odvahu a naše neshody nejsou na překážku našemu požadavku, aby byli osvobozeni.

březen-srpen 2007

Sepsáno na žádost několika soudruhů.

Z knihy: Miguel Amorós, *Desde abajo y desde fuera. Proyectiles*, Brulot, 2007.

MARCEL CRUSOE A BÝVALÍ KOMUNISTÉ V INTERMUNDIÍCH

Poznámky k diskusi o komunizaci

*„Víme už, jaký má asi smysl
'vystoupit z toho, co tu jest'.
Odedávna existuje mylná do-
mněnka, že stát se sám
sebou zhroutí, jakmile
z něho vystoupí všichni jeho
příslušníci, a že peníze
přestanou platit, když všichni
pracující do jednoho je
odmítnou přijímat.*

*Již v hypotetické formě této
věty se projevuje fantastičnost
a nemohoucnost
zbožného přání. Odedávna
existuje iluze, že závisí jen na
dobré vůli lidí,
aby změnili existující vztahy,
a že existující vztahy
jsou ideje.“*

Marx, Německá ideologie

Na první pohled se zdá být zřejmé, že časopisy *Dissident* a *riff-raff* mají pěkných pár bodů společných a oba projekty sdílejí tentýž teoreticky zvědavý přístup. Specifičtěji se oba pozorně věnují termínu „komunizace“ a snaží se konceptualizovat možné překonání kapitalistického vztahu a ustavení komunismu.¹

Ve spolupráci s Federativs – nakladatelstvím SAC (švédské anarchosyndikalistické odbory) – vydala koncem roku 2008 „skupina Batko“, která se považuje za „volnou komunitu“, třetí číslo svého časopisu *Dissident*. V tomto třetím čísle, které nese titulku „Kam míříme?“, se časopis otevřeně inspiruje konceptuálním systémem, který rozpoznáváme v textech, jež v několika číslech *riff-raff* uveřejnil Marcel – zejména pak jeho rozštěpením pojmu komunizace na vnější a vnitřní rozměr.² Dověděli

jsme se, že poté, co opustil volnou redakční skupinu *riff-raff*, se Marcel stal součástí této „komunity“.

Obecně bych se chtěl zabývat způsobem, kterým „disidenti“ chápou a používají termín komunizace, a který se podle mého liší víceméně od všech ostatních – včetně mého – které se objevují v širší diskusi kolem tohoto pojmu; kupříkladu v pracích Gillese Dauvého, Bruna Astariany, *Théorie Communiste*, *Endnotes*, *riff-raff* a účastníkům *Meeting* a v diskusích mezi nimi. Proto se pokusím vrhnout světlo na pár specifických otázek jako třeba: má být komunizace považována za násilný sociálně revoluční proces nebo za anonymní podřívání a odchod, za „latentní tranzici“; jsou komunistická opatření čímsi, k čemu je proletariát donucen, když běžný třídní boj dosáhne kritického bodu, když dosáhne své meze, nebo je spíše o odchodu jednotlivého proletáře a o jeho odmítnutí plnit svoji úlohu či funkci výrobce nadhodnoty, což by pak znamenalo, že komunizace je permanentním pnutím uvnitř kapitalistického vztahu; může se komunizace šířit z mnoha bodů tím, že bude z celku kapitálu postupně odlamovat „čas a zeměpisný prostor“, čímž tento celek učiní obsolentním, nebo se musí kapitalistickým vztahem šířit jako požár na společenské rovině; může komunizace být „přechodným obdobím“ nebo je o jednom a tomtéž procesu, kterým se ruší třídy – a tudíž kapitál – a ustavují se komunistické vztahy mezi jedinci? Ve finále se tedy zdá, že v sázce je základní způsob, kterým konceptualizujeme společnost a jedince v kapitalistickém výrobním způsobu: zda si jedinec své konání volí víceméně svobodně, nebo je to „společnost“ – tj. kapitalistický třídní vztah a jeho reprodukce – co určuje akční radius jedince a třídy, jejíž je součástí. Stručně řečeno, máme tu dva odlišné přístupy: „metodologický individualismus“ v sociologicky weberovském smyslu a „marxiánský“ přístup, podle něž je člověk definován „souhrnem společenských vztahů“. Vztahů, které na viditelného jedince působí, určují ho a – jako *abstrakce* – mu vládou.

Definice aktuální problematiky

„Disidenti“ i já máme potřebu definovat novou problematiku založenou na aktuální situaci. Pro mne je touto situací historicky určený třídní vztah/rozpor, jak se dnes projevuje. Co se „disidentů“ týče, zdá se, že tuto situaci redukuje na čistě „pojmově logický“ rozměr, který *není* nutně historicky určen. Pro ně je komunizace „nemístná“, „transhistorická“, cosi „neměnného“ atd. Já aktuální moment chápu jako specifický projev třídního rozporu v podobě, v jaké vyšel z kapitalistické restrukturalizace, k níž došlo od 70. do 90. let 20. století, a konce předěšlého cyklu bojů a s ním spojeným skoncem programa-

1) V následujícím textu se chci zabývat určitými tématy spojenými s termínem komunizace v podobě, v jaké ho artikuluji „disidenti“, a to hlavně na základě těchto zdrojů: *Dissident* č. 3, 2008; Marcel, „Attack/Withdrawal“, *riff-raff* č. 8, 2006, http://www.riff-raff.se/en/8/attack_withdrawal.php; Marcel, „Communism of withdrawal, and communism of attack“, *riff-raff* č. 7, 2005, http://www.riff-raff.se/en/7/attack_rough.pdf; Marcel, „Hamburgers vs Value“, *riff-raff* č. 3-4, 2003, http://www.riff-raff.se/en/3-4/burgers_vs_value.php; Kim Müller, „Vi ville spela fotboll“, z jeho blogu (rovněž v *Dissident* č. 3 a v kompilaci textů od Kämpa tillsammans!, *Tillsammans. Gemenskap och klasskamp pa samhällsfabrikens golv*, Pluribus, 2009; a různé příspěvky do diskuse o komunizaci ve švédské internetové komunitě *Socialism.nu* mezi prosincem 2007 a lednem 2008, které napsali Hank (z Kämpa tillsammans!), Gracchus (jeho příspěvek se zdá být hrubou osnovou textu, který se později objevil v *Dissident* č. 3 pod názvem „Kommunismens diakroni: utvägar och flyktförsök“; jednalo se o hlavní teoretický text toho čísla a v pozměněné podobě se objevil i v norském filozofickém časopise *Agora*) a Takeyama; a konečně „Om kommunismens Messias“ na blogu *Haecceitas*, únor 2007. Citace z textů, které jsou uvedeny pod jejich švédským názvem, jsem do angličtiny přeložil sám.

2) Současné číslo se od předchozích „radikálně liší“, ale sdílí totéž „povstalecké téma“. Od „Organizované anarchie“ prvního čísla (2004) s jeho platformistickou perspektivou a obsahem, přes „Povstalecký anarchismus“ druhého čísla (2005) s jeho cílem uvést do Švédska koncept insurrekcionismu a zároveň se kriticky rozejít s programem prvního čísla až po „Postscript k *Dissident* č. 2“ (2007), kde se důraz, který druhé číslo kladlo na insurrekcionismus jakožto „specifický teoretický proud ve Švédsku“, změnil v pouhé „cenné úhly pohledu a užitečná poučení“. Třetí číslo časopisu chce rozvíjet jeden z aspektů insurrekcionismu: jeho „prvek nekontrolovatelnosti“. Toto zužování perspektivy máme chápat tak, že lidem, kteří za časopisem stojí, „nevyhovují očekávání a touhy spojená s úlohou zástupců nějaké tendence.“

tismu. Pro příklad blog *Hacceitas* s jeho příspěvkem „O mesiáši komunismu“ (únor 2007) se této nové problematice dotýká, když uvažuje nad „symptomem všech skonů“: „skon dělnického hnutí, skon velkých vyprávění, skon subjektivity.“ Ale namísto snahy o postavení teoretické perspektivy na nových formách třídního boje, na možnostech překonání, které tyto boje produkují, a na mezích dosažených v reálném *sociálním* boji, se obrací k „nové světaznalosti“, kterou – protože si nárokuje „jinakost“ – „nelze zužovat teoretickými nástroji dneška.“ Ačkoli bych náš problém artikuloval jinak – podle mého je tento popis spíše postmoderní než posmrtný – i já pocituji stejnou závrať tváří v tvář neznámu. Ve finále jsem si však docela jistý, že všechno je pořád o *bojích tohoto světa*, že proletariát jako *třída* je negací coby *vnitřní moment* negovaného, a že toto překonání – revoluce jako komunizace – je rozvinutím tohoto rozporu. „Disidenti“ však v rozporuplném třídním vztahu nevidí nic, co by naznačovalo překonání tohoto vztahu. Podle nich kapitalismus *sám o sobě* – jakožto antagonistický výrobní způsob, jakožto třídní společnost – není historicky přechodným, vztahovým výrobním způsobem. Jeho nahodilý kolaps tudíž musí způsobit *něco jiného*, tj. *něco jiného než třídní boj*. Dveře se k tomuto kolapsu se otevírají, když „reální proletáři“ opustí svoji funkci „práce pro sebe“ a „samí sebe vykreslují jako stranu“ (Marcel, „Attack/Withdrawal“). Zdá se mi, že „disidenti“ tváří v tvář restrukturalizační kontrarevoluci a porážce proletářských bojů po roce 1968 přijímají perspektivu činnosti, která se podobá tomu, co Marx popsal v jeho *Osmnáctém brumairu*: pokouší se „osvobodit za zády společnosti, soukromě, v mezích vytčených podmínkami své existence, a tudíž nutně ztroskotává.“ Jedinec se podle „disidentů“ vytrhne ze železného sevření kapitalistické společnosti a ustaví si „jiný způsob života a existence“ (*Dissident* č. 3).

Kdo je ale tento jedinec a co je společnost? Proč se jednou „významně usmívá a je pln horlivosti“ a podruhé „jde plaše, zdráhavě“ (*Kapitál*, díl I.)? Proč se jednou objevuje jako kapitalista a podruhé jako proletář?

Jedinec, společnost a společenský jedinec

Vztahy v kapitalistické společnosti jsou převrácené – společenské vztahy mezi jedinci se stávají společenskými vztahy mezi věcmi. „Jedinec si svoji společenskou moc i své pouto se společností nosí v kapse“ (*Grundrisse*), tj. vlastní peníze. Jak řekl Marx, zprvu se zdá být paradoxní, že epocha, která plodí stanovisko „izolovaného jednotlivce“ (*Grundrisse*) – které se objevuje

v politické ekonomii i v našem spontánním každodenním myšlení – je rovněž epochou dosud nejrozvinutějších společenských vztahů. Jedinci jsou totiž podmíněni společenskou výrobou, která existuje „mimo ně jako jejich osud“ (*Grundrisse*). Tato historicky určená individuální svoboda je zároveň „nejúplnějším podrobením individuality společenským podmínkám, které nabývají formu objektivních sil, ba přímo vládnoucích předmětů – věcí nezávislých na vztazích mezi jednotlivci samotnými“ (*Grundrisse*). Tyto „vládnoucí předměty“ však vyrábějí jedinci, ale jsou mimo jejich kontrolu a tak se jeví jako „naprosto nezávislé na individuích a odtržené od nich, jako jakýsi svět pro sebe“ (*Německá ideologie*). Kapitál je „smyslově nadsmyslová věc“ (*Kapitál I*) a jedincům „vládnou abstrakce“ (*Grundrisse*). Uspokojování potřeb jedince je dnes mnohem více než roku 1846 odvislé od celého světa. Právě proto, že kapitalismus jakožto *třídní společnost* určuje své jednotlivé členy coby specifické členy, „průměrná individua“, třída se „osamostatňuje vzhledem k individuím“; jejich individuální rozvoj je určován jejich třídní příslušností a jsou této příslušnosti „podřízena“ (*Německá ideologie*). Jak napsal Marx v *Grundrisse*, je „nemožné, aby je [tyto vnější vztahy] individua z jedné třídy atd. překonala *en masse*, aniž by je zničila.“ Za velmi specifických okolností se jedinec může dostat na vrchol těchto vnějších vztahů, „ale masa těch, kterým vládnou, nemůže, jelikož pouhá jejich existence je výrazem podřízení, nutného podřízení masy individuí.“

Svobodná práce a svoboda pracujících

Čím se pracující jedinci v kapitalistickém výrobním způsobu liší od pracujících v předchozích výrobních způsobech? Jak se může třídní vztah reprodukovat navzdory tomu, že jsou pracující vykořisťováni a jen zdráhavě směňují své zboží – pracovní sílu – za kapitalistovy peníze?

V kapitalistickém výrobním způsobu je pracující třída „třídnou závislou na mzdách“ (*Kapitál I*). Ve srovnání kupříkladu s pracujícími masami za feudalismu, otroky ve starověkém Řecku a tak dále jsou výrobci nadproduktu v tomto výrobním způsobu svobodnými pracujícími. Osvobození jsou i od prostředků, s jejichž pomocí by si mohli vyrábět své životní prostředky. V kapitalismu je „svobodný“ dělník ... dobrovolně ochoten, tj. byl společenskými poměry donucen prodávat za cenu obvyklých životních prostředků všechn aktivní čas svého života, dokonce samu svou pracovní schopnost – prodávat své prvorozenství za mísu čočovice“ (*Kapitál*

I). I když se hodnota souhrnné pracovní síly rovná ceně tohoto souhrnu, cena a hodnota pracovní síly se liší v každé zemi, regionu, městě a tak dále, a to dokonce i na rovině jednotlivých pracujících, protože se nutně lišit musí. Ale, „ať je jeho plat vysoký nebo nízký,“ pracující je *vykořisťován* jako pracující. Jisté skupiny pracujících – pracující v určitých firmách a zemích, regionech atd. – mohou příležitostně nebo delší dobu dostávat mzdu vyšší, než je průměrná cena pracovní síly. Mzda totiž není jen cenou minimální fyzické reprodukce pracovní síly, ale obsahuje i „historickou“ a „morální“ složku. Míra životních prostředků, které vcházejí do hodnoty pracovní síly, se odvíjí od *hodnoty* a ne od *počtu*, a proto osciluje spolu s produktivní silou práce. Kapitalistický proces reprodukce „pečuje o to, aby tyto vědomím nadané výrobní nástroje neuprchly, a to tím, že ustavičně vzdaluje výrobek práce dělníků od jejich pólu k protikladnému pólu kapitálu“ (*Kapitál I*). Námezdně pracujícího – se vsí jeho společensky přesvědčivou svobodou – poutají ke kapitalistovi „neviditelné nitky“. „Vzestup ceny práce v důsledku akumulace kapitálu znamená ve skutečnosti jen to, že délka a tíha zlatého řetězu, který si námezdní dělník sám ukul, dovolují, aby byl trochu povolen“ (*Kapitál I*).

Pak se rozumí samo sebou, že manévrovací prostor jednotlivého pracujícího se liší člověk od člověka, firma od firmy, stát od státu. Nakolik se mu podaří zařídit si živobytí, kde mu mzda kryje více, než je absolutní minimum pro fyzické přežití, může být výjimečně schopen rozhodnout se, že si odepře nějakou konkrétní součást životní úrovně, která spoluurčuje hodnotu jeho konkrétní pracovní síly: může žít v uzavřené čtvrti, zvolit si vegetariánskou stravu, cestovat autobusem – seznam těchto banálních příkladů bych mohl prodlužovat donekonečna. Jakmile ale hovoříme o *pracující třídě*, tento manévrovací prostor neexistuje – až na příležitostné výkyvy v hodnotě souhrnné pracovní síly. I když vám váš jeden dolar denně v čínské robotárně může naplnit jednu nebo dvě misky rýže, tamní možnost odejít, a přitom si zachovat pouhou *fyzickou existenci*, je silně omezená. Když si však v některé ze západních zemí počítačový technik, dělník z ropného vrtu nebo někdo takový odepře něco ze své materiální životní úrovně a navíc je úvěruschopný, může si koupit pozemek. A je-li klima příznivé a tak dále, může se mu podařit, opět výjimečně, dosáhnout alespoň zdání nekapitalistické existence. Rozhodně by to *nebyl* komunismus, i když byste přestali být závislí na mzdě.

Kapitalistický výrobní proces nevyrábí jen zboží, nadhodnotu, odpad a poškození zdraví z ustavičného vypětí. Uvažujeme-li o něm jako o reprodukčním pro-

cesu, produkuje a reprodukuje, „svým vlastním chodem ... oddělení pracovní síly od pracovních podmínek“ (*Kapitál I*). A přemýšlíme-li o buržoazní společnosti jako celku, „konečným výsledkem procesu společenské výroby se vždy jeví společnost sama, tj. sama lidská bytost v jejích společenských vztazích“ (*Grundrisse*). Kapitál předpokládá námezdní práci a námezdní práce předpokládá kapitál. Není náhodou, že spolu vstupují do kontaktu – nesou si s sebou všechny jejich ekonomické vztahy spolu se zbožím, které spolu chtějí směnít, a jelikož se jedná o výrobní vztah, přivtělování a tak dále, pracující náleží kapitalistovi dříve, než prodá svoji pracovní sílu. Během svého vlastního chodu tento „ekonomický vztah“ reprodukuje oddělení podmínek práce od pracujících a tak, „reprodukuje a zvětňuje podmínky vykořisťování dělníka“ (*Kapitál I*). Postulován takto formálně, jeví se tento výrobní vztah jako „tautologie“ a tak ho Marcel prezentoval ve svém „Communism of attack, and communism of withdrawal“ (Komunismus útočný a komunismus ústupový) v *riff-raff* č. 7 (2005).

Závěr Marxovy kritiky politické ekonomie však opětovně zní, že kapitalismus je historicky podmíněný a přechodný, protože je rozporuplným výrobním systémem. Jeho vymizení je implicitně přítomno v samotném jeho konceptu, ačkoli podmínkou toho, že se stane „empirickou skutečností“, je sociální revoluce. Ale taková, kterou nelze matematicky předpovědět ani vepsat do programu. Na jednu stranu reprodukuje sám sebe skrze své rozpory, ale na druhou stranu výrobní vztahy a formy styku vytvářejí „mnoho min, které ho mohou vyhodit do povětrí“ (*Grundrisse*) komunistickou revolucí, která ruší „vnější podmínky“, a to jen ztěží bude nějaká „tichá metamorfóza“. Kdyby tomu tak nebylo, kapitalismus by nebyl historicky podmíněným a přechodným výrobním způsobem a naše pokusy o jeho vyhození do vzduchu by byly „donkichotské“. Ve své „Předmluvě“ z roku 1859 je Marx ještě proročtější: „Buržoazní výrobní vztahy jsou poslední antagonistická forma společenského výrobního procesu, antagonistická nikoli ve smyslu individuálního antagonismu, nýbrž ve smyslu antagonismu vyrůstajícího ze společenských životních podmínek individuí; avšak výrobní síly vyvíjející se v lůně buržoazní společnosti vytvářejí zároveň materiální podmínky k řešení tohoto antagonismu. Touto společenskou formací tedy končí předhistorie lidské společnosti.“ A jak zdůraznil ve svém „Doslovu“ k druhému vydání *Kapitálu I*, dialektika ve své „racionální podobě ... v pozitivním pochopení existujícího zahrnuje zároveň i pochopení jeho negace, jeho nutného zániku...“

Zároveň s tím, jak kapitalistický vztah reprodukuje sám sebe a své předpoklady, je „rozpor v pohybu“, protože usiluje o redukci svého jediného zdroje nadhodnoty – hodnototvorné práce – na minimum a tak zákony jeho pohybu mají na *rovině systému* tendenci podryvat jeho základ. „*Skutečnou hranicí kapitalistické výroby je kapitál sám*“ (*Kapitál III*). Kapitalistický vztah jakožto proces akumulace je svým vlastním nekrologem. Sešupná tendence míry zisku je vykořisťování, třídní boj. Byť nám neřekne, kdy dojde ke zrušení kapitalismu, na své specifické rovině abstrakce ukazuje na kapitalistický vztah jako na „rozpor v pohybu“. Zánik kapitalistického výrobního způsobu je tedy implicitně obsažen v jeho konceptu, ale důkaz, že je pudink pudinkem spočívá v tom, že ho sníme.³

Logická komunizace

„Považujete-li komunizaci za logický koncept, jedná se o celkem klasickou úvahu: domníváte se, že v odmítnutí práce a podobných tendencích můžete nalézt formu ‘antiekonomické logiky’ a že tato logika postuluje společenství, které je kapitálu cizí... Proto své peníze vsadíte na to, co se zdá být schopno odcizit se kapitálu a jeho určením.“

Gracchus

„Disidentská“ problematika se zakládá na myšlence, že když si kapitál podrobí celou společnost, stává se nekonečným a tautologickým pohybem v kruhu, který má nějakou dynamiku pouze v rámci svého statického organismu. Vše, co tvoří součásti a je určováno kapitalistickým vztahem, pak může náležet jedině k tomuto vztahu a pohybovat se – více či méně neklidně a vzpurně – pouze v jeho rámci. Kapitalistický vztah definuje své póly, tj. své třídy. Jejich *protikladnost* platí jen uvnitř tohoto vztahu a vzájemně se podmiňují. Pro „disidenty“ se dialektika kapitalistického výrobního způsobu jako celku stává spíše kauzální *interakcí* mezi póly vztahu, čemuž říkají „dichotomní logika“. Když se vztah prezentuje jako „tautologie“, mizí akumulace coby historický vývoj. Kapitalistický vztah tedy pro ně není rozporuplným celkem a už vůbec ne „reciproční implikací“, nýbrž

3) Že historicky přechodná povaha třídního vztahu klade logickou a konceptuální hranici tohoto vztahu, ještě ne znamená, že komunismus je dán předem nebo že Marxovo oeuvre máme chápat jako „teorii dekadence“. Způsob, kterým postulujeme konečnost systému, se odvíjí od stupně abstrakce, v němž se vyjadřujeme. Komunismus není nějakým „automatickým kolapsem“. Nás proto zajímá definování toho, jak imanentní tendence kapitalistického vztahu určují revoluční konání proletariátu. Dále srovnej s Marxovým dopisem Engelsovi z 30. dubna 1868.

„binárním vztahem“ (Marcel, „Attack/Withdrawal“), jehož kruh se vždy uzavírá a zase znovu začíná. Proto tvrdí, že rozpor nemá žádný „imanentní výsledek“, který by měl „tendenci podryvat ho“. Jeho jediným výsledkem „udržování jeho dialektických podmínek“. Proto říká, že možnost překonání této formální logiky spočívá v „pokusech skutečných proletářů odpoutat se od jejich funkce coby práce pro sebe...“⁴ V *Dissident* č. 3 se můžeme dočíst věci tohoto typu:

„Když se opoziční politika posouvá k takto nekontrolovatelné antipolitické praxi, pak části třídy – protože proletariát je vždy stratifikovaný a diferenciován – jednájí proti svému zájmu, kterým je působit jako funkce uvnitř celku výrobního procesu. Takovýto nezájem fungovat coby subjektivita kapitálu zakládá dualismus: neschopnost na straně kapitálu integrovat práci do své dialektiky, která ji klade jako ne-kapitál. V takové chvíli práce částečně pozbyla svoji funkci užité hodnoty pro kapitál, částečně uniká produkci subjektivity a potřeb, které vyvstávají z dvojakého charakteru práce a zboží. Jednotliví soukromí dělníci nyní fungují vůči kapitálu a práci jako externality. Nadále se nenacházejí v nutném či dialektickém vztahu se společenskou povahou celkové práce. Pracující se osvobodil od dialektiky kapitálu tím, že odmítnul vykonávat svoji funkci v rámci celku. Staví se do nedialektického vztahu ke kapitálu.“

„Diachronie komunismu: východy a snahy o únik“

Není pochyb, že „disidenti“ mají rádi robinsonády. Zjevný individualismus buržoazní společnosti a zdánlivě binární povaha vztahu se k jejich logickému argumentu náramně hodí. Ale tento zdánlivě jednoduchý vztah spočívá na „již narušené“ rovnosti, protože oba póly se nalézají v určitém vzájemném ekonomickém vztahu: vztahu vykořisťování. Lze nabyt dojmu, že argumentace „disidentů“ stojí na naivním chápání logiky kapitálu – a logiky *Kapitálu*. Chápu ji jako prostý vztah s formálně-logickými určeními a ne jako rozpor v pohybu, který určuje třídy, jež tvoří jeho součásti; ne jako reciproční implikaci, jejíž jednotlivé komponenty – v tomto případě „skuteční proletáři“ – jsou určeny hned dvojnásobně: jako třída podléhající kapitálu a jako jedinci podléhající třídě. (Samozřejmě, že i kapitalista je určen svojí třídní

4) Formálně logický argument „disidentů“ je v mnoha případech protimluvem, což na jiném místě tohoto čísla *riff-raff* (č. 9, 2010) říká Peter Aström a Per Henriksson v *riff-raff* č. 8 (2006). V Marcelově příspěvku do *riff-raff* č. 8 (2006), „Attack/Withdrawal“, můžeme vysledovat tuto argumentační linii: kapitál = třídní boj; kapitál = svá vlastní hranice; třídní boj nerovná se „svá vlastní hranice“.

příslušností.)

Když „disidenti“ používají termíny jako „soukromí dělníci“, aby tak vyjádřili odmítnutí práce jednotlivými pracujícími, celá záležitost začíná být docela absurdní, neboť „soukromí dělníci“ jsou spíše formálním kritériem vymezujícím kapitalistickou svobodnou práci/námezdní práci jako nutný předpoklad kapitálu jako takového (viz výše). A takovouto práci Marx staví do kontrastu s prací za dřívějších výrobních způsobů jako třeba „venkovský patriarchální systém výroby“ a „společná práce v její živelně vyvinuté formě, v jaké ji nacházíme mezi všemi civilizovanými národy na úsvitu jejich dějin“ (viz *Ke kritice politické ekonomie*).

Stejně tak lze jen obtížně interpretovat, jak by komunismus mohl být empiricky možný už na abstraktní rovině směny zboží, která zahrnuje směnu mezi prodejcem a kupcem pracovní síly, kde se – stručně a jasně řečeno – zdá, jakoby dělník = ne-kapitál a kapitál = ne-práce, což je formální určení v rámci Marxovy systematicko-dialektické expozice. Toto „rovná se“ znamená, že se jedná o vzájemné ekvivalenty. Jakožto směnitelé svých zboží jsou si dělník a kapitalista, „vlastník peněz“, „v očích zákona rovni“: první je *prodejcem* své pracovní síly, druhý je *kupcem* této pracovní síly. Oba směňují svá zboží a ani v jednom případě nedochází k porušení principů svobodné tržní směny. Ale, jak řekl Marx, „mezi rovnými právy rozhoduje síla“ (*Kapitál I*). Jakoby celý problém spočíval v jakési přímé formální logice, „disidenti“ tvrdí, že kdyby se práce vzdala své role, kapitál by přišel o jedinou užitnou hodnotu, která ho dokáže zhodnocovat – a *voilá*, tak se kapitál stane „obsoletním“. Prostá symetrická logika, binární vztah. Kdyby se z něj stáhnul jeden faktor, vztah jako takový by přestal existovat – *kdyby a jen samá kdyby*... V čistých kategoriích z analýzy zboží jsou činné „určité historické podmínky“ – zkoumání těchto podmínek by však bylo „analýze zboží cizí“ (*Kapitál I*), jak nás Marx upozornil. Zdá se, že „disidenti“ věří, že tento vztah *jako takový* existuje empiricky. I oni abstrahují od určitých historických předpokladů, ale ne tak jako Marx – kvůli způsobu prezentace kritiky nebo kvůli systematicky dialektické struktuře *Kapitálu*⁵ – nýbrž *absolutně*, jednou provždy. Vzhledem k jejich východisku, kterým jsou nejčistší abstrakce, postupují pomocí „stále rozvinutějších aproximací“ (Gracchus) ke stále konkrétnějšímu pochopení, k empirické rovině, která může být vyjádřena analýzami třídní kompozice a dělníckými výzkumy.

Spolu s Harry Cleaverem „disidenti“ zcela přehlížejí

5) viz C. J. Arthur, *The new dialectic and Marx's Capital*, Leiden/Boston/Köln 2002, a *Endnotes* č. 2, 2010.

zprostředkování a přechody mezi marxiánskými kategoriemi a jejich pozici v Marxově systematicko-dialektické prezentaci (jako třeba obecně *vztah* mezi logickým a empirickým), z níž si vybírají citované termíny a pasáže. Avšak komunizace se nerozehrává na papíře a třídní boj není „Möbiova páska“, která vás vede vpřed jen proto, abyste se vrátili přesně tam, kde jste začali. Odmítnutí individuálního aktéra nebo jeho odchod *samy o sobě* nepodrávají kapitalistický systém jakožto historický *výrobní způsob* tím, že by vždy a pořád, v každém jednotlivém případě zneplatňovaly logický koncept kapitálu.

Zdá se, že „disidenti“ při náčrtu tohoto tzv. binárního vztahu aplikují karteziánský „symetrický produkt“. Jestliže $A = B$, pak se jejich vztah stává obsoletním, pokud se jeden z těchto dvou faktorů odstraní. A samozřejmě, že je ani nenapadne, že by abdikoval kapitalista. Proto skrze odmítnutí pracovat, odmítnutí hrát svoji roli pracujícího atd., „skuteční“ pracující ve všech takových případech ruší koncept kapitálu a spolu s ním vztah jako takový. Ve světě diskursu snad, ale kapitalismus nelze odkecat. Společenské fenomény se ruší společenskými procesy. *Nestačí ani nelze* „odejít“, obrátit se zády ke kapitálu či práci, odvrátit od nich hlavu a zamumlat přitom pár otrepaných a vzteklých frází.

Ovšem pozvedneme-li hlavy a pokusíme se uzřít všechny ty sračky tak, jak se objevují před našima očima – kupříkladu „průměrný den“ na „průměrném pracovišti“ (*Dissident* č. 3) – nebo se trochu víc začteme do Marxova *opus magnum*⁶ (proč ne?), zcela jasně a bolestně pochopíme, že třídní vztah je *asymetrický*, neboť je to vždy práce, co se přivtěluje ke kapitálu. Veškeré zdání ekvivalentnosti mizí, jakmile pochopíme, jak je logika *prakticky určena*.⁷

„Konkrétní dělníci“ nebo „soukromé práce“ individualistického diskursu „disidentů“ se odpoutávají od souhrnné práce, ale ve *skutečnosti* jsou „živelně vznik-

6) Jakmile opustíme oběh zboží a vstoupíme do „skryté říše výroby“, stává se ještě více vzrušujícím a zajímavějším, ale to bychom museli číst dál a pročíst se až ke třetímu oddílu první knihy. Aniž bych prozrazoval, jak příběh skončí, mohu vám říci, že než dočtete poslední stránku, budete toho o průměrném dni na průměrném pracovišti vědět mnohem více.

7) Jedním z paradoxů kapitalismu je, že směna mezi dělníkem a kapitalistou se odehrává jako směna ekvivalentů, ale zboží, které dělník prodává, jeho schopnost vyrábět nadhodnotu, je vlastně užitnou hodnotou, kterou kapitalista chce, jedinou užitnou hodnotou, která dokáže zhodnotit kapitál. Záhadný charakter zisku je postaven na této směně ekvivalentů.

lým rozvětvením společenské dělby práce a nalézají se v situaci všestranné vzájemné závislosti“ (*Kapitál I*). V diskursu „disidentů“ zaznívá chápání produktivního dělníka „z hlediska prostého pracovního procesu“, které – jak nám řekl Marx (už dvakrát) – není „rozhodně dostačující k pokrytí kapitalistického výrobního procesu“ (*Kapitál I*). Jakmile kapitalistický proces výroby nabývá svůj kooperativní charakter, pojmy produktivní práce a produktivní dělník se nutně rozšiřují a proměňují. Se zavedením automatických strojů „mu stačí, když je orgánem souhrnného dělníka a vykonává některou z jemu podléhajících funkcí“ (*Kapitál I*) – je odsouzen k tomu „neštěstí“. V rozvinutém kapitalistickém výrobním procesu dělník není jeho hlavní postavou, nýbrž stojí vedle tohoto procesu. Takto kapitál postuluje „v rostoucí míře přebytečné jako podmínku – otázka života a smrti – pro potřebné“ (*Grundrisse*). Právě díky tomu je kapitál rozporem v pohybu, protože se snaží zredukovat nutnou práci na minimum a zároveň je pracovní doba jeho jediným zdrojem a měřítkem. Jedná se o „nutnou tendenci kapitálu“ a zároveň právě ona ho konceptuálně činí historicky přechodným výrobním způsobem. „Kapitál tedy pracuje na svém rozkladu coby formy panující výroby“ (*Grundrisse*).

Každý konkrétní historický výrobní způsob má své specifické „populační zákony“ a netřeba říkat, že je má i ten kapitalistický. Když to hrubě zjednoduším, obyvatelstvo z řad pracujících tříd vyrábí svojí prací rostoucí kapitál a souběžně s tím vyrábí „ve stále větším měřítku i prostředky, kterými se stává relativně přespočetným“ (*Kapitál I*). Jedná se jak o zásadní moment všeobecného zákona kapitalistické akumulace, tak o jeho výsledek. Při ustavičném procesu akumulace se poměr mezi konstantním a variabilním kapitálem mění takovým způsobem, že se nárůst konstantního kapitálu rovná úměrnému snížení kapitálu variabilního. Poptávka po práci „klesá v poměru k velikosti celkového kapitálu, a to tím rychleji, čím více vzrůstá jeho velikost“ (*Kapitál I*). Bez neustálého růstu akumulace není možné zaměstnávat nejen zvětšené množství pracujících, ale dokonce ani původní pracující. Kapitál zaměstnává jen tu práci, která bude vytvářet nadhodnotu a na tom spočívá veškerá logika a organismus kapitálu. Relativně přebytečné obyvatelstvo, průmyslová rezervní armáda, přísluší kapitálu, protože absence zaměstnání je absencí *vzhledem* k zhodnocovacímu imperativu akumulace kapitálu. A svobodný pracující je osvobozen od vlastnictví prostředků nutných k jeho živobytí – až na prodej jeho pracovní síly – což je svoboda *vzhledem* ke kapitalistickým výrobním prostředkům, které jsou vlastnictvím kapitalisty.

Tendence redukovat variabilní kapitál v poměru ke kapitálu konstantnímu, která se projevuje vytlačováním pracujících z bezprostředního pracovního procesu a jeho přivtělováním ke konstantnímu kapitálu v podobě strojů, stále více snižuje důležitost bezprostředního pracovního procesu pro kapitalistický výrobní proces. Po přivtělení vědy a „obecného intelektu“ ve stále vyšší míře zhodnocuje kapitál celková produktivní síla pracujících. Vzhledem k této tendenci „mimořádný růst produktivity velkého průmyslu doprovázený jak intenzivnějším, tak extenzivnějším vykořisťováním pracovní síly ve všech ostatních sférách výroby, umožňuje neproduktivní zaměstnávání stále širších částí dělnické třídy. A tak se ve stále větším měřítku mohou reprodukovat starodávní domácí otroci, kterým se říká služební třída a patří do ní sluhové, služky, lokajové atd.“ (*Kapitál I*). A ti jsou ještě více vystaveni vrtkavé poptávce kapitálu po práci.

Výše napsaným jsem se snažil ukázat, že podle mého se „disidenti“ rozhodli vystavět části své argumentace na *logické* možnosti komunizace, a to s použitím termínů, které známe z Marxovy (konceptuální) analýzy prosté reprodukce a rovněž prostého pracovního procesu, hlavně z první kapitoly *Kapitálu I* a ze spisku *Ke kritice politické ekonomie* a z hrubších rukopisů jeho *Grundrisse*. Je zřejmé, že tu jsou poměrně vázání na text, protože vycházejí ze švédského výboru z *Grundrisse*.⁸ Na této nejabstraktnější rovině analýzy se kapitál a práce ještě nejeví jako třídní vztah. V těchto „čistých abstrakcích“ výrobci zboží vstupují do vzájemného vztahu, aby směnila svá zboží, směnnou hodnotu za užitnou hodnotu a naopak. Podle tohoto marxiánsky formálního určení aktu směny mezi jedinci, coby subjekty směny, je jejich vztah „vztahem rovnosti“ (*Grundrisse*). Ale i když „už jednoduché formy směnné hodnoty a peněz latentně obsahují protiklad mezi prací a kapitálem“ (*Grundrisse*), z tohoto „jednoduchého určení“ nelze kapitalistický vztah chápat jako třídní rozpor. Jsem v pokušení uvěřit, že „disidenti“ čtou *možný* konec kapitalistického vztahu coby třídního rozporu jako *logický*, a to na základě jistých pasáží jako je kupříkladu tato z *Grundrisse*:

„Aby se úspora stala kapitálem, předpokládá sama práci jako ne-kapitál proti kapitálu; tedy protiklad, který má být v nějakém bodě zrušen, nastolit v jiném bodě. Kdyby tedy už v původním vztahu nebyla předmětem a **produktem** směny dělníkovy – jako produkt pouhé směny to nemůže být jiný produkt – užitná hodnota,

8) Částečně to lze vysvětlit skutečností, že text z *Dissident* č. 3, na nějž se tu odvolávám, je paralelně „kritickým“ čtením Negriho *Marx beyond Marx*.

*životní prostředek, uspokojení bezprostřední potřeby, stažení ekvivalentu z oběhu, ekvivalentu, který je do něho vložen, aby byl likvidován spotřebou – pak by práce nestála proti kapitálu jako práce, jako nekapitál, ale jako kapitál. Ale také kapitál nemůže stát proti kapitálu, nestojí-li proti kapitálu práce, protože kapitál je kapitálem jen jako ne-práce; v tomto protikladném vztahu. Rušil by se tedy pojem a vztah kapitálu samého.*⁹

V této pasáži Marx polemizuje s ideou „buržoazní filantropie“, že se dělníci mohou ze svého postavení osvobodit tak, že si našetří „peníze řádnou askezí“. Marx odpovídá, že když už peníze nefungují jako kapitál, jako „ne-práce“, ruší se „pojem a vztah kapitálu samého.“ Zdálo by se, že Marx tu evidentně dává sarkastický políček pokryteckým apologetům. Avšak po novém čtení „disidentů“ se jeho slova proměňují ve zbraň, pravou revoluční strategii, „teorii pro praxi“ (neboť „disidenti“ milují agitaci), v níž se dělník – neboli „nekapitál“ – jakožto výrobce a spotřebitel vymaní z „všeobecného oběhu“ a takto „zlikviduje“ svůj protiklad, kapitál – neboli „ne-práci“. Zdá se tudíž, že provést revoluci je stejně snadné jako zalitovat posledního nákupu v supermarketu.

Anonymní odpor a rhizom. „Generální stávká“ termitů

Na té nejbanálnější rovině pracující bojují jako pracující, individuálně a společně. Někdy, aby trochu vylepšili svoji existenci, ale nejčastěji, aby se jim ještě víc nezhoršila, někdy z čiré nudy nebo aby se zasmáli na účet šéfa, odborového funkcionáře nebo kolegy. Skupina Kämpa tillsammans! („Bojujme společně!“) od svého vzniku odvádí ve Švédsku chvályhodnou práci, když se snaží tento každodenní odpor konkrétně a osobně zaznamenat. Jejich konkrétní aplikace „militantního výzkumu“ se mnohokrát ukázala přínosná a inspirativní. Přímoby bych řekl, že tento každodenní boj „vzpouzející se, ale pružné lidské povahy“ (*Kapitál I*) bychom mohli chápat jako banální podmínku veškerého boje, neboť vyjadřuje, co to znamená být v této společnosti *proletářem*. Vidím totéž a angažuji se v tom. Lišíme se však v tom, jak chápeme to, co vidíme a děláme.

9) srovnej rovněž s: „Dělník může silou vůle, fyzickou silou a vytrvalostí, lakotou atd. přeměnit svou minci v peníze jen výjimečně, jen jako výjimka ze své třídy a z obecných podmínek svého jsouca“ (tamtéž); „Je možné, aby i jednotlivý dělník přestal být prací samou pro sebe; může zdědit, ukrást atd. peníze. Ale pak přestává být *dělníkem*“ (tamtéž).

Pro dnešní „disidenty“ je touto permanentní tenzí a dynamikou v kapitalismu *komunizace* – „prostá věc“, cosi, co se děje „pořád“; v každém jednotlivém případě, kdy se otevírá sféra, která se již nepodřizuje logice kapitalistické totality: „Mohou to být nepokoje, okupace a odmítání pracovat, ale také to mohou být jazykové, intelektuální a poetické únikové cesty“ (*Dissident* č. 3). Svě naděje vkládají v „anonymní odpor“, který podryje kapitalismus jako termiti.¹⁰ (Takovéto „vystoupení z toho, co tu jest,“ mi připomíná revolučně syndikalistickou „generální stávkou“, která má přivodit kolaps kapitalistického systému tím, že pracující masově odmítnou pracovat.) Tato banální a pragmatická komunizace se prý objevuje tehdy, když má podryvání a odmítání ze strany jednotlivých pracujících – neboli „soukromých prací“ – „sklon zablokovat určení práce jako produktivní práce“ (Gracchus). Říkají, že jednotlivý dělník je „schoopen vzdorovat svému produktivnímu určení“ (tamtéž), a že právě tehdy, když se takovéto „pokusy vymanit se“ rozšíří a dosáhnou „simultaneity“, kapitalistický vztah vykrvácí a zůstane ležet jako mršina ve stepích dějin. Podle tohoto chápání má komunizace pouze *kvantitativní* meze: časové, prostorové a co do počtu účastníků. Obezřetně pak dodávají: „...přinejmenším na jejich pracovišti“; „Ovšem vše se to událo v rámci faktického pracoviště, nikam dál jsme se nedostali...“; „...bohužel v rámci reprodukce specifické instituce“ (pracovní agentura); atd. (viz Kim Müller). Podle nich tyto meze nemusí být v určitý moment boje překonány *kvalitativním zlomem*.

V chápání „disidentů“ tyto pokusy jednotlivých proletářů vymanit se kopou „podzemní tunely“, které se spojují s dalšími „vyhloubenými prostorami“ a vytvářejí *rhizomy* (tento termín si vypůjčili od Deleuze a Guattariho a znamená „nekontrolovatelné kompozice“). Důležité je, že „negují způsob, kterým fungují stávající vztahy, a jak se jim daří existovat ve společenství s dalšími komunizujícími počiny“ (*Dissident* č. 3). Dalším obrazem, který si vypůjčili, jsou „zahrady“ Ernsta Jüngerera, které představují „útočiště, v němž se logika současnosti nedokáže ustavit“; mohou se „posunout ven z celku a zároveň jsou

10) Přinejmenším ve Švédsku přišli s konceptem „anonymního odporu“ Kämpa tillsammans! na začátku 21. století a označuje masu „drobných a skrytých útoků proti námezdní práci“ a kapitálu, k nimž dochází každodenně. Analogie s „termity“, kteří se „pomalu prokousávají základy, na nichž spočívá kapitalismus“ (jak tento termín definuje Marcel v jeho textu „Hamburgers vs Value“ z *riff-raff* č. 3-4), pochází od indické skupiny Kammunist Kranti. Tyto myšlenky se znovu objevují v časopisu *Dissident* a například na blogu „Kim Müller“, i když dnes se tento pojem zdá být filozoficky zatížený.

dnes viditelné jedině skrze celek – lze je pochopit jen prostřednictvím jejich vztahů k realitě, kterou pouhou svojí existencí negují“ (tamtéž).

Exemplární činy

„Disidenti“ stanovují následující kritérium, podle něž lze určit, kdy nějaký čin je komunizující:

„Revolučno v nějakém činu lze měřit jedině podle poměru této akce ke kapitalistickým abstrakcím, podle jejího potenciálu stát se...“

Marcel, „Communism of attack, and communism of withdrawal“

Takto stanovené kritérium je ovšem *nesmyslné*, neboť žádný fenomén ani čin *sám o sobě* nic neznamená. Veškeré konání se odehrává v nějakém kontextu a je to tento kontext v jeho celistvosti, co určuje konání: krást v práci nebo v supermarketu *samo o sobě* neznamená komunizaci, ať už se tím logicky opomíjí logika kapitálu nebo ne. Hrát si nebo spát v práci může být zábavné i žádoucí, ale *samo o sobě* to neznamená komunizaci, a to ani při škodlivém dopadu na objem výroby či jiné ukazatele pracovního procesu.

Zda opatření, která proletáři přijmou – z nutnosti a nikoli na základě pečlivé volby forem a metod boje – odstartují komunizaci, plně určí *dynamika a kontext boje*. Jeho charakter se během procesu bude měnit, dokud komunizační opatření nedostanou jeho dynamiku do bodu, z něž už nebude návratu – kdy se ústup do mantinelů třídní existence stane nemožným.

Avšak, i když každý jednotlivý případ odmítnutí ze strany jednotlivého pracujícího není komunizací, faktem zůstává, že revoluci v podobě komunizace bude muset *někdo někde* začít. Onen „někdo“ však nikdy nemůže existovat v jednotném čísle. Jelikož tu jde o společenský proces, nelze – stejně jako v mechanice nebo genetickém výzkumu – izolovat *ten jeden* čin, který to všechno spustí, ani *to jedno* individuum, které za ním bude stát. Komunizace nezná žádné Rosy Parksové (a neznalo je ani hnutí za občanská práva). Každý boj na pracovišti, každá skupina dělníků nebo velká většina pracovní síly na nějakém pracovišti nebo v některém regionu spíše dříve nežli později narazí na limity svého boje. Možnost překonání tohoto limitu nezávisí na *samotných* pracujících v boji, ale na kontextu, v němž se boj vede, na jeho vtažení do akcí bojujících dělníků a na šíření a prohlubování těchto akcí. Komunizace pak bude praktickou odpovědí na (sociální) krizi třídního vztahu. Okolní společnost bude vtažena do boje a ten se kvalitativně promění – například když se tovární brány otevrou,

aby dělníci mohli ven a proletáři z regionu mohli vstoupit dovnitř do podniku a také do boje. Takto se boj šíří a propast otevřená bojem bude tím širší a hlubší, čím více ji budou vyplňovat proletáři v boji. V tomto bodu však ještě není jasné, zda se jedná o komunizaci. Jestli se proces iniciovaný nějakým specifickým bojem změní v *komunizaci*, závisí na tom, jak se promění kontext, jak se boj proti kapitálu vyvine, ale také na boji *uvnitř* boje proti kapitálu. Nutností bude i jeho rychlé šíření časoprostorem, ale také kvalitativní transformace. Možná je směšné zdůrazňovat, že žádný čin *sám o sobě* neznamená komunizaci, ale komunizaci neznamená ani jeden osamocený boj. Komunizace neznamená emancipaci práce ani „prolomení hranice kapitálu, osvobození práce od toho, co ji činí prací,“ jak se nám říká v *Dissident* č. 3. Dělníci bojují *jako dělníci* a když v jistou chvíli překonají specifický limit, otevře se propast a dalším krokem musí být ustavení *jiných, nezprostředkovaných vztahů mezi proletáři v boji*, který tím, že přijímá *komunistická opatření*, je *procesem rozkladu proletariátu*. Když ale nejsou schopni tento krok do propasti učinit, pak bude boj nucen vrátit se do svých původních mezí a brzy zahyne. Čím širší byla propast, tím brutálnější bude jeho smrt. Živnou půdou kontrarevoluce stejně jako přijatých komunistických opatření tedy bude charakter boje a jeho limity. Mnohá komunizační opatření budou o tak zásadních věcech jako zmocnit se potravin a připravit jídlo, což je mnohem pravděpodobnější scénář než „těstové války“, které Kim Müller uvádí jako známku každodenní komunizace.

Ve vláknu o komunizaci, které se objevilo ve švédské internetové komunitě *Socialism.nu*, klade Hank ze skupiny Kämpa tillsammans! otázku: „[Jsou] dnes vůbec nějaké boje ... komunizující nebo ne?“ A o pár dní později si na ni odpovídá s tím, že „dnes existují tendence ke komunizaci, a to nejen ve větších vzpourách jako třeba v Alžírsku [zmiňují ho TC ve svém textu o sebeorganizaci a komunizaci, který diskutují Hank a blog Kim Müller], *ale v dennodenním třídním boji*.“ Ideu tohoto příspěvku už dál nerozvíjí a jen se odvolává na blog Kim Müller a článek s názvem „Chtěli jsme hrát fotbal“, který vytrvale tvrdí, že „mnohé z každodenních bojů nejsou o mzdě nebo pracovní době, ale o práci jako takové.“ V tomto „zdánlivě nesmyslném mikroboji“ jde o vůli „být sám sebou“, o vůli, která se projevuje „běžnou neschopností přizpůsobit se svému třídnímu postavení.“ Proto jeho kolegové chtěli „hrát fotbal“, „házet po sobě těstem“, „hrát si“. Nezajímalo je „být protestujícími, neposlušnými či stávkujícími dělníky,“ kteří potvrzují svoji roli. Chtěli „překročit [své] třídní postavení a učinili tak způsobem, že jednali, jakoby ho již překonali.“

Strana exodu. Revolucionáři a Gemeinwesen

„Dvě duše mu, ach, v hrudi přebývá a od sebe se touží odervat!“

Faust

Lidé, kteří stáli za Kämpa tillsammans!, tvrdili, že jsou „jak revolucionáři, tak pracující“ – vědomě tedy „afirmovali“ svoji odlišnost – a proto vzniká rozestup mezi tím, že na jednu stranu jsou pracovní silou, „zbožím, které vyrábí tautologii kapitálu,“ a na druhou stranu jsou „revolucionáři“, kterážto vlastnost jim umožňuje „opustit roli proletáře, pracovní síly.“ Přiznávají ale: „Naším problémem bylo, že jsme pořád setrvali uvnitř kapitálu. Ale chtěli jsme se dostat ‘ven’ z kapitalismu“ (Marcel, „Communism of withdrawal, and communism of attack“).

Jak jsme si ukázali, „disidenti“ komunizaci chápou jako situaci, kdy „skuteční proletáři bojují proti kapitálu tak, že vzdorují snahám o to, aby byli začleněni do své třídy, a vyhýbají se snahám kapitálu absorbovat požadavky, které vznikají jako objektivní výsledek boje...“ V takové chvíli „tato bojující část proletariátu nefunguje jako proletariát ... ale je procesu reprodukce kapitálu vnější“ (Dissident č. 3) – „vypodobňují se jako strana“ (Marcel, „Attack/Withdrawal“), jako „Gemeinwesen“. Marcel ve svém textu „Attack/Withdrawal“ formuluje jejich teorii strany takto:

„Strana je produkcí diachronního přechodného období, tj. aby komunizace přežila, musí se šířit na úkor toho, co je jí cizí: kapitálu. Jelikož strana funguje jako Gemeinwesen, musí být řešením problému nastoleného třídním bojem.“

Podle jejich logického konceptu vede „vytváření ‘uvolněných’ vztahů“ k „pasivitě“ (nová verze Leninova „revolučního defétismu“?), „blokádě“ a tak dále, které se už nalézají „za negací“, protože „likvidují základ, na němž stojí oba póly.“ Teoreticky to lze „ověřit“ a prakticky k tomu dochází „skrze produkci revolucionářů“ („Attack/Withdrawal“).¹¹

„Exkomunikují-li“ sami sebe ze společenství kapitálu, mohou revolucionáři zakládat nekapitalistické (či už ne

kapitalistické) enklávy jako cosi, co je vně kapitalistického celku. Tyto jüngerianské „zahrady“ se stanou útočištěm komunistů či spíše bývalých komunistů,¹² kteří v nich povedou život podobný Epikúrovým bohům v intermundiích – v prostorech mezi světy, bez jakéhokoli vlivu na vesmír nebo život lidí. Neboť jaký výsledek to bude mít, exkomunikujeme-li sami sebe, obrátíme-li se zády ke kapitalistickému procesu výroby, když kapitál sám vyhazuje (či exkomunikuje) své dělníky ve velkém i v malém?

Přínejlepším je perspektiva našich „disidentů“ *jednostranná* – jedinci sice jednají, cítí, prožívají a tak dále, ale ne izolovaně od společnosti – ale přehlíží společenské určení jedince a přeceňuje manévrovací prostor „skutečného“ proletáře a jeho možnost „opustit tento svět“. Rovněž u kapitalistického vztahu přeceňuje jeho pud sebezáchovy a sebezahodnocování, zatímco podceňuje schopnost proletářské třídy jakožto třídy zrušit sebe i svůj protiklad, kapitál a kapitalistickou společnost, a rovněž schopnost třídního vztahu neutralizovat „drobné a skryté útoky“ termitů.

Nechápejte mne ale špatně. Na praktických snahách ani na vůli žít „jinak“ není nic špatného, jakkoli jsou tento přístup i jeho představa o sobě samém silně limitované. Koneckonců všichni děláme, co můžeme, abychom přežili a udrželi odcizení v jistých mezích, abych tak řekl. Jenže Olof Palme (bývalý švédský premiér, který dnes sídlí šest stop pod tím nejodlehlejším intermundiem) a jeho „politika, co znamená *chtít*“, jsou dávno pryč. Jakožto strategická perspektiva a faktické úsilí je vůle žít jinak ve finále marná a neplodná, neboť ve skutečnost ji může změnit jedině komunistická revoluce. A jako *bezprostřední úsilí* dnes nemůže existovat jinak než jako *alternativní životní styl* v rámci současných poměrů. Jakožto výraz zániku dělnické identity ovšem vegetuje na pomezí mezi postavením proletáře a ustavením nových společenských vztahů. Revolucionáři jsou podle „disidentů“ a mnoha lidí na ultralevici jakýmsi Minotaurem komunismu – napůl revolucionář, napůl pracovní síla, přičemž jeden se neustále touží odervat od druhého.

Co mi však připadá jako nejzajímavější aspekty této perspektivy, je otázka, *proč* se zdá být výrazem boje *v naší době* a čím může být přínosná, když dojde na *teoretické uchopení* naší současné chvíle. Zdá se mi, že „disidenti“ cítí, že se třídní příslušnost stala vnějším omezením a už ji nelze afirmovat ani emancipovat.

11) Blog Haecceitas ve svém příspěvku „O mesiáši komunismu“ připouští, že pojem „pasivity“ vede myšlení k „transcendentalismu, idealismu, mesianismu,“ což může být „provokativní při vstupu do „diskursu“, kterému stále „dominují marxisté.“ Od příchodu k avanturismu; od příchodu komunismu k bezprostřednosti komunizace.

12) srovnej s blogem Haecceitas, kde se říká: „Jestliže příchod komunismu nelze konceptualizovat, proč si říkat komunista a proč vůbec dělat teorii?“

vat,¹³ a to by podle mne mohla klidně být charakteristika současného cyklu bojů. Na tomto základě však docházejí k závěru, že je tu možnost – navíc bezprostředně atraktivní – individuálního exodu. Vypadá to, že si naši „disidenti“ svůj program dovozují z jimi zakoušené situace či přinejmenším z jejich interpretace oné situace.¹⁴ Ale tento jejich voluntarismus je – stejně jako voluntarismus vůbec – nesmyslný všemi představitelnými (možnými) způsoby. Jak jsem se snažil tímto textem říci, manévrovací prostor jedince je naprosto určen třídami a rozpory kapitalistického výrobního způsobu. Proto tato politika vůle nevyhnutelně sklouzává ke špatně skrývanému moralismu a tudíž i elitářství – protože na kapitalistické bázi je neuskutečnitelná.

Snažil jsem se ukázat, že všechno je to o třídní příslušnosti a boji a o možnosti překonat tento *třídní* boj v třídním boji, třídním bojem a na bázi třídního boje, a to tak, že v brutálním chaosu krize vykořisťovatelského vztahu dojde k přijetí komunizujících opatření, jimiž třída proletářů zruší svůj opak a svého pána, kapitál a třídu kapitalistů, a tak i sebe sama.

Podle „disidentů“ bychom se měli „snažit vidět kapitalismus takový, jaký je... [a] vyhnout se tomu, že budeme spatřovat komunismus tam, kde žádný není“ (*Dissident* č. 3). Podle J. Kellstadta, který pojednává o paradoxu antiaktivismu, „bychom neměli předstírat, že jsme se osvobodili, když to není pravda, protože tak se z nás může jedinec stát samolibá aristokracie ‘autentických’ a ‘neodcizených.’“¹⁵ Předstírat znamená hrát si, ale hrát si *samo o sobě neznamená* komunizaci.

Salto

Jelikož pro „disidenty“ je komunizace čímsi, co probíhá neustále, v každodenních mikrobojích a individuálních abdikacích, nutně se v problematice posunuli od otázek *kdy a proč* se pro nás komunizace v tento konkrétní moment stane praktickým problémem (komunizace jakožto opatření, která proletariát *musí přijmout*, když dosáhne limitů svého třídního boje), k otázce: „Co komunizaci zastavuje?“ Co a jak „této abdikaci brání, aby se stala totální“ (Gracchus)? Blog *Haecceitas* výslovně tvrdí, že otázka „vnějšku coby prázdnoty, negace, anu-

lace je utopická v tom nejlepší smyslu slova: permanentní možnost.“

Předběžná odpověď, s níž přicházejí a která je permanentním rysem v úvahách „disidentů“, zní: „spotřeba zprostředkovaná penězi“ – „Peníze se používají *proti* (tendencím ke) komunizaci“ (Gracchus). A když peníze nefungují? „Když pracující nelze začlenit s pomocí peněz a spotřebního zboží, musí být poraženi silou“ (Gracchus). „Peníze a spotřební zboží“, ale nezastavují komunizaci. Pracující dostávají *mzdu* výměnou za svoji pracovní sílu, za svoji schopnost zhodnocovat kapitál. „Zlaté řetězy“ nejsou žádnou vábničkou.

Komunizace znamená zrušení a nikoli opuštění kapitalistického vztahu

Připouštím, že by mohlo působit zvláště, že na bázi problematiky, kterou jsem se výše snažil definovat, a na základě používání společného termínu „komunizace“ docházíme, „disidenti“ a já, k rozdílným závěrům. Pro mne, jak jsem vysvětloval v tomto textu, vzniká překonání třídního rozporu v třídním boji, jmenovitě v třídním boji proletariátu. Podle „disidentů“ musí komunismus s jeho vztahy mezi jedinci ustavit *něco jiného než* třídní boj a proletariát. To „něco jiného“ se podle nich objevuje, když jedinci odmítají hrát jim přidělené role pracovní síly, a to pořád a pokaždé od doby, co se kapitalistický výrobní způsob objevil v pórech feudální společnosti. (Přinejlepším lze jen stěží odhadnout míru jejich transhistoričnosti a utopické permanentní možnosti.)

Zatímco „disidenti“ chtějí z individuálních aktů, které anulují logiku kapitálu – divoké stávkové, odmítnutí být produktivní, krádeže, nepokoje a tak dále – udělat (tendenci ke) komunizaci, já bych raději řekl, že tyto příklady, které vidím i já (ovšem evidentně odlišně), jsou příklady každodenního charakteru třídního boje, příklady *bytí proletáře*. Anonymní odpor ala Kämpa tillsammans! může klidně představovat rys boje, který je dnes po zhroucení programatismu a dělnické identity příznačný pro nový cyklus bojů. Ale revoluce *jako komunizace* je něco jiného, něco víc, společenská krize a proces, které jsou výsledkem opatření, jež proletáři v boji musí ve specifickou chvíli přijmout, aby překonali meze, které před nimi stojí. Nicméně komunizace *není* zadržovanou permanentní tenzí, protože kdyby jí byla, pak by se ztratil samotný smysl tohoto pojmu. Komunizace je *praktickým* problémem nastoleným proletariátem v jistou chvíli jeho třídního boje proti kapitálu.

13) To je však opravdu musím číst pozitivně a přidat pořádnou lžici historičnosti.

14) Jak jsme viděli, skupina Batko považuje svůj „projekt“ za „volnou komunitu“, což má konotovat již komunistické vztahy mezi jejími členy.

15) <http://libcom.org/library/anti-activism> (ve švédském překladu vyšlo v *riff-raff* č. 7).

Na těchto několika málo řádcích jsem se pokusil ukázat, že navzdory jejich citlivosti vůči rozporům dnešního systému si „disidenti“ hledají cestu a oporu mezi troskami a mrtvolami, které tu zbyly po kolapsu programatismu a po předchozí problematice.

Jako by strašidlo komunismu z předešlých cyklů boje strašilo v jejich perspektivě: pro Kämpa tillsammans! anonymní odpor prováděl jakoby termití útoky a vyhlodával díry do kapitalistického systému a jejich revolučním receptem byla *autonomie*; pro „disidenty“ naší doby jsou naprosto totožné útoky termitů *komunizací*. Jejich model je tentýž, jen vyměnil kabát.

V souladu s cammattovskou ozvěnou minulosti „disidenti“ chtějí „opustit tento svět“. Snaží se nás přesvědčit, že již tak učinili a sami jednají tak, jako by to

byla pravda. Ve finále však cítí (stejně jako já a mnozí, mnozí další) nutkání a potřebu překonat, zrušit, zničit a tak dále *kapitalistické historické určení* společenských vztahů. Jsem si naprosto jistý, že tento revoluční proces bude vším jiným jen ne fotbalovým zápasem, latentním přechodem nebo čajovým dýchánkem (a rozhodně ne „bezprostředním Potlačem“ v anarchistickém smyslu slova ala Hakim Bey). Jakožto *proletariát* si vytkneme takový úkol, který pak budeme s to vyřešit. Ale to, že si někdo sám pro sebe vytkne úkol, ještě neznamená, že už ho vyřešil.

Tento text vznikl v červenci 2010 a v listopadu 2011 byl uveřejněn na webových stránkách Sic - International Journal for Communitisation jako dodatek k prvnímu číslu téhož mezinárodního časopisu.

Jupiter in Caelo regit omnia lumine clara
Atq; creata suo tunc ta Calore fouet

Ille manu magna spargit tela aspera, et idem
Igne micans summa fulgurat arce Deus.

CO MÁME DĚLAT?

*Tento text původně vyšel v roce 2011 v knize
Communization and its Discontents: Contestation,
Critique, and Contemporary Struggles*

Z termínu „komunizace“ se poslední dobou stal jakýsi trendy výraz. Podílí se na tom několik faktorů, přičemž tím nejpřednějším je skutečnost, že se do módy dostaly různé texty. Zdaleka nejvlivnějším z nich je text *Vzpoura přichází* spojený s francouzským časopisem *Tiqqun* a „Tarnackou devítkou“, které se dostalo pochybného věhlasu tím, že se ocitla v centru velkého „teroristického“ skandálu. Dalším důležitým faktorem byla mnohomluvná literatura, kterou vyprodukovala vlna studentských bojů v Kalifornii na podzim 2009 – literatura částečně inspirovaná oněmi francouzskými texty.¹ V této kalifornské literatuře se prolнул jazyk typicky velkohubých tiqqunismů s pojmy částečně odvozenými z děl marxističtější francouzské ultralevice a pohodlná přítomnost poměrně nezvyklého termínu „komunizace“ v obou těchto referenčních bodech přispěla ke vzniku poněkud mytologického diskursu okolo tohoto slova. Takováto komunizace se jeví jako módní náhražka za lehce ctihodnější trendy výrazy jako třeba „autonomie“, přičemž má v sobě alespoň jiskřičku něčeho nového, nádech radikální bezprostřednosti a opírá se o výmluvně znějící francouzskou literaturu. Pokud vůbec něco, pak je takováto komunizace novým vágním vtělením prosté myšlenky, že revoluce je cosi, co musíme udělat *teď a tady, sami pro sebe*, což se krásně doplňuje se smýšlením již existujícího povstaleckého anarchismu.

Takováto komunizace ale v žádném smyslu – krom toho nejabstraktnějšího – nemá nic společného s komunizací, o které se už asi třicet let debatuje mezi obskurními komunistickými skupinami, jež tomuto termínu propůjčily notnou část jeho významu, i když nese stopy rysů po svých předcích a patrně ho lze jejich teoriemi osvětlit. Samozřejmě, že „komunizace“ nikdy

nebyla vlastnictvím té či oné skupiny. V obecném lexikonu levicové tradice má své podružné místo jako proces, kterým se vše stává komunálním či společným. Nedávno začali někteří mluvit o probíhajících procesech „zespolečenšťování“ (*commonisation*), přičemž jim připisují podobný význam. Takovéto obecné pojmy ale nejsou samy o sobě zajímavé. Kdybychom se měli jako proutkaři pokusit nalézt nějaký společný obsah ve změní teorií a praktik seskupených pod těmito termíny, narazili bychom jen na ty nejvágnější abstrakce. Proto se tu budeme zabývat jen dvěma úzy slova, které jsou v současném diskursu komunizace v sázce: tím odvozeným z textů jako *Vzpoura přichází* a druhým odvozeným ze spisků Tropoloin, *Théorie Communiste* a dalších francouzských komunistů, kteří se objevili po roce 1968. My sami komunizaci chápeme především na základě později jmenovaného druhu písemností – zejména pak těch od *Théorie Communiste* (TC) – a způsob, kterým ji chápeme, načrtneme na následujících stránkách. Stalo se, že tyto dva úzy v nedávných letech pronikly z Francie do anglofonních debat a my v tomto procesu sehráli svoji úlohu. Bylo by však chybou považovat tuto shodu okolností za znamení, že ve Francii existuje nějaká jedna společná debata o komunizaci nebo spojitá „komunizační“ tendence, v níž autoři knihy *Vzpoura přichází* a kupříkladu TC představují různé pozice. Tyto úzy mají společné maximálně to, že o nich lze prohlásit, že signalizují jistý důraz na bezprostřednost v uvažování nad průběhem komunistické revoluce. Jak si ale ukážeme, není „bezprostřednost“ jako „bezprostřednost“. Je totiž otázkou, která zprostředkování absentují?

Je-li tón následujícího textu často polemický, není tomu tak z důvodu, že by nám činilo potěšení kritizovat lidi, kteří jsou už vystaveni velmi veřejnému hrubému zacházení ze strany francouzského státu a obviňování z „terorismu“ na základě chabých indicií, že napsali kni-

1) viz například sborník *After the Fall: Communiqués from Occupied California*, <http://afterthefallcommuniques.info/>.

hu a spáchali menší sabotáž. Důvodem je, že dlouhodobé debaty související s konceptem komunizace – debaty, kterých se účastníme – se začaly falešně spojovat s teoriemi prezentovanými v textech jako *Vzpoura přichází* a *Call* (Výzva) a hrozí jim tudíž, že se ztratí v plíživé mlze, kterou tyto texty vyvolaly.² V sázce nejsou jen tyto texty, ale anglofonní recepce „komunizace“ obecně. Je tedy třeba udělat jasnou dělicí čáru: „komunizační teorie“, o které se dnes v anglosféře mluví, je z větší části imaginární entitou, artefaktem anglofonního vnímání různých navzájem nesouvisejících děl. K tomuto zmatku zcela jistě přispěla omezená dostupnost relevantních prací v angličtině a bezmála souběžnost, s níž některé z nich vešly v širší známost. Patrně mu napomohla i jistá tradiční predispozice ve vztahu k Francii, francouzské teorii a politice. Anglosféra má totiž zvláštní tendenci brát každé zakokrhání galského kohouta jako signál pustit se v naší vlastní kůlničce do teoretických konsilií. K tomu si přidejte velký politický skandál a nadšení se stává prakticky neovládnutelným.

My ale nemáme v úmyslu jednoduše s nimi polemizovat ze stanoviska nějaké alternativní teorie. Nakolik je možné uchopit určité okolnosti, které produkují texty podobného druhu, nepředstavují prostě *nesprávné* teorie. Jsou spíše částečnými, rozbitými fragmenty myšlením uchopeného dějinného momentu. Díky své snaze pevně se držovat celkového pohybu kapitalistického třídního vztahu může komunistická teorie vrhnout světlo na charakter takových momentů a tedy i teoretických konstruktů, které produkují. Může tak rovněž odhalit jejich limity, elize a vnitřní rozpory. A nakolik jsou takové konstrukty příznačné pro obecný charakter dějinného momentu, jejich zkoumání nám může něco napovědět o charakteru třídního vztahu jako celku.

Jestliže komunizace signalizuje jistou bezprostřednost v *průběhu revoluce*, podle nás to neznamená žádné praktické recepty. „Komunizace“ není jakýmsi příkazem začít dělat revoluci *okamžitě* a na individuální bázi. O co jde, je spíše otázka, *čím je revoluce* a „komunizace“ je názvem odpovědi na tuto otázku. Obsah takové odpovědi nutně závisí na tom, co má být překonáno: tedy auto-reprodukce kapitalistického třídního vztahu a komplex společenských forem, které tato reprodukce předpoklá-

dá – hodnotová forma, kapitál, genderové dělení, forma státu, forma práva atd. Zejména pak takové překonání musí nutně být přímým sebezrušením pracující třídy, jelikož cokoli menšího ponechá kapitálu jeho věrnou partnerku, ochotnou pokračovat v akumulacím tanci. Komunizace značí proces tohoto přímého sebezrušení a právě vzhledem k *přímosti* tohoto sebezrušení lze o komunizaci prohlásit, že značí jistou „bezprostřednost“.

Pro komunizaci je typické, že se staví jako protiklad tradiční představy přechodného období, které se mělo uskutečnit vždy *po* revoluci, kdy se proletariát nejprve zmocní výroby a/nebo státu a pak bude schopen uskutečňovat komunismus. Protože staví na další existenci pracující třídy, přechodné období odsouvá skutečnou revoluci na ustavičně mizející obzor a uchovává to, co má údajně překonávat. Podle nás tu nejde o otázku strategie, jelikož tuto záležitost rozřešily dějinné události – konec programatického dělnického hnutí, vymizení pozitivní identity pracující třídy, horizont, na němž absentuje jakýkoli druh dělnické moci: přechod ke komunismu už si nelze představit na bázi předchozího vítězství pracující třídy *jakožto* pracující třídy. Držet se dnes radoveckých nebo leninistických koncepcí revoluce je utopismus, který poměruje realitu mentálními konstrukty zcela postrádajícími historickou aktuálnost. Třídní boj přežil programatismus a jeho horizont se dnes hemží odlišnými siluetami. Vzhledem k narůstající nadbytečnosti pracující třídy v poměru k výrobě – tedy vzhledem k tendenci redukovat ji na přebytečné obyvatelstvo – a také vzhledem k výslednému oslabení mzdové formy coby nejdůležitějšího bodu, v němž se potkávají oba spřízněné reprodukční koloběhy, mohou být představy revoluce založené na dělnické moci jediné klamně. Přesto je to stále pracující třída, kdo musí zrušit sám sebe.³

Komunizace pro nás neznačí nějaký obecný pozitivní proces „sdílení“ nebo „činění společným“. Znamená specifické revoluční odstranění vlastnických vztahů, které ustavují kapitalistický třídní vztah. Sdílení *jako takové* – má-li vůbec nějaký význam – lze jen stěží chápat jako něco, co obsahuje toto odstranění kapitalistických vztahů, neboť si můžeme ukázat, že různé druhy „sdílení“ a „činění společným“ hrají v kapitalistické

2) Následující pojednání se zaměří specificky na Neviditelný výbor, *Vzpoura přichází* (Praha, Rubato, 2012) a The Invisible Committee, *Call* (2004), <http://www.bloom0101.org/call.pdf> a nikoli na další díla spojená s *Tiqqun*, neboť právě tyto texty jsou v současné anglofonní recepci „komunizace“ nejvlivnější. Primárně nás totiž zajímá tato recepce a nikoli obecnější hodnocení *Tiqqun* coby kupříkladu příspěvatele ke „kontinentální filozofii“.

3) Ucelenější pojednání o těchto tématech viz „Bída a dluh“, <http://kknihovna.wordpress.com/2011/03/01/bida-a-dluh-o-logice-a-historii-prebytecnych-populaci-a-prebytecneho-kapitalu/>, a „Krise v třídním vztahu“, <http://kknihovna.wordpress.com/2011/03/01/krize-v-tridnim-vztahu/>, z *Endnotes 2* (duben 2010), <http://endnotes.org.uk/issues/2>.

společnosti důležité úlohy, aniž by jakkoli brzdily akumulaci kapitálu. Dokonce jsou pro tuto akumulaci často nezbytné nebo ji přímo ustavují: v rodinách sdílená spotřeba zboží, sdílení rizik prostřednictvím pojištění, sdílení zdrojů uvnitř firem, sdílení vědeckých poznatků skrze akademické publikace, sdílení standardů a protokolů mezi konkurenčními kapitály, protože je to v jejich společném zájmu. Aniž by tedy v takových případech vyvstával nějaký rozpor, je společné protějškem přivlastňování. Proto by dynamika komunizace zahrnovala odstranění takových forem „sdílení“ stejně, jako by zahrnovala odstranění soukromého přivlastňování. Někdo by sice mohl vyzdvihovat sdílení, které skýtá úroveň živobytí jistým způsobem přesahující tu, kterou nabízí mzda, ale ve světě, kterému dominuje reprodukce kapitalistického třídního vztahu, se takové praktiky mohou objevovat pouze na okrajích této reprodukce jakožto alternativní nebo doplňkové způsoby přežití a jako takové nejsou samy o sobě revoluční.

Komunizace je hnutím na rovině celku – hnutím, kterým se tento celek ruší. Logika hnutí, které tento celek ruší, se nutně liší od logiky, která platí na rovině konkrétního jedince nebo skupiny: netřeba zdůrazňovat, že žádný jedinec nebo skupina nemůže svými činy překonat reprodukci kapitalistického třídního vztahu. Určení individuálního aktu coby „komunizujícího“ vyplývá jedině z celkového hnutí, jehož je součástí, a nikoli z aktu samotného. Proto by bylo nesprávné uvažovat o revoluci jako o souhrnu již komunizujících aktů, jako by nebylo zapotřebí nic jiného než jisté nahromadění těchto aktů, které dosáhne kritického bodu. Pojetí revoluce jako takového nahromadění stojí na premise kvantitativního šíření, které má vyvolat kvalitativní proměnu. V tomto ohledu není nepodobné problematice *přerůstání* každodenních bojů v revoluci, která byla jednou z význačných charakteristik programatické epochy.⁴ V kontrastu k těmto lineárním pojetím revoluce je komunizace produktem kvalitativního posunu v samotné dynamice třídního boje. Komunizace se objevuje pouze na samých mezích boje – v trhlině, která se otevírá, když tento boj narazí na své meze a je tlačěn za tyto meze. Komunizace nám tedy nemůže nabídnout pozitivní rady ohledně konkrétní, bezprostřední praxe teď a tady a už vůbec nemůže předepisovat konkrétní dovednosti – jako třeba páčení zámků nebo léčení zlomenin – coby mnohost cest, po nichž se povstalecké subjekty ubírají do nebe.⁵ Může nám dát především negativní rady: spo-

lečenské formy vpletené do reprodukce kapitalistického třídního vztahu nebudou nástroji revoluce, jelikož jsou součástí toho, co má být zrušeno.

Komunizace tudíž není formou *prefigurativní* revoluční praxe onoho druhu, na který aspirují rozličné anarchismy, neboť před revoluční situací pozitivně neexistuje. Můžeme se sice domnívat, že současná dynamika kapitalistického třídního vztahu otázku komunizace v jistém smyslu nastoluje, ale komunizace se zatím neobjevuje přímo jako forma praxe nebo jako nějaký souhrn jedinců se správnými myšlenkami ohledně takovéto praxe. To však neznamená, že máme pouze *očekávat* komunizaci jako jakýsi příchod mesiáše – ve skutečnosti žádnou takovou možnost nemáme, protože angažovanost v dynamice kapitalistického třídního vztahu není něco, z čeho lze na základě volby vystoupit nebo do čeho lze na stejném volním základě vstoupit. Účast na třídním boji není věcí politické praxe, kterou si můžeme libovolně zvolit ze stanoviska kontemplance. Boje si žádají naši účast, i když se ještě nejeví jako *revoluce*. Teorie komunizace nás upozorňuje na limity, které jsou těmto bojům vlastní, a je vskutku vnímavá k možnostem rozevření skutečné revoluční ruptury díky těmto limitům a nikoli jim navzdory. Komunizace je pro nás tedy odpovědí na otázku, co je to revoluce. Jedná se o otázku, která vzhledem k evidentnímu bankrotu starých programatických představ – levičáckých, anarchistických i ultralevicových – nabývá historicky specifickou podobu: jak dojde k překonání kapitalistického třídního vztahu, vezmeme-li v úvahu, že proletariát už se není schopen potvrdit jako třída, a přesto stále čelíme problému tohoto vztahu? Avšak texty jako *Call* nebo *Vzpoura přichází* si otázku, *co je to revoluce*, ani pořádně nekladou, neboť tento problém se v daných textech již vypařil v pojmovém zmatku. V těchto textech revoluci neprovede žádná existující třída ani k ní nedojde na základě nějaké skutečné materiální a historické situace. Provedou ji „přátelství“, „senzitivita zformovaná v sílu“, „nasazení celého souostroví světů“, „odvrácená strana skutečnosti“, „strana povstalců“ – ale především ona všudypřítomná a vždy amorfní pozitivita: *my*. Na čtenáře se naléhá, aby se postavil na stranu tohoto „my“ – „*poziční* my“; aby se k němu přidal při blížícím se skonu „kapitalismu, civilizace, impéria, říkejte tomu, jak

5) „Platón se klidně mohl zdržet toho, aby kojným doporučoval, že nikdy nemají děti jen nehybně držet, ale mají je kolébat na svých pažích; a podobně ani Fichte nemusel zdokonalovat svá pravidla pasové kontroly až do bodu „konstrukce“, jak se říkalo, a požadovat, aby pas podezřelé osoby nesl nejen její osobní popis, ale rovněž její vyobrazenou podobu.“ Hegel, *Elements of the Philosophy of Right*, s. 21.

4) Pojednání o konceptu programatismu viz Théorie Communiste, *Mnoho povyku pro nic*, <http://kknihovna.wordpress.com/2011/07/02/mnoho-povyku-pro-nic/>.

chcete“. Namísto konkrétního, rozporuplného vztahu dostáváme „ty, kdo jsou schopni slyšet“ výzvu a ty, kdo ne; ty, kdo udržují „poušť“, a ty, kdo jsou „disponováni k tak intenzivním formám komunikace, že převedeny do praxe seberou nepříteli většinu jeho síly.“ Nehledě na to, že prohlašují opak,⁶ jsou snad tyto proklamace něčím víc než sebezpotvrzováním radikálního *milieu*, které identifikuje samo sebe?

V této insurrekcionističtější inkarnaci komunizace vystupuje jako odpověď na reálnou otázku dějin. Ovšem v tomto případě ona otázka zní, „co mám dělat,“ a nastolil ji závěr vlny bojů, v jejichž centru bylo antiglobalizační hnutí.⁷ Autoři si správně uvědomují, že uvnitř kapitalistické společnosti se nemůže rozvinout žádná skutečná autonomie toho, „co máme ve společné držbě.“ Jenže aktivistické *milieu*, které poskakovalo od summitu k summitu a organizovalo černé bloky, se vyčerpalo a tak je pro ně zcela nezbytné buď najít nové praktiky skrze které se angažovat, nebo se dát na spořádaný ústup. Proto je třeba revidovat „TAZ“, alternativu, komunu atd., a přitom mít na zřeteli kritiku alternativismu: ano, musíme se odtrhnout, ale tato secese musí zahrnovat i „válku“.⁸ Jelikož tato údajně osvobozená místa nelze stabilizovat *vně* „kapitalismu, civilizace, impéria, říkejte tomu, jak chcete,“ je třeba pojmout je nově jako součást expanze a generalizace širokého povstaleckého boje. Pokud boj bude úspěšný, přeci jen se ukáže, že tyto alternativy nebyly neuskutečnitelné – jejich generalizace má být podmínkou jejich uskutečnitelnosti. A právě tato dynamika generalizace je identifikována jako dynamika „komunizace“ – komunizace jakožto víceméně formování komun v procesu, který neustane, dokud nebude problém alternativy vyřešen tak, že už nadále nebude muset být alternativou. To vše ale nedoprovází žádná jasná představa, co má být takovou

6) viz například *Vzpoua přichází*, s. 87: „Všechny tyto kruhy jsou kontrarevoluční, neboť jedinou jejich starostí je ochránit své bídné pohodlí.“ Protestují až příliš.

7) Samozřejmě, že *Tiqqun* svůj přístup odlišuje od „levičácké“ problematiky, „co dělat,“ protože v něm spatřuje popření své teze, že „válka už začala.“ Podle *Tiqqun* by otázka měla přímo znít, „jak to dělat?“ Tato otázka nás tu ale nezajímá jen proto, že ji doslovně takto klade *Tiqqun*. Ono otazné, „co máme dělat,“ je otázkou post-antiglobalizační slepé uličky, bezvýhodné situace, která – jak si ukážeme – strukturuje teoretický obsah textů jako *Call a Vzpoua přichází*.

8) „Alternativou“ a „alternativismem“ tu máme na mysli praktiky, jejichž cílem je ustavit *vně* kapitalistického panství osvobozené oblasti, přičemž mají za to, že se tak může stát nezávisle na komunistické revoluci a ještě před ní. Že jsou „alternativistická“, lze obecně prohlásit o kontrakturních *milieus*.

dynamikou odstraněno. Spletitost faktických společenských vztahů a skutečná dynamika třídního vztahu jsou hereckým gestem smeteny ze stolu ve prospěch snůšky nevýrazných abstrakcí. Spokojeni s tím, že ono revoluční *my* nepotřebuje žádnou opravdovou definici, mohou vše, co je třeba překonat, přisoudit *jim* – entitě, která může zůstat stejně tak abstraktní: špatně definovaný generický Otecničí (kapitalismus, civilizace, impérium atd.), kterého mají odstranit – podle nejhorších míst v *Call* – ti Autentičtí, kteří si ukuli „silná“ přátelství a kteří navzdory *špatnosti* světa stále doopravdy *cítí*.

Problém ale nemůže spočívat jen v jakémisi „oni“ a v zásadě tak vyjímát „poziční *my*“ z dynamiky revoluce. Vždyť naopak v každém faktickém překonání kapitalistického třídního vztahu musíme překonat *sami sebe*. „*My*“ nemáme jinou „pozici“ než tu v kapitalistickém třídním vztahu. Na té nejhlubší rovině se to, čím jsme, ustavuje tímto vztahem a horizont našich bojů bude nutně formovat rozchod s tím, čím jsme. Pracující třída už nemůže sama sebe pozitivně identifikovat, přijmout svůj třídní charakter jako podstatu toho, čím je. Přesto ji den za dnem poznamenává prostá skutečnost její třídní příslušnosti, když v kapitálu potkává podmínku své existence. V takovéto době se revoluční „*my*“ neafirmuje, neidentifikuje samo sebe pozitivně, protože nemůže. Nemůže se prosazovat proti kapitalistickému „oni“, aniž by nečelilo problému své vlastní existence – a podstatou revoluce bude překonání této existence. V kapitalistickém třídním vztahu není co afirmovat – žádná autonomie, žádná alternativa, žádné *vně*, žádná secese.

Nevyslovenou premisou textů jako *Call a Vzpoua přichází* je, že byla-li vůbec někdy naše třídní příslušnost svazující podmínkou, dnes jí už není. Okamžitým volním aktem můžeme teď a tady takovou příslušnost odmítnout, postavit se mimo daný problém. Příznačné patrně je, že v poslední dekádě nepřišlo s teorií, která funguje na této premise, jen *milieu* spojené s *Tiqqun* a knihou *Vzpoua přichází*. Její mnohem sofistikovanější variantu nabízí Marcel a skupina Batko, s níž je dnes spojen, v textech jako *Communism of Attack and Communism of Withdrawal* (Komunismus útočný a komunismus ústupový – *pozn. překladatele*). Daná teorie v tomto případě vystupuje, na rozdíl od sebezpotvrzování insurrekcionistické scény, jako nově pojatý autonomismus obohacený o guláš esoterických teorií – marxiánských i jiných – ale její formální předpoklady jsou ve finále úplně stejné.⁹ Protože imanenci

9) Excelentní kritika postoje skupiny Batko viz Per Henriksen, „Om Marcel Crusoes exkommuniste i Intermundia. Ett bidrag till kommuniseringsdiskussionen“, *riff-raff* 9

autoreprodukce třídního vztahu považuje za uzavřený systém bez možného konce, Marcel postuluje nutnost čistě vnějšího, transcendentního momentu – „ústupu“, na jehož bázi mohou komunisté zahájit „útok“. Co ale v tomto světě může takový „ústup“ znamenat jiného než voluntaristické formování jakéhosi „radikálního“ *milieu*, které bude stát spokojeně tolerovat, pokud se toto *milieu* zdrží toho, aby dávalo najevo – ve snaze dát nějaký smysl své další reprodukci v rámci kapitalistické společnosti – tutěž bojovnost, kterou nacházíme v knize *Vzpouora přichází?*

Oproti těmto představám trváme na naprosté imanenci kapitalistického třídního vztahu – na tom, že jsme s kapitálem zcela propleteni. To ale neznamená, že se smiřujeme s monolitním, uzavřeným celkem, který se může jedině reprodukovat. Samozřejmě, že přesně takto se jeví, vycházíme-li z hypotézy voluntaristicky pojatého subjektu: neboť pro takovýto subjekt nemůže být celek reálných společenských vztahů o ničem jiném než o mechanickém průběhu nějakého čistě *externího* procesu. Jenže tento subjekt je historicky specifickou společenskou formou, která se zachovává skrze logiku reprodukce třídního vztahu jako jeho doplněk. *Vzpouora přichází* není k problému tohoto subjektu necitlivá a tak vychází z odmítnutí fichteovského já = já, jehož příklad nalézá ve sloganu firmy Reebok, „Jsem tím, čím jsem.“ „Já“ nám tu vnucují „oni“; je jakousi neurotickou, kontrolovatelnou formou, „kterou se nám snaží vštípit.“¹⁰ „My“ musíme toto vnucené „já“ odmítnout a nahradit ho koncepcí, v níž jsme, „tvory mezi jinými tvory, jedinečnými mezi námi rovnými, živoucím tělem, které tká tělo světa.“¹¹ Jenže „my“, které odmítá vnucené „já“, je stále voluntaristickým subjektem. Jeho odmítnutí „já“ zůstává pouhým odmítnutím a tím, že ho nahrazuje zajímavěji znějícími termíny, nás nedostává z problému. Když ono „my“ bere proces, kterým je mu vnucováno „já“, jako cosi jednosměrného a čistě *externího*, klade za toto „já“ jiné *pravdivější* „já“ – „já“, které je skutečně samo sebou. Tuto autentickou individualitu – „jedinečný“, „tvor“, „živoucí tělo“ – není třeba pojímat individualisticky, a přesto zůstává voluntaristickým subjektem, který sám sebe chápe jako svébytný, a objektivita, která ho utlačuje, je pouze čímsi, co existuje *jinde*. Stará abstrakce egoistického subjektu prochází v současné fázi podivnou mutací v podobě insurrekcionisty – vpravdě stirnerovského subjektu – který může skrze voluntaristické sebeurčení setrást nejen třídní příslušnost,

ale i samotné vnucení „já“ *jako takového*. Ale zatímco naši třídní příslušnost nelze afirmovat – je pouhou podmínkou našeho bytí v našem vztahu s kapitálem – a abstraktní „já“ může být součástí celku, který má být překonán, neznamená to, že se obou můžeme libovolně zříci. Tyto formy lze překonat pouze v revolučním odstranění celku.

Hlavním výsledkem i určením tohoto postoje je upřednostňování jisté *taktické* koncepce. K legitimizaci praxe, kterou nelze opustit, je povolána teorie a vyústěním je dualismus: voluntaristické „my“ a chladná objektivita, která je jeho nutným protějškem. Navzdory všem jejich tvrzením, že překonaly „klasickou politiku“, tyto texty ve finále koncipují revoluci jako dvě proti sobě ležící linie: ono „my“, které se „organizuje“, a všechny síly, které se proti němu shromáždily. Taktické myšlení je pak manuálem tohoto „my“ a zprostředkovává jeho vztahy s objektem, který zůstává vnější. Namísto teoretického zúčtování s konkrétním celkem, který musí být překonán ve všech jeho určeních, nebo rekonstrukce skutečného horizontu třídního vztahu dostáváme jednoduchý soubor rad a praktických receptů, jehož skutečnou teoretickou funkcí je opětovně usouvztažnit tyto abstrakce. Samozřejmě, že ani *Call* ani *Vzpouora přichází* neříkají narovinu, že nabízejí nějakou „teorii“. Zejména *Call* se pokouší obejít teoretické otázky tím, že se hned od počátku odvolává na to, co je „evidentní“ a co, „není primárně věcí logiky nebo rozumu,“ nýbrž se, „pojí s vnímáním, se světy,“ s tím, co je „společné“ nebo co „vyděluje“.¹² Údajným záměrem těchto textů je vydat prostý *cri de coeur* (vášnivý výkřik – *pozn. překladatele*) – provést bezprostřední, pre-teoretickou inventuru důvodů, proč se bouřit proti tomuto hodně špatnému světu – na jehož bázi se lidé připojí k povstalecké činnosti autorů. Za touto proklamovanou bezprostředností se však skrývá teorie, která už provedla nutné zprostředkování a předem zkonstruovala to, co je „evidentní“. Teorie, která je svým založením oddána onomu „my“, jež musí *něco udělat*, a jeho otcovskému *oni* – a tato oddanost předurčuje každé uchopení reálného stavu. Teorie, která sama sebe nahrazuje prostým popisem toho, *co musíme udělat*, selhává jako teorie, neboť zřídka-li se svého skutečného stanoviska teorie, vzdává se vyhlídky, že skutečně pochopí nejen, co má být překonáno, ale také co musí toto překonání zahrnovat.

Komunistická teorie nevychází z klamně pozice nějakého voluntaristického subjektu, nýbrž z předpokládaného překonání celku forem, které jsou vpleteny do reprodukce tohoto subjektu. Protože je pouze před-

(březen 2011), <http://riff-raff.se/texts/sv/om-marcel-crusoes-exkommunister-i-intermundia>.

10) *Vzpouora přichází*, s. 21.

11) *tamtéž*.

12) *Call*, s. 4.

pokládáné, je toto překonání nutně abstraktní, ale jediné skrze tuto základní abstrakci se obsahem teorie mohou stát určité formy, které mají být překonány; formy, které vystupují ve své určitosti právě proto, že se předpokládá jejich rozklad. Tento předpoklad není pouze metodologickou záležitostí nebo jakýmsi nutným rozumovým postulátem, neboť překonání kapitalistického třídního vztahu není pouze teoretickým konstruktem. Naopak předbíhá myšlení, protože ho ustavičně postuluje tento vztah sám. Nakolik je antagonismem, překonání je jeho vlastním horizontem, skutečnou negativitou, kterou v sobě nese. Tento antagonický vztah produkuje komunistickou teorii a ta nutně myslí v rámci tohoto vztahu; je myšlením třídního vztahu a chápe, že jím je. Pokouší se pojmově rekonstruovat celek, který je jejím podkladem, ve světle jeho předpokládaného překonání a dovést, jaké překonání se tu prezentuje. Jelikož se jedná o vztah bez ideálního „homeostatického“ stavu, o vztah, který vždy překračuje sám sebe, protože kapitál na každém kroku – i ve svých vítězstvích – čelí problému práce, není adekvátní o tomto vztahu přemýšlet jako o nějakém rovnovážném stavu nebo jako o celku, který hladce předpokládá sám sebe. Jedná se o fundamentálně *neudržitelný* vztah, který existuje jen tou měrou, jakou existovat přestává. Je to vnitřně nestabilní, antagonický vztah. Komunistická teorie tudíž nepotřebuje žádný vnější, archimédovský bod, z něž by poměřovala svůj předmět, a komunistická nepotřebuje žádné transcendentní stanovisko „ústupu“ nebo „secese“, z něž by zahájila svůj „útok“.

Komunistická teorie nepředkládá alternativní odpověď na otázku, „co máme dělat,“ neboť o zrušení kapitalistického třídního vztahu nelze *rozhodnout*. Samozřejmě, že konkrétní jednotlivci a skupiny, které tvoří třídy tohoto vztahu, před touto otázkou občas nutně stojí. Bylo by tedy absurdní tvrdit, že už jen položení takové otázky je samo o sobě jaksi „špatné“ – teorie komunistické coby přímého rušení kapitalistického třídního vztahu nikdy nemůže takové momenty anulovat. Jedinci i skupiny se pohybují v rámci dynamiky třídního vztahu a jeho bojů, přičemž se vědomě orientují na svět, jaký je. Někdy se ale ocitnou v momentu, kdy je plynulost tohoto pohybu narušena, a oni jej musí nějak reflektovat, rozhodnout se, jak nejlépe pokračovat dál. Pak se začíná vtírat taktické myšlení s jemu vlastními separacemi, což je symptomem chvilkové přetržky v bezprostředním zakoušení dynamiky třídního vztahu. Když se ukáže, že nově vzniklé taktické myšlení nevede k překonání daného problému, a další angažmá v otevřených bojích se momentálně jeví jako nepřekonatelný problém, tito jedinci nebo skupina jsou dotlačeni ke kontemplativnímu stanovisku, kdy mají ke svému předmětu ryze

vnější vztah, dokonce i když se snaží opětovně se s ním prakticky spojit.

V *Call* a *Vzpoura* přichází toto základní dilema nabývá teoretické podoby. Pád z výšin vlny bojů nastoluje otázku taktiky. Když pak tato vlna opadne ještě víc – a s ní i kontext, který danou otázku původně vyvolal – teorie vykazuje zcela kontemplativní stanovisko, i když divoce gestikuluje směrem k činům. Její předmět se stává absolutně externím a transcendentním, zatímco její subjekt se redukuje na křehké, spoře zahalené sebezpotvrzování a jím prezentované „*co musíme udělat*“ se ve finále omezuje na banální seznam technik přežití přímo od Raye Mearse. Tiqqun se zrodil ve chvíli, kdy se struktury starého dělnického hnutí změnilo v minulost a polem pro činnost se stala neurčitá „globalizace“. Horizontem této chvíle byl triumfální liberální kapitalismus. Třídní příslušnost se jevila jako *cosi*, co už bylo odloženo bokem, jako pouhá svlečená kůže, čemuž odpovídala i potíž identifikovat kapitál jako opačný pól vnitřně antagonického vztahu. A v tom spočívá historicky specifický obsah těchto textů: neurčitost předmětu antagonismu, voluntaristický vztah k celku konstruovanému kolem tohoto antagonismu, lhostejnost k problému třídy a jeho překonání. „Pouští“, v níž si Tiqqun vystavěl své hrady z písku, byl vyprahlý, jednotvárný horizont financionalizovaného kapitalismu na konci století. Protože v této poušti začínal a nedokázal ji uchopit jako pomíjivý moment v dynamice třídního vztahu, Tiqqun nikdy nemohl předjímat současnou krizi ani boje, které s sebou přinesla.

Otázka, „co máme dělat,“ kterou nastolil konec vlny bojů, jejichž středobodem bylo antiglobalizační hnutí, nyní pominula. V současné chvíli není třeba pátrat po praktických tipech jak obnovit nějakou povstaleckou praxi a není zapotřebí ani teoretického ospravedlnování ústupu do „radikálních“ *milieus*. Je krutou ironií dějin, že francouzský stát v tomto stanovisku – definovaném právě svojí bezradností tváří v tvář svému předmětu a zásadní svázaností s momentem, který už minul – shledává hrozbu „terorismu“ a „ultralevici“ hodnou rozdrčení. A zatímco se stát zabývá vzdorovitými, melancholickými výlevy osiřelého insurekcionismu a jeho nešťastné protagonisty vláčí bedlivě sledovaným „teroristickým“ skandálem, v rámci globálního kapitalistického třídního vztahu dochází k tektonickým pohybům, které jsou pro kapitalistickou společnost daleko významnější a daleko hrozivější.

Globální pracující třída je v současnosti terčem zcela nepokrytého útoku, protože funkcionáři kapitálu se pokoušejí stabilizovat světový systém, jenž se neustále nachází na pokraji katastrofy. A napadená třída

nepotřebovala žádnou předchozí insurrekcionistickou nalejvárnou, aby „začala“ reagovat. Tiqqunistický žargon autenticity sice doprovázel propuknutí studentských okupací v Kalifornii, ale ty samozřejmě nebyly voluntaristicky v poušti vedenými boji povstalecké „komunizace“ proti jakémusi nedefinovanému *oni*. Tyto boje byly specifickou konjunkční reakcí na podobu, jakou nabrala současná krize, když zasáhla kalifornský stát a zejména pak vysokoškolský systém. Jednalo se o situaci, která si žádala odpor, ale přitom panoval pocit, že reformistické požadavky by byly zcela nesmyslné. Odtud tedy rétorika „žádných požadavků“ během první vlny těchto bojů. Zároveň se komunizace samozřejmě nejevila jako bezprostředně možná a na pořadu dne nebyla ani žádná jiná zdánlivě revoluční dynamika. Polapeny mezi nutností konat, nemožností reformismu a absencí jakéhokoli revolučního horizontu, nabraly tyto boje podobu prchavé generalizace okupací a akcí, které ani nemohly mít jasnou představu, co by pro ně bylo „vítězstvím“. S „komunizací“ se začalo ztotožňovat *bezpožadavkové*, dočasné zabírání prostranství během těchto bojů. Jenže tady by, vzhledem k absenci jakékoli bezprostřední možnosti skutečné komunizace, byl k charakterizaci takových akcí případnější jazyk nedávné minulosti: „TAZ“, „autonomie“ atd. Zatímco před deseti lety tímto jazykem mluvilo „radikální“ křídlo různých hnutí, v Kalifornii se tento rozkvět autonomních prostranství stal přímo formou samotného hnutí. Perverzní je, že to byl právě samotný anachronismus tiqqunistické problematiky, co jí umožnilo rezonovat v hnutí, které nabralo takovouto formu. Jestliže je „komunizace“ ala

Tiqqun povstaleckou redefinicí „TAZ“, „autonomie“ atd., formulovanou na samé mezi historické chvíle, která tyto myšlenky zplodila, v Kalifornii se konečně setkala s hnutím, které těmto myšlenkám odpovídalo, ale jen jako zablokovaná – a přesto zároveň nutná – reakce na krizi.

V důsledku tohoto zablokovaného hnutí se „komunizace“ stala bezmála neodlišitelnou od toho, čemu lidé říkali „autonomie“. Prostě jen jedním z nejnovějších termínů (vedle „lidské stávky“, „imaginární strany“ atd.) v žargonu celkem kontinuální angloamerické senzitivity. Její součástí vždy byl sklon k abstraktnímu, voluntaristickému sebepotvrzování – v Tiqqun jen nalézá svůj vlastní obraz v zrcadle – a proto by nás nemělo překvapovat, že „komunizace“ je tu náležitě abstraktní, voluntaristická a autoafirmační. Tento příchod „komunizace“ do popředí radikální módy patrně sám o sobě nic moc neznamená. Zajímavější je doposud největší hnutí, jehož hlasem se stal tento jazyk, neboť slepá ulička tohoto hnutí není jen o tom, že mu scházel konkrétní program nebo požadavky, nýbrž je příznakem rozvíjející se krize v třídním vztahu. Neblíží se žádné tiqqunistické povstání, i když si Glenn Beck myslí, že ho našel v arabských vzpourách. Vyjevuje-li se dnes komunizace nějak, pak zcela hmatatelně jako bezvýhodná situace v dynamice třídního vztahu. V naší éře se na obzoru zdatelně rýsuje konec tohoto vztahu, protože kapitál na každém kroku zabředá do krize a pracující třída je nucena vést boj, který nemá žádné smysluplné vítězství.

ÚVAHY O „APELU“ NEVIDITELNÉHO VÝBORU

Francouzský originál tohoto textu vyšel v roce 2005 v druhém čísle prokomunizačního časopisu Meeting.¹

Potřeba komunismu prochází společností kapitálu v její celistvosti. Zásluha *Apelu* (*The Call*) spočívá v tom, že si toho všímá a snaží se projektovat strategie, které by tomuto poznání odpovídaly.² Jeho slabinou je ustavičně se vracející pokušení myslet si, že touha ustavit odlišné vztahy dostačuje k zahájení jejich tvorby.

Primo

Apel, jak jeho název naznačuje, není analytický nebo diskusní text. Jeho účelem není ani přesvědčovat ani ostouzet – má potvrzovat, odhalovat a na tomto základě zvěstovat strategii pro revoluci. Musíme ale proto spolu s Gillesem Dauvém dojít k závěru, že „apel nelze vyvracet, buď ho vyslyšíme, nebo mu nevěnujeme pozornost“³

1) Původní verzi lze najít zde: <http://meeting.communisation.net/archives/meeting-no-2/les-textes-publies-6/article/reflexions-autor-de-l-appel>.

2) *Apel* vydal Neviditelný výbor v roce 2004. Odkazy v textu jsou na anglickou verzi *The Call*, která je k mání zde: <http://www.bloom0101.org/call.pdf>.

3) Gilles Dauvé a Karl Nesic, „Communization: a ‘call’ and an ‘invite’“, *Troploin* 4 (září 2004), <http://troploin0.free.fr/ii/index.php/textes/19-communisation-un-appel-et-une-invite>. Dauvé svůj text uzavírá takto: „Pokud situace odpovídá situaci popisované těmi, kdo připravují *Meeting*, a těmi, kdo vydali *Apel*, pak by už pouhý souběh obou projektů měl u lidí, kteří se na nich podílejí, vyvolat přinejmenším zájem o práci těch druhých. Pokud je nám ale známo, tak tomu není.“ Ve vztahu k *Apelu* rovněž dodává: „Jakékoli výhrady k němu můžeme mít, tento text manifestuje bytí a zkušenost, zejména z antiglobalizačních akcí nedávných let.“ Zde je třeba zdůraznit, že „souběh“ těchto projektů není žádnou šťastnou náhodou a že „zkušenost“, kterou *Apel* představuje,

Od prvních řádků první glosy podněcuje *Apel* takovou reakci svým odmítáním diskutovat to, co je „prakticky evidentní“ (s. 21): „Toto je apel. To znamená, že je určen těm, kdo ho vyslechnou. Nejde o to dokazovat, argumentovat, přesvědčovat. Půjdeme rovnou k *evidentnímu*.“ (s. 4) Zároveň je ale *Apel* typickým produktem debaty, která je vlastní samotné existenci „oblasti, jež nastoluje otázku komunizace“: a dovést tuto debatu až do konce je nutnou podmínkou vzniku sebe sama si vědomého „komunizačního hnutí“ v této oblasti.⁴

Upozorňuji, že cílem těchto mých úvah nemá být sepsání komentáře k *Apelu*. Nemají být ani vyčerpávající ani akademicky interpretovat myšlenky či záměry autorů. I když se jedná o jeden z jeho výrazů, *Apel* ani zdaleka nevyvolává jednomyslnost v bojích, které tak či onak nastolují otázku komunizace: naopak je zdrojem četných diskusí. Jelikož *Apel* docela dobře ilustruje jistý sklon, jemuž na základě své vlastní problematiky může propadnout klidně celá „oblast, jež nastoluje otázku komunizace“, je sepsání této kritiky příležitostí k přiřazení debaty.

Secundo

Komunizační proud necharakterizuje ani tak běžný výklad komunismu jako pozornost věnovaná procesu jeho produkce, kterému říkáme komunizace. *Apel* si tuto perspektivu výslovně bere za svou: „Domníváme se, že proces ustavování komunismu může mít jediné podobu souboru *aktů komunizace*... Povstání samo je

lze najít i v *Meeting*. Jisté články z *Meeting* 1 se týkají přesně těch stejných témat jako *Apel*.

4) Výrazy „oblast, jež nastoluje otázku komunizace“, „komunizační hnutí“ a „komunizační proud“ tu používám ve významu, který jsem jim sám dal v *Meeting* 1 („Three Theses on Communization“). „Komunizační proud“ označuje teoretické skupiny, které výslovně používají pojem komunizace jako důležitý pól svých úvah (přiznávám, že v tuto chvíli se jedná o poměrně malý proud). „Oblast, jež nastoluje otázku komunizace“ obsahuje mnohem širší část současného i minulého hnutí proletariátu. Charakterizuje ty momenty třídního boje, jejichž stěžejní problematika se tak nějak blížila tomu, co bychom dnes chápali jako komunizaci: stručně řečeno, jak uskutečnit nezprostředkované společenské vztahy. Existenci této oblasti v danou chvíli daného boje signalizuje její krystalizace kolem otázky komunizace, ale nedomnívám se, že by tato část proletariátu mohla existovat odděleně nebo se zachovat bez ohledu na celkový třídní boj. A konečně „komunizační hnutí“ je cosi, co má vzniknout. V útrobách oné oblasti – v bojích a ve chvílích, kdy se problematika komunizace zdá objevovat – je třeba provokovat debaty, aby vzniklo hnutí, které v srdci těchto bojů učiní daný požadavek explicitním.

jen akcelerátorem, rozhodujícím momentem v tomto procesu“ (s. 66). Na rozdíl od *Meeting*, jehož problematikou je rozkrýt koncept komunizace, *Apel* hned dává komunizaci určitý obsah...

V *Apelu* se termín komunizace systematicky chápe jako „činit společným“. Kupříkladu v předchozí citaci se „akty komunizace“ popisují jako „učinění toho a toho prostoru, toho a toho stroje, té a té vědomosti společnými.“ Společným se stává *užívání*, protože se praví, že komunizovat prostor znamená osvobodit jeho užívání. Tento význam je ještě patrnější v dalších částech textu. Například:

„V Evropě se za integraci dělnických organizací do aparátu státního managementu – základ sociální demokracie – platilo odřeknutím se vši schopnosti působit nepříjemnosti. I zde byl vznik dělnického hnutí záležitostí materiálních solidarit, naléhavé potřeby komunismu. Lidové domy byly posledními útočišti těžko odlišitelné potřeby bezprostřední komunizace a strategických požadavků na praktickou realizaci revolučního procesu.“ (s. 54)

I když je komunizace chápána jako komunizace vztahů, dochází k ní především na bázi společného užívání: „Komunizovat nějaké místo znamená: osvobodit jeho užívání a na základě tohoto osvobození experimentovat s kultivovanými, intenzivnějšími a složitějšími vztahy.“ (s. 68)

Znamená-li komunizace „činit společným“, pak komunismus podle stejné logiky splývá se „sdílením“. Téma sdílení je v *Apelu* všudypřítomné. Zvláště rozvedeno je následovným způsobem nalézáme v glose k Návrhu V:

„To nejjedinečnější v nás volá po sdílení. Ale pozor: nejen, že to, co musíme sdílet, je zjevně neslučitelné s vládnoucím řádem, ale tento řád se snaží vyslídit všechny formy sdílení, jejichž pravidla sám neurčil.“ (s. 50)

Sdílení je podle představ *Apelu* základem kolektivní akce: „Říkáme, že squatting pro nás bude mít znovu smysl jen za předpokladu, že si vyjasníme bázi sdílení, do kterého vstupujeme.“ (s. 52)

Tertio

Nejde o to, že „sdílení“ a komunizace spolu nemají nic společného, ale jaksi nemůžeme pochopit, jak by mohly být synonymy. Sdílení existuje už v kapitalismu: tak důležité společenské instituce jako rodina fungují na základě sdílení a dokonce ani v zemích, kde je kapitalismus nejstarší a kde se rodinný vztah redukuje

na svůj nejjednodušší výraz (vztah rodič/dítě), by kapital nepřežil – ani ekonomicky – bez této formy společenského sdílení.

Apel uznává jako negativum, že sdílení je ustavující i pro kapitalistický pořádek, když tvrdí, že „[vládnoucí] rád se snaží vyslídit všechny formy sdílení, jejichž pravidla sám neurčil.“ Máme tomu ale potom rozumět tak, že jakékoli sdílení nekontrolované „vládnoucím řádem“ je sdílením komunistickým? Máme důvod se domnívat, že je tomu skutečně tak, neboť komunismus tu zcela a jednoduše splývá se sdílením bez kontroly: „komunismus je na jedné straně otázkou odstranění policie a na druhé straně je otázkou vypracování způsobů sdílení a užívání mezi těmi, kdo žijí pospolu.“ (s. 64)

Pravda, „způsoby sdílení“ je třeba teprve „vypracovat“. Dále se také dočteme: „Komunistické je společně si vysvětlit a formulovat bázi našeho sdílení.“ (s. 66) Takže komunistické sdílení není nic hotového, je třeba ho vypracovat. Ale jak? A zde se text zakusuje do svého vlastního ocasu. Jistý způsob sdílení vede ke komunismu, dobrá, ale který? Odpověď v podstatě zní: ten, který vede ke komunismu... O tom, co jiného ho odlišuje od sdílení přípustného ve světě kapitálu, než ten fakt, že toto konkrétní sdílení musí vést k redefinici vztahů, se nic víc nedovíme:

*„Takže komunismus začíná u prožitku sdílení. A předně u sdílení našich potřeb. Potřeby nejsou tím, nač nás navykla vláda kapitálu. **Potřebovat nikdy neznamená potřebovat věci, aniž bychom zároveň potřebovali světy.**“ (s. 64-5)*

Dál se pak definice komunismu začnou množit: „Komunismem máme na mysli *jistou ukázněnost pozornosti*.“ (s. 65) Nebo zase: „Komunismus je otázkou vypracování našeho vztahu ke světu, k bytostem, k nám samotným.“ (s. 63)

A mezi všemi těmito definicemi se jedna skví svojí absencí: komunismus jako potlačení třídní společnosti. Jistě, *Apel* tvrdí, že „Komunismus nespočívá ve vypracování *nových výrobních vztahů, ale ve zrušení těchto vztahů*.“ (s. 68) Nikdy však nepřijde na přetřes „zrušení třídních vztahů“, které je ovšem klasickým dvojčetem „zrušení výrobních vztahů“.

Apel nikdy nepoužívá termíny „třídní boj“ a „proletariát“. Co se přídavného jména „dělnický“ týče, slouží pouze k vymezení starého „hnutí“, které kdysi ztělesňovalo komunistickou aspiraci, ale teď už ne... *Apel* netvrdí, že rozdělení společnosti na antagonistické sociální třídy neexistuje nebo že kdysi existovalo, ale dnes už je stejně tak překonané jako pára na železnici. Prostě o něm

nemluví. Kapitalismus je v textu rozhodně přítomný, ale ani zdaleka není nahlížen jako systém obepínající veškerou společenskou realitu. V podstatě je popisován prostřednictvím svých kontrolních mechanismů, takže je celkem jedno, jestli mu říkáme „impérium“, „kapitalismus“ nebo „civilizace“:

*„Je tu obecný kontext – kapitalismus, civilizace, impérium, řikejte tomu, jak chcete – jehož smyslem je nejen kontrola nad každou situací, ale co je ještě horší, snaha zajistit, aby pokud možno co nejčastěji **vůbec žádná situace nenastala**. Ulice a domy, jazyk a city a rytmus celého světa, který všemu udává tempo, byly přizpůsobeny právě **tomuto jednomu jedinému účelu**.“ (s. 9)*

Právě proto, že kapitalismus je považován za jakýsi slepenec a ne za systém, předpokládá *Apel*, že může existovat něco „vně“ světa kapitálu.

Quarto

Vraťme se na chvíli k citaci z glosy k Návrhu VI: „komunismus nespočívá ve vypracování *nových výrobních vztahů, ale ve zrušení těchto vztahů*.“ (s. 68) Následující text obsahuje překvapivé tvrzení: tyto „výrobní vztahy“ můžeme „mezi sebou“ zrušit okamžitě:

„Nemít žádné výrobní vztahy s naším světem nebo mezi sebou znamená: nikdy nedovolit, aby se snaha o dosažení výsledků stala důležitější než pozornost věnovaná samotnému procesu; shodit se sebe všechny formy zhodnocování; dbát na to, že vždy zapojíme náklonnost a spolupráci.“ (s. 68)

Potíž je však v tom, že „výrobní vztah“ není konkrétním vztahem mezi dvěma lidmi, dokonce ani mezi stovkou nebo tisícovkou lidí. Je to všeobecný společenský vztah, který nelze zrušit lokálně, protože i tam, kde by lidé mezi sebou „nežili“ výrobní vztahy, by stále byli začleněni do výrobních vztahů, které strukturují kapitalistickou společnost jako celek.

„Výrobní vztah“ není vztahem mezi jednotlivci či přinejmenším nemůže být jen tímto vztahem: dva lidé si mezi sebou neudrží soukromý výrobní vztah, který by mohli nějak negovat pouze na základě společné vůle. Bylo by možné namítnout, že *Apel* také výrobní vztahy nechápe jako vztahy mezi jedinci, protože ze své filozofie prostě vykázal pojem „jedinec“. A v samotném textu *Apelu* „formy života“ a další „vztahy ke světu“ jdou skutečně napříč skupinami lidí. Ale „výrobní vztahy“ nejsou vztahy mezi formami života nebo světy stejně, jako nejsou vztahy mezi konkrétními osobami. Entity spojené „výrobními vztahy“ jsou právě těmi entitami, které

tytéž vztahy definují: je to pozice ve výrobním vztahu, co určuje tyto entity, a ne naopak. Výrobní vztahy jsou vztahy mezi třídami.

Je jisté, že rozdělení společnosti na třídy by bylo neko-
nečně viditelnější, kdyby vztahy mezi jednotlivci byly
syrovou a totální projekcí výrobních vztahů. Proletář
by za chůze smekal čepici před kapitalistou v cylindru
a s doutníkem, k čemuž by nebylo co dodat. Ale na-
neštěstí je vše trochu komplikovanější a „existenciální
liberalismus“ není jedinou projekcí účinku výrobních
vztahů v každodenním životě...

Apel se neplete, když říká: „kapitalismus odhalil, že není
pouze výrobním způsobem, ale v poslední instanci je
redukcí všech vztahů na výrobní vztahy.“ (s. 67) Ale
tato „redukce v poslední instanci“ neznamená, že ka-
pitalismus není už nic jiného. Očividně je tu spojitost
– nejasná a složitá, nicméně hmatatelná – mezi druž-
ností v kanceláři, postoji skupin ve velkých metropolích
nebo i tím, čemu *Apel* říká „existenciální liberalismus“,
na jedné straně a „výrobními vztahy“ na straně druhé.
Jedná se však o spojitost nikoli o jejich vzájemnou iden-
tičnost.

„Marxismus“ by řekl, že „výrobní vztahy určují, jaké
vztahy mezi sebou můžeme mít“: ale „určují“ znamená,
že tam, kde vidíme nesmírnou rozmanitost, je nutná
sama forma oné spojitosti. Rovněž bychom mohli říci,
že „výrobní vztahy v sobě obsahují vztahy, které můžeme
mít mezi sebou“. Modelují je a omezují, aniž by se tak
tyto vztahy redukovaly čistě na výrobní vztahy. Máme
jak jistý manévrovací prostor (a právě na něj *Apel* sází),
tak jistou mez (a právě tu *Apel* nevidí).

Quito

Každé dělnické družstvo může mezi svými členy zrušit
„výrobní vztahy“ v tom smyslu, jak si to představuje
Apel. Osvobodí se tím však od zhodnocování kapitálu?
Finanční koloběhy, komercializace, normy produktivity...
to vše zajistí, že družstevní dělníci budou vykořisťo-
vat sami sebe tak, jakoby nad nimi pořád fyzicky stál
šéf. Podobně se můžeme zeptat: uniká komunita, jejíž
příslušníci pracují společně a mezi sebou nevstupují
do peněžních vztahů, „výrobními vztahům“? Pokud si
z komunismu uděláme soubor zásad, které se mají do-
držovat, pak by se nám snad chvíli mohlo dařit udržovat
si iluzi, že jim uniká. To by ale znamenalo zapomínat,
že každý kontakt mezi komunitou a jejím okolím je
příležitostí nahlédnout, jak „výrobní vztahy“ znovu
uplatňují svá práva a opětovně celou komunitu zasazují
do třídních vztahů: právní předpisy pro obsazené bu-

dovy a pozemky, dodávky zásob, energie, prodej pře-
bytku...

Sexto

Apel je „alternativistickým“⁵ textem, protože existenci
komunismu považuje za možnou ve chvíli, kdy stále
panuje kapitalismus.

Jistě, není to ještě komunismus v jeho finálním stádiu,
neboť komunismus se nejprve musí ustavit jako síla
a „prohlubovat se“, aby vůbec mohlo dojít k revoluci.
Teprve po povstání, kterým se celý proces urychlí, se
komunismus ustavuje jako všeobecný společenský
vztah.

Smyl textu je nicméně jasný: momenty komunismu
můžeme mít už i ve formě fragmentů, náhlých experi-
mentů a reprodukce „vznešeného“ bádání. Jde jen o to
uvědomit si je a organizovat se na jejich bázi.

Septimo

Nesouhlasím s Dauvém, podle něž v *Apelu* není ani
stopy po alternativismu, protože

*„komunizace je definována jako antagonistická vůči
tomuto světu. Je s ním v nesmířitelném a násilném
konfliktu (a vstupuje i do ilegality). Liší se tedy od al-
ternativismu, který se snaží (a často úspěšně) o přizná-
ní akceptovaného prostoru na okraji a trvale koexistuje
se státem a námezdní prací.“*⁶

Pacifismus však v nutné definici alternativismu nehraje
žádnou roli: ti, koho bychom mohli nazvat „konfrontač-
ními alternativci“, nejsou v tomto typu hnutí ani zdaleka
marginální.

Pro příklad, který nemá co dělat s *Apelem*, ale je
příznačný, protože je karikaturou, vzpomeňme, že
na táboře *No Border* ve Štrasburku v roce 2002 byla tato
tendence silně zastoupena. Tento tábor organizovaný
proti Shengenskému informačnímu systému (SIS) svedl
dohromady něco mezi jednou až dvěma tisícovkami
lidí a zároveň byl příležitostí pro vznik efemérní „se-
beorganizované“ vesnice, kterou jistí účastníci pro-
žívali jako opravdovou *dočasnou autonomní zónu* (se

5) Poznámka překladatele: ve francouzských radikálních
kruzích označují termíny *l'alternatif* a *alternativisme* aktivi-
tu těch, kdo věří, že svoji touhu po změně mohou naplnit
uvnitř kapitalistické společnosti, v alternativním či kontra-
kulturním světě existujícím vedle toho oficiálního světa – je
to jakási třetí volba („odchod“) mezi reformou a revolucí.

6) Dauvé, v citovaném textu.

vším folklorem, který k tomu patří), a pro pořádání narušitelských akcí ve Štrasburku. Jistě, charakteristikou těchto akcí a demonstrací nebylo extrémní násilí,⁷ ale v každém případě byly všechny výslovně antilegalistické a snažily se státu vzdorovat na jeho vlastním terénu. Bez pochyby se objevovaly tenze mezi „aktivističtější“ tendencí a těmi, kdo chtěli především bránit báječný prožitek tohoto samosprávného tábora, ale mnozí lidé sledovali oba tyto cíle, které se v jejich chápání perfektně doplňovaly.

„Alternativa“ spočívá ve víře, že s omezeným počtem lidí můžeme uvnitř světa kapitálu ustavit vztahy, které už budou předobrazem komunismu (nebo se pracuje s jiným termínem). Obrácená pozice tvrdí, že dokud kapitál jakožto společenský vztah není zrušen, nemůžeme žít nic, co by mohlo připomínat komunismus.

Takže ti, kdo se často označují za alternativisty, si představují, že na místech jako byl tábor *No Border* ve Štrasburku nebo následující tábor ve Vaag, na squatech nebo někde jinde, můžeme prožít chvíle, které se blíží společnosti osvobozené od kapitálu, peněz a „nadvlády“. A to vše, že může vzejít ze snahy jedinců osvobodit se od špatných „myšlenek“, které jim společnost vstúpila. Například, když přestanou jednat sexisticky a patriarchálně díky sérii opatření zaměřených na chování, jazyk atd.

Některé z těchto alternativ jsou pacifistické. Jiné se domnívají, že jejich tužby jsou neslučitelné se zachováním společnosti kapitálu, a proto jsou naprosto hotovy k ilegálnímu nebo násilnému boji.

Rovněž najdeme takové, kteří si myslí, že *jen boj* dnes nabízí možnost prožít momenty komunismu: alternativa je pro ně nedílně spjata s antikapitalistickým aktivismem. Ti se často budou vyhýbat označení „alternativismus“ právě proto, že budou mít obavy, aby nesplývali s pacifismem. A právě do této poslední kategorie můžeme zařadit ty, kdo píšou: „Žádný prožitek komunismu nemůže v dnešní době přežít, pokud se nebude organizovat, nepřipoutá se k dalším, nevrhne se do krize, nepovede válku.“ (s. 65)

Protipólem je přísně antialternativistická pozice, kterou nacházíme například u *Théorie Communiste* (TC), jejichž pojem „autotransformace proletářů“ upozorňuje

7) Dojde k potyčkám s policajty, bude rozbito pár oken a kamer, několik hotelových vestibulů a řada nevěstinců v centru města – a také bude spousta zatčených, několik soudních procesů (včetně jednoho protestujícího odsouzeného na čtyři měsíce) a přijde nařízení rýnské prefektury zakazující všechny demonstrace v centru města.

na výduť, která může existovat mezi tím, co můžeme žít ve společnosti kapitálu a co budeme žít ve chvíli, kdy už vznikne komunismus. To členy TC a ty, kdo se hlásí k jejich tezím, vede k tomu, že v každém praktickém pokusu o nastolení otázky komunismu spatřují projev nevyhnutelně „alternativistické“ povahy všech manévřů tohoto typu.

Pak je tu ještě pozice, kterou jsem rozvedl ve „Třech tezích o komunizaci“ („Three Theses on Communization“).⁸ Jde o to vzít v úvahu podstatnou kritiku směřovanou vůči „alternativě“ (není možné rozvíjet komunismus ve světě kapitálu), ale také si uvědomit, že nutně je tu vztah mezi tím, čím jsou proletáři dnes, a tím, co jim jednoho dne dovolí vyprodukovat komunismus. Jinými slovy, že je možné prakticky se zabývat problematikou související s komunismem, i když dnes nelze žít nic, co by „směřovalo ke“ komunismu nebo bylo jeho předobrazem. Argumentoval jsem tedy, že komunizační hnutí charakterizuje ta skutečnost, že už dnes v bojích klade otázky stejné povahy, jako budou ty, které ve chvíli revoluce povedou k produkci komunismu; avšak že odpovědi, s nimiž přichází – sesmolené z toho, co dnes kapitál umožňuje – nejsou komunistické.

Octavo

V *Apelu* skutečně nalézáme explicitní kritiku „alternativismu“:

„Díky tomu, že nepřítele chápeme jako subjekt, který stojí proti nám – a necítíme ho jako vztah, který nás obepíná – omezujeme se na boj proti omezování. Pod záminkou „alternativy“ tak reprodukuje ten nejhorší druh vztahů nadvlády. Samotný boj proti zboží začínáme prodávat jako zboží. A tak dostáváme autority antiautoritářského boje, šovinistický feminismus a antifašistické lynče.“ (s. 8-9)

Nebo zase:

„A pak je tu tato mystifikace: že polapení v běhu světa, jenž v nás budí nelibost, můžeme předkládat návrhy, hledat alternativy. Jinými slovy, že se můžeme povznést nad situaci, v níž jsme, klidně ji prodiskutovat jako rozumní lidé. Ale ne, mimo tuto situaci není nic. Mimo celosvětové občanské války není nic. Jsme nenapravitelně v ní.“ (s. 74)

8) Leon de Mattis, „Trois theses sur la communisation“, *Meeting 1* (2004), <http://meeting.communisation.net/archives/meeting-no-1/les-textes-publies/article/trois-theses-sur-la-communisation>.

Je třeba říci, že druhá kritika směřuje spíše na pacifistickou alternativu než na alternativu *tout court*. Přesto stále zůstává otázkou jak si vysvětlit, že *Apel* postuluje kritiku alternativy, a přitom k ní neodolatelně tíhne.

Odpověď možná nalezneme v Návrhu VI: „Obecně nechápeme, jak by na něj mohlo opravdu zaútočit a vést ofenzivu až do samotného momentu narušení cokoli jiného než síla, realita schopná přežít totální narušení kapitalismu“ (s. 70). Za touto frází můžeme nalézt celou potíž revoluční teorie: jde o to pochopit svržení kapitalismu jako proces, který sám o sobě není kapitalistický – neboť ve finále je s to zničit kapitalismus – a přesto se rodí uvnitř kapitalistického společenského vztahu.

A právě v tomto smyslu je *Apel* reprezentativní pro debatu, která prochází oblastí, jež nastoluje otázku komunizace. Jelikož její praxe zjevně není komunistická a ani být nemůže, je tato oblast v pokušení hledat výlučný důvod neexistence odpovědí na komunizační otázky, které klade, ve své nedostatečné síle nebo aktivitě.

Nono

Snadno pochopíme, že Strana, o které *Apel* hovoří, nemá nic společného s avantgardou. Zatímco leninistická strana připravuje revoluci, či přesněji státní převrat, strana, o níž se pojednává v *Apelu*, přímo produkuje komunismus, přinejmenším komunismus předrevolučního období. A navíc sama je tímto komunismem: „Praxi komunismu, který žijeme, říkáme ‘Strana’. Když společně překonáme nějakou překážku nebo když dosáhneme vyššího stupně sdílení, říkáme, že ‘budujeme Stranu’.“ (s. 65) Strana není avantgardou, je to celý tábor. Objímá i ty, kdo se doposud nespoilčovali: „Jiní, které ještě neznáme, určitě budují Stranu jinde. Na ně se tento apel obrací.“ (s. 65)

Jazykové obraty, které nejvíce odhalují alternativistické pokušení, jež se v *Apelu* stále více obnažuje, se systematicky pojí se stranou:

„Podíváme-li se na ni blíže, Strana nemůže být nic jiného než zformováním senzitivity v sílu. Rozmístěním celého souostroví světů. Čím by za vlády impéria byla politická síla, která by neměla své farmy, své školy, své zbraně, své léky, své kolektivní domy, své redakční stoly, své tiskárny, své nákladáky a svá předmostí v metropoli? Zdá se stále absurdnějším, že někteří z nás pořád ještě musí pracovat pro kapitál – mimo nutné infiltrační úkoly.“ (s. 66-7)

Můžeme ale skutečně uvěřit tomu, že když už nás nezaměstnává ta či ona firma nebo vláda, tak jsme přestali

„pracovat pro kapitál“? A že jsme tím pádem uskutečnili „odtržení ... od procesu zhodnocování kapitálu“ (s. 10)? Reálné přivtělování – tedy toto období, kdy kapitál jistým způsobem absorboval celou společenskou realitu a už se neomezuje jen na výrobní proces – se vyznačuje tím, že *jakákoli činnost* se může stát součástí procesu zhodnocování.

Decimo

Ze strategického hlediska *Apel* končí ve slepé uličce. V posledním odstavci to i přiznává, když celé dílo zakončuje „sázkou“, tedy něčím, co není otevřeno argumentací:

„Budou nám říkat: chytili jste se do alternativy, která vás tak či onak předurčuje ke krachu: buď se vám podaří stát se pro impérium hrozbou, a v tom případě vás rychle eliminuje; nebo se vám takovou hrozbou nepovede stát a zničíte se sami. Zbývá jen vsadit na existenci další možnosti – úzkého hřebene, který bude široký tak akorát, abychom po něm mohli kráčet. Tak akorát pro všechny, kdo slyší, aby mohli kráčet a žít.“ (s. 88)

Jak konkrétně formující se materiální síla – strana – unikne represí? Kam ukrýt její farmy, školy, zbraně, léky, kolektivní domy, redakční stoly, tiskárny, nákladáky a předmostí v metropoli? Takové aktivity ani nemusí být podvrtné, aby byly potlačeny. Vždyť všechno je to nezákonné: o zbraních je zbytečné mluvit, ale zakázáno je i praktikovat medicínu, pracovat nebo řídit bez příslušných diplomů a licencí. Dokonce i LETS – lokální směnné systémy – se kdysi dostaly pod palbu finančních regulátorů.

Všechny alternativní komunity, které nějakou dobu existovaly, vyřešily danou otázku stejným způsobem a fakticky jsou jen dva možné způsoby. Taková zkušenost může přežít, jen pokud respektuje právní rámec kapitálu. Ty, kdo mají prostředky vytvářet nemocnice, školy nebo soukromé kolektivní farmy, nemůže nic zastavit. Ale na základě čeho o nich můžeme říci, že „komunizují“?

Podmínkou konfrontace s právním rámcem kapitálu je nepřipoutat se k nějakému místu, struktuře nebo dlouhodobému hnutí, protože to by znamenalo porážku. *Apel* zcela pochopitelně připisuje velkou důležitost prostorům: „K tomu potřebujeme místa. Místa, kde se zorganizujeme, kde budeme sdílet a rozvíjet požadované techniky. Kde se budeme učit zvládat vše, co se může ukázat jako nezbytné. Kde budeme spolupracovat.“ (s. 57) Prostor jako shromaždiště v boji je organizačním

modem, který se osvědčil. Takovým prostorům je však vlastní potřeba ustavičně se skrývat před represí, kterou přitahují: když se zvěční, je to jednoduše známka, že přestaly být činné.

Uno decimo

Jedním z politováníhodných důsledků způsobu, jakým si *Apel* představuje růst komunistického tábora – sílícího a prohlubujícího se skrze sebeorganizaci – uvnitř kapitalismu, je, že takto načrtnutá cesta vylučuje všechny ostatní. Komunismus není produkován kolektivně a všeobecně proletariátem ničícím kapitál způsobu, které nemůžeme určit předem, nýbrž je předem definován konfigurací, které mu můžeme dát dnes v samotném srdci světa kapitálu.

Jenže samotnou představu, kterou dnes můžeme o komunismu mít, je třeba historizovat, neboť je vepsána do vývojového stádia kapitalismu. A právě toto *Apelu* zcela uniká. Tak mesianistické, jak jen mohou být, koncepce komunismu, s nimiž *Apel* přichází, zůstanou vždy produktem přítomného času: a bez rozdílu postrádají možnou bohatost definicí komunismu coby všeobecného společenského vztahu.

Avšak má-li tento komunismus jakožto všeobecný společenský vztah jednoho dne existovat, vznikne za okolností (obecná krize společenských vztahů, povstání, naprostá destrukce kapitalismu), jejichž faktický vývoj nám zůstává z větší části neznámý. Co bude oněmi komunizujícími opatřeními, která umožní konkrétní produkci komunismu? Jistě si na tuto otázku můžeme udělat nějaký názor, ale jak můžeme říci, že tento názor dnes dokáže uchopit, jaká bude nebo nebude komunizace? Ani přemítání o těch nejzajímavějších historických příkladech k tomuto tématu – Španělsko v 30. a Itálie v 70. letech – nám nikdy nedovolí v takové míře předpovídat budoucnost.

Tím, že volá po ustavení komunistického tábora na základě toho, co v přítomnosti definuje jako komunismus, *Apel* zmrazil svoji vizi komunismu. Podle jeho logiky budou zítra schopny provést povstání jen ty komunizující síly, které jsou s to sebeorganizovat se za vlády kapitálu. A jen ty formy, které jsou schopny sebeorganizace jako Strana, jsou komunistické. Jak bude tato Strana – za předpokladu, že vznikne tak, jak to *Apel* vytýčil – posuzovat chaotický vývoj budoucích třídních bojů? Za komunistický ho bude považovat jen tehdy, když s ní bude souznít, protože ona sama bude komunismem.

Straně bude unikat vše, co vznikne v podobách, momentech a za okolností, které nedokázala předvídat;

a tak to bude cenzurovat. Už samotný tón *Apelu*, často velice tvrdý, naznačuje, že odděluje „dobré“ komunisty – ty, kteří vědí, jak provést „odtržení“ – od „špatných“ proletářů, kteří se pořád jen podřizují kapitálu. Jakoby ti, kdo se zatím neodtrhli, neměli nikdy být s to zasáhnout do komunizace. *Apel* navíc tvrdí, že všichni, kdo chtějí komunismus, musí přestat pracovat pro kapitál. Jak si představit, že komunismus můžeme vytvořit tak, že navrhne revoluční strategii, jejímž prvním opatřením je rozhod se všemi, kdo „pracují pro kapitál“? Zejména, když by dobrým důvodem pro to, že jednoho dne vznikne komunismus, bylo třeba právě to, že až doposud jsme „pracovali pro kapitál“.

Duo decimo

Apel upadá do pasti, která je běžná pro ty, kdo se snaží otázku komunizace klást přinejmenším poněkud prakticky: odpovědi, s nimiž se dnes snažíme vyrukovat, zjevně definují prostor obyvatelný pouze opravdovými povstanci, zatímco ostatní – ti, kdo se tohoto povstalectví neúčastní – zůstávají pouhými proletáři integrovanými do kapitálu.

Pro tento způsob myšlení je poměrně reprezentativní jeden časopis vydávaný v Toulouse. Tento zin se jmenuje *MY (NOUS)* a na přebalu svého 7. čísla má kresbu osoby krácející po laně napjatém nad kaňonem, který odděluje *NÁS (NOUS)* od světa kapitálu reprezentovaného továrnami, jadernými elektrárnami, domy, šéfy, policajty, ale také bezmocnými pracujícími a diváky v televizní anestezii.

V tomto ohledu není způsob, kterým *Apel* zachází s první osobou množného čísla, zcela nevinný.⁹ *Apel* si rozhodně dává pozor, aby proti sobě nestavěl *MY* a *ONI*, ale parafrázuje Heideggera a používá *NOUS* a *ON*.¹⁰ *MY (NOUS)* z *Apelu* (stejně jako to z Toulouse) je otevřené: „My' [*NOUS*], které tu hovoří, není vymezitelným, izolovaným *my*, skupinovým *my*. Je to *poziční my*“ (s. 10). Tato pozice ale na zadní straně přebalu tvrdí, že „*MY JSME UŽ ZAČALI*“. Ti, kdo už začali, už pokročili na cestě k revoluci. Následující formulace to říká jasně: „Svržení kapitalismu vzejde od těch, kdo jsou

9) Poznámka překladatele: *Apel* píše dvě francouzské verze „my“ – *nous* a *on* – velkými písmeny, aby zvýraznil rozdíl mezi stranickým „my“ (*NOUS*) a abstraktnějším a neosobním „my“ společnosti/občanů (*ON*).

10) Poznámka překladatele: Heideggerův termín pro neutentické bytí, *Das Man*, se do francouzštiny poměrně doslovně překládá jako *le On* (člověk). Běžné užití *on* ve významu „my“ (trochu jako „královské my“, ale pro neurozené lidi) tak umožňuje těžko přeložitelné heideggerovské rozlišení.

schopni vytvořit podmínky pro jiné typy vztahů“ (s. 67). *Apel* si jako cestu ke komunismu představuje jen tu, po níž se rozhodli vydat jeho autoři: zde leží smysl onoho „MY“, které ve finále není ani tak pozicí jako trajektorií. Ve výsledku tak někteří z těch, kdo se nalézají v „oblasti, jež nastoluje otázku komunizace,“ dokážou žít jistou formou „odtržení“ – ale takováto roztržka se vepisuje do logiky doby, v níž je komunizace marginální otázkou. Můžeme se tedy spokojeně domnívat, že všeobecná krize společenských vztahů přinese mnoho jiných způsobů přichylnosti k myšlence komunismu. Revoluce nebude jednoduše činem squatterů nebo bývalých squatterů! Myslet si opak znamená věřit, že k revoluci dojde jediné za podmínky, že si revoluční subjektivita získá masy. Jenže revoluce bude zároveň momentem deobjektivizace kapitalistického společenského vztahu a momentem desubjektivizace otázky komunizace.

Terco decimo

Výše zmiňované pasti se vyhneme, uvědomíme-li si, že v naší době jsou všechny odpovědi, které můžeme na otázku komunizace najít, odpověďmi naší doby: což znamená, že jsou předurčeny stát se obsolentními od chvíle, kdy se situace dostatečně promění a do té doby minoritní otázku budou mít najednou v puse všichni. Problematika komunizace je stejně jako představa, kterou o komunismu můžeme mít, historická. Jestliže je kontinuita mezi současnými boji a revolucí skutečně otázkou komunizace, pak se tato otázka – už dnes rozmanitá – může stát jediné bohatší díky novým významům a nepředvídanému vývoji dynamiky situace, jež přivodí pád kapitalistického společenského vztahu. S příchodem revolučního období se tedy promění nejen reakce na problematiku komunizace, tj. praktiky, ale také kladené otázky. Proto si každá současná praxe, která by ráda byla komunizující, musí uvědomit, že jen *neadekvátně odpovídá na špatně položenou otázku*; což jí zároveň neubírá nic na hodnotě. Neboť dnešní otáz-

ka a odpověď na ni sice nemohou sloužit jako měřítko toho, o čem by mohla být budoucnost komunismu jakožto všeobecného společenského vztahu, ale jsou zcela adekvátní k tomu, aby současným bojům daly smysl, který by bez nich neměly a který se následně může ukázat jako určující pro možnost produkce komunismu.

Když chceme vést boj, a přitom se osvobodit od všech zprostředkování zavedených kapitálem (odborníky, politika, média, zákony atd.), je to evidentní příklad způsobu, kterým se kladou otázky spojené s komunizací.¹¹ A vskutku – proč ne? – i snaha o kolektivní žití a „jiné“ vztahy – pod podmínkou, že se odehrává v kontextu boje – může být takovým příkladem.

Z toho důvodu je jasné, že ne všechny experimentální praktiky jsou komunistické a dokonce nemusí mít s komunizací vůbec nic společného a jsou to jen formy znovu začleněné do ryze kapitalistického rámce. Přesně to je případ squatů, které v jistý moment byly odpovědí – z hlediska organizace a každodenního života – na některé podobné otázky, ale stejně snadno mohou být jen jedním kulturním centrem z mnoha. Totéž platí pro valná shromáždění, dělnické rady, okupace továren atd. Všechny tyto formy boje mohou v daný moment být odpovědí na problematiku komunizace, ale také mohou být opakem. Z fetišizace jedné z těchto forem se může stát jediné ideologie.

Quarto decimo

Na onu frázi z *Apelu*, která říká: „svržení kapitalismu vzejde od těch, kdo jsou schopni vytvořit podmínky pro jiné typy vztahů,“ musíme odpovědět: „podmínky pro jiné typy vztahů vytvoří ti, kdo budou schopni svrhnout kapitalismus.“

11) Mluvím o „otázkách“, protože každá praktika je v tomto typu boje pokusem reagovat na nějaký konkrétní problém.

KOMUNISTICKÁ OPATŘENÍ

Myslet komunistický horizont

Komunizace není prorocstvím. Není deklarácí budoucnosti či čehokoli jiného. Komunizace je jen a pouze jistým úhlem pohledu na třídní boje, které se odehrávají právě dnes. Cílem je dosáhnout představy o tom, jak by dnes mohla vypadat komunistická revoluce, a to tak že vyjdeme z momentálních bojů, ale překročíme jejich meze a rozpory.

Nelze myslet komunistický horizont, nevycházíme-li z třídního vztahu takového, jaký reálně existuje, tedy

z toho jak jej proměnilo období restrukturalizace. Jinak nepochopíme, proč to, co v minulosti bylo nositelem komunistické vize, nemůže dnes sehrát tutéž roli – rozhodně ne stejným způsobem.¹

Až do 70. let 20. století byl proletariát nahlížen jako

---

1) Schopnost myslet komunistický horizont je jednou z věcí, o něž kráčí v samotných bojích. Stačí si jen připomenout historii uplynulých třiceti let, kdy otázka komunismu fakticky zmizela z radaru. A nestalo se tak žádnou náhodou. Jednalo se o přímý důsledek porážky, zdolání nesouhlasu, jenž panoval 60. a 70. letům.

ovládaná třída, která nemůže uskutečnit komunismus, pokud se nestane třídou vládnoucí. Samozřejmě, že existovala celá řada představ o tom, jak má tato vláda vypadat a tyto různorodé koncepce byly často navzájem protichůdné. Existovaly i postoje, které se s touto dominantní ideou chtěly rozejít, ale stejně se k ní musely vztahovat.² Tuto perspektivu nešlo překonat a to nikoli proto, že by myšlenky oné epochy byly všeobecně pomýlené, ale prostě proto, že tehdejší realita – sebezprozavování společensky silícího proletariátu – byla každému zřejmá.

Debaty, v nichž se stavěla revoluce proti reformě, okamžité nastolování komunismu proti přechodnému období (příčemž obojí mohlo předcházet vítězství proletariátu nebo následovat po něm), patřily k tomuto sdílenému paradigmatu. A současná chvíle dynamicky zpochybňuje právě toto paradigma.³

Zánik silné afirmace třídy a eroze dělnického hnutí jsou příznaky zásadního zlomového bodu v třídním boji. Třídní příslušnost už se nejeví jako základ sdílené identity nebo možné moci, ale naopak jako prvek, který je životům nás všech cizí: jako nevládné zhmotnění vládnoucí moci kapitálu.⁴

Jisté teorie došly k závěru, že pojem „třídní boj“ už není s to charakterizovat revoltu v dnešním světě. Kapitalistické společenské vztahy a všechna jejich určení (na prvním místě hodnota) však nadále trvají, což je znamením, že třídy rozhodně nezmizely. Proto komunizační teorie neopouští třídní teorii, nýbrž ji promýšlí v éře, kdy kolabuje dělnické hnutí. Jen tak pro představu můžeme říci, že komunizace přichází se třemi základními myšlenkami: zaprvé, bezprostřední nastolování komunismu (což znamená naprostou absenci jakéhokoli přechodného období); zadruhé, komunismus jako prostředek i cíl boje; a zatřetí, zničení třídního vztahu a tedy proletariátu samotným proletariátem. A právě tento poslední bod musíme zdůraznit, chcete-li pocho-

2) Nedávno došlo ke kontroverzi, zda je teorie komunizace nějakou novinkou nebo ne, přičemž se tak nějak hrálo s faktem, že tvrzení této teorie můžeme tu a tam nalézt už v předchozích dobách. Nelze však brát jednotlivá tvrzení samostatně a ptát se po jejich novosti. Musíme se ptát po novosti způsobu, kterým se tyto prvky – třeba myšlenky a vyjádření už před nějakou dobou – usouvztažňují spolu navzájem i s aktuální dobou.

3) Říkáme-li, „dynamicky,“ znamená to, že přežívání několika málo ne zcela rozložených pozůstatků starého dělnického hnutí nemůže představovat seriózní námitku proti dané tezi.

4) Podrobněji viz text „Co je to komunizace?“ (Sic č. 1), jehož je tento článek pokračováním.

pit, jak teorie komunizace spojuje určitý prvek dnešních třídních bojů (konec afirmování proletariátu a úpadek dělnické identity) s určitou představou revoluce (zničení třídního vztahu proletariátem). Tato koncepce, která je maličko paradoxní, je nicméně mimořádně plodná, chceme-li v dnešních bojích hledat to, co by mohlo zvěstovat – *na základě dneška* – zničení kapitalistických společenských vztahů. Revoluce je destrukcí třídního vztahu, která je bezprostředně i destrukcí proletariátu – což znamená, že revoluce je aktivitou proletariátu, který ruší sám sebe. A už v dnešních třídních bojích můžeme zpozorovat situace, kdy je proletariát ve snaze o obranu svého postavení paradoxně hnán k útoku na ně. Takto se třídní boj vyjevuje ve své fundamentální dvojznačnosti, která neodráží nic jiného než rozpor vlastní samotným kapitalistickým společenským formám: třídní boj může být stejně dobře rekapitulací třídních vztahů jako jejich ničením. Takže komunizační teorie navrhuje myslet komunismus na podkladě spojení těchto dvou myšlenek (že dnešní třídní boj má aspekty, které pracující ženou k napadání jejich vlastního postavení; a představa revoluce coby konání proletariátu, které spočívá v jeho autodestrukci).

Není úlohou teorie odhalovat bojům, čím v hloubi „jsou“.⁵ Nejde o to obcházet kolem a druhým „zvyšovat uvědomění“. Myslet revoluci a komunismus to není žádné kouzelné zaklínadlo, které dnešní boje promění v něco, čím nejsou. Úkolem je teoreticky propojit současné boje s možnou produkcí komunismu, a přitom chápat že o produkci komunismu jde už v těchto bojích a že to není jen věc budoucnosti. Nepomýšlí-li se v bojích na revoluci, jejich horizontem nutně zůstává horizont kapitálu. Samozřejmě, že v průběhu ambivalentního třídního boje, jenž je zároveň obnovou i zpochybním třídního vztahu, posiluje absence revolučního obzoru první pól – obnovu třídního vztahu. Ta se v boji zračí přetrváváním zprostředkování, která jsou výrazem této obnovy (mimo jiné odborové hierarchie, média, mluvčí a vyjednávání), nebo jejich rázným návratem ve chvíli *návratu do normálu* (tam, kde tato zprostředkování ustoupila před intenzitou boje).

Pracovat na teorii revoluce a komunismu je tudíž aktivitou prováděnou na bázi bojů a kvůli těmto bojům. Úspěšnost takovéto aktivity je samozřejmě bez záruky. Soudobá revoluční teorie nezevšeobecní – tedy nezačne

5) Toto pojednání se často bude točit kolem „bojů“. Skutečnost, že v souladu s obecným územ používáme množné číslo, je jednou z věcí, které ukazují na konec doby afirmování proletariátu. Boje vyjadřují spoustu různých aspektů *třídního boje*, který dnes musíme uchopit v celé jeho nesourodosti.

existovat mimo omezený okruh teoretiků a militantů – dokud nebude dostatečně odpovídat tomu, co by v bojích mohlo být výrazem rozpadu třídního vztahu. Nakolik k této teorii patří zaujetí stanoviska k aktuálním záležitostem, nemůže být sázkou na jistotu. Nicméně je racionální sázkou, neboť její součástí je jisté chápání bojů, které produkují samy tyto boje. Přesto je to pořád sázka.

Komunismus jako proces a ne jako alternativní svět

Komunismus není proroctvím o nic víc než komunizace. Mluvit o komunismu v přítomnosti to je téma pro současné boje. Proto je naprosto nezbytné hledat, co by v nich mohlo zvěstovat komunismus, a ne snít o nějakém stavu daleko v budoucnosti, kterého by lidstvo mohlo jednoho dne dosáhnout. Nebo ještě jinak: pro rekonstrukci komunistického horizontu je zásadní především zjišťování, jakými způsoby by mohl komunismus vzniknout ze současné situace, a ne popisování možné podoby komunismu coby vypracované organizační formy.⁶

Avšak to, že o komunismu mluvíme v přítomnosti, nás nesmí dovést k chybě, která je dnes docela běžná – nesmíme si myslet, že jsme schopni tu a tam ve škvírách uvnitř kapitalistické společnosti nalézt náznaky komunismu či dokonce částečně realizovaný komunismus. Komunismus nemůže sám od sebe existovat v současném světě, a to ani jako existenciální ani jako politická volba a ani jako životní styl.⁷

6) Nebudeme se tu pouštět do sporu, zda bude jednoho dne možné prohlásit komunismus za „dovršený“ (byť jen relativně) či tu vždy bude jen proces jeho produkce, a to z toho prostého důvodu, že dnes se tím pro nás nic nemění. Na jednu stranu si komunismus nevyhnutelně představujeme jako stádium, kterého až bude dosaženo, bude likvidace současných společenských vztahů definitivní. Kdybychom si jej takto nepředstavovali, těžko bychom ho mohli nějak odlišit od existenciální volby v rámci kapitalismu. Ale na druhou stranu nemůžeme v pozici, v níž se nacházíme, mluvit o komunismu jinak než jako o procesu. Není pochyb o tom, že je podstatný rozdíl mezi obdobím produkce komunismu v boji proti kapitálu a obdobím, když už je kapitalismus zničen. K tomu, abychom toto druhé období mohli popsat jinak než vágními abstrakcemi, nám však schází teoretické nástroje.

7) Z toho plyne kritika alternativismu obecně. Viz „Úvahy o ‘Apelu’ Neviditelného výboru“ v tomto čísle. Původně tato stať vyšla jako „Reflections Concerning the Call“ v *Meeting* č. 2 a později byla reprodukována v knize *Communization and its Discontents*, kterou redigoval Benjamin Noys (Minor Compositions, Wivenhoe/New York/Port Watson).

Komunismus tedy musíme myslet v přítomném čase, ale nikoli jako přítomný stav. A právě to nám teorie komunizace umožňuje. V komunizaci jdou produkce komunismu a komunismus samotný souběžně. Komunizace je bojování proti kapitálu komunismem, což znamená, že komunismus je jí zároveň prostředkem i cílem. Proto je pro ni představa produkce komunismu představou samotného komunismu, ovšem komunismu chápaného prizmatem jeho produkce. Na otázku, „co je to komunismus,“ nemůžeme odpovědět popisem jeho údajně dovršené podoby, ale pouze popisem forem, v nichž by mohl být produkován.

To znamená, že teorie komunizace skutečně naráží na jisté potíže. Jelikož prostředkem komunizace je komunismus, je třeba ho nějakým způsobem vnést do hry už od začátku celého procesu. Zároveň ale tvrdíme, že komunizace je nějakou dobu probíhající proces, v němž se produkuje komunismus a jenž chce čas.

V tradičním marxistickém pojetí tuto otázku řešila představa „přechodného období“. Společenskou formací, která měla v průběhu revoluce vznikat a být jejím konečným výsledkem, neměl být přímo komunismus, ale zprostředkující stádium – socialismus. Komunizace se rozchází s představou přechodného období, protože komunismus je prostředkem samotného boje. Komunismus je tedy pro ni nutně bezprostřední záležitostí, i když zůstává jen částečný.

Komunizace proto nabývá jistých zdánlivě paradoxních forem: je zároveň okamžitá i rozprostřená v čase, totální i částečná a tak dále. Abychom mohli myslet komunismus, musíme najít odpověď na tyto otázky.

Pojem „komunistické opatření“

A zde vstupuje do hry pojem „komunistické opatření“ označující elementární formu produkce komunismu.

Produkce komunismu není nic než násobení a zevšeobecnění komunistických opatření, tu či onde přijatých v průběhu konfrontace s kapitálem; opatření, jejichž cílem je právě použití komunismu jako bojového prostředku.

Komunismus možná nenastane okamžitě, ale v rámci komunistického opatření se zdá být okamžitým. V rámci komunistického opatření nejsou žádná stádia. Komunismus je v něm už ve hře – i když ho nelze považovat za kompletně uskutečněný. Komunistické opatření stírá mezeru mezi bezprostředností komunismu a časem potřebným k jeho realizaci, aniž by zároveň rušilo nutnost tohoto času. A díky tomuto pojetí se mů-

žeme vyhnout přemýšlení o samotné komunistické opatření jako o mezilehlém období mezi současností a komunistickou budoucností.

Termín „opatření“ by nás neměl mýlit.⁸ Komunistické opatření není receptem, zákonem nebo příkazem. Nenastoluje žádnou vládu, které by se všichni museli podřídit. Nedekretuje nějakou obecnou a neosobní normu. Komunistické opatření se z definice týká předně těch, kdo ho provádějí. A není ani deklarovaním úmyslů či přinejmenším nikdy nemůže být jen takovouto deklarací. Komunistické opatření je čin. Vystačit si se zvukem vašeho hlasu, který prohlásí hodnotu, společenské třídy nebo kapitalismus za zrušené není komunistické opatření. Sdílet zdroje uchvácené nepříteli nebo společně vyrábět cokoli, co je zapotřebí k boji proti kapitálu – to by mohlo být komunistické opatření.

Komunistické opatření je kolektivním opatřením podniknutým ve specifické situaci, a to způsobem a prostředky, které si komunistické opatření samo vybere. Formy kolektivního rozhodování, které ústí v komunistická opatření, se různí podle samotných opatření: některá zahrnují velké množství lidí, jiná mnohem méně; některá předpokládají existenci koordinačních prostředků, jiná ne; některá jsou výsledkem dlouhých kolektivních diskusí jakéhokoli druhu (valná shromáždění, různé typy kolektivních diskusí ve víceméně difuzních skupinách), zatímco jiná mohou být živelnější... Zárukou, že komunistické opatření není autoritářské nebo hierarchické, je jeho obsah a nikoli formální charakter rozhodování, které mu dalo vzniknout.

Komunistické opatření je příkladem způsobu, kterým se organizuje produkce komunismu. A to není přímá demokracie nebo sebeorganizace.⁹

Takové opatření nemá nutně své autory či rozhodně neidentifikovatelné autory: komunistická opatření, která zevšeobecní, mohou být klidně podnikána souběžně tu

8) Místo výrazu „komunistické opatření“ lze stejně dobře použít „komunistická iniciativa“.

9) Rozhodně totiž nelze předem určit způsob, kterým budou komunistická opatření přijímána. Ujistit se, že nepůjde o způsob, kterým by se mohla znovu etablovat nadvláda, hierarchie nebo autorita, můžeme jen obsahem opatření a nikoli aplikací nějakého demokratického nebo jiného formalismu na proces rozhodování. A není to ani „sebe“-organizace. V současné chvíli je sebeorganizace jistě nutná k existenci bojů, které se vydají za vymezený čas a formy legalizovaných a odborově organizovaných bojů. Ale komunistické opatření je rozchodem se sebeorganizací jako takovou, neboť takové opatření překračuje parciální boje, které se musí organizovat kolem svých specifických cílů.

a tam, neboť jsou docela jednoduše možným řešením nějakého problému, který je všudypřítomný čili obecný. Rychle tedy mizí možnost lokalizovat jejich původ. Každý orgán, který si osobuje moc předepisovat druhým komunistická opatření, právě tímto aktem okamžitě neguje možnost, že by nějaké skutečně komunistické opatření mohl podniknout.

Komunistické opatření není samo o sobě komunismem. Komunismu nebude dosaženo jedním osamělým opatřením ani jednou sérií různých opatření. Na druhou stranu komunismus není nic než výsledek obrovského množství komunistických opatření – jehož počátek charakterizuje období komunizace – která se skládají jedno k druhému a která nakonec uspějí, když celkovému uspořádání světa vtisknou zcela odlišnou kvalitu. Není tu nutně žádná kontinuita; je naprosto rozumné předjímat, že před dosažením zlomového bodu, kdy se ruptura stane natolik hlubokou, že třídní společnost už nebude mít prostředky k tomu, aby sama sebe udržela v chodu, dojde k úspěchům i chaotickým ústupům. Komunismus a třídní společnost se navzájem vylučují. Před dosažením zlomového bodu jsou komunistická opatření svojí podstatou pomíjivá: existují pouze v prostoru boje, a pokud nezevšeobecní, jsou potlačena.¹⁰ Jsou to prostě momenty, kdy už je překonání možné, ale ještě ne jisté. Produkce komunismu se neodehraje nutně najednou. Docela dobře si můžeme představit, že jednoho dne se rozjede komunizační dynamika, která bude agresivně rekonstruovat komunistická opatření přijatá během obzvláště radikálních a rozsáhlých bojů, a přesto bude tato dynamika porážena. A později a jinde se zase znovu zrodí a uzavře se zkázou třídní společnosti.

Zevšeobecnění neznamená uniformitu. Je mnoho způsobů, jak se komunistické opatření může šířit. Samozřejmě, že může jít o otázku přidání se k té či oné už existující komunistické iniciativě (věnované společné výrobě nebo koordinaci...). Stejně tak může být otázkou přejmutí – občas v adaptované podobě – opatření, která už se praktikují jinde. Komunistické opatření se rovněž může zabydlet v praktikách, zkušenostech a solidaritě, které tu byly už před ním, a přitom zároveň představuje kreativní rozchod s tímto dědictvím, a to na základě potenciálu, který může zevšeobecnění produkce komunismu uvést ve skutečnost.¹¹

10) Zevšeobecnění komunistických opatření koresponduje především se zevšeobecněním bojů, v jejichž rámci se zrodila a bez nichž nemohou přežít.

11) Takovýto potenciál se projevuje stejně tak násobným růstem materiálních možností (spolu s likvidací státu a zabráním sil kapitálu), jako ve sféře výkladu a imaginace

Důležité je pochopit proces, kterým se komunistické opatření zevšeobecnuje. Jestliže se komunistické opatření stává všeobecným, je tomu tak proto, že v dané situaci odpovídá tomu, co si situace žádá, a je tedy jednou z forem (třeba ne jedinou možnou), které reagují na nutnost uvalenou touto situací (intenzivní boj proti kapitálu). Moment komunizace je situací chaotického střetu, během níž se proletáři pouštějí do nespočtu iniciativ, aby mohli dál pokračovat ve svém boji. Pokud se některé z těchto iniciativ rozšíří, děje se tak proto, že korespondují s nějakou potřebou, která přesahuje různé zvláštní konfigurace probíhajícího střetu. Volba mezi opatřeními, která se stávají všeobecnými a jinými možnostmi, se odehrává pod tíhou společenského vztahu kolabujícího pod ranami svých vlastních rozporů. A teprve na této rovině – na rovině zevšeobecnění – můžeme hovořit o opatřeních „nastolených samotnými potřebami boje“¹² či dokonce o revoluci jako o „bezprostřední nutnosti v dané situaci“, které se chopí proletáři „hnaní jejich materiálními podmínkami.“¹³ V tomto ohledu teorie komunizace není deterministická a dovoluje nám chápat produkci komunismu jako aktivitu.¹⁴

Komunistická opatření a produkce komunismu

Komunistické opatření je pozitivním aspektem komunismu, který teorie může pojímat jen negativně. Komunismus je totiž zničením všech stávajících forem nadvlády a vykořisťování. Komunismus se definuje jako řada rušících aktů: zrušení hodnoty, tříd, genderové a rasové nadvlády a tak dále. Jinými slovy, je sice pravda, že se naše pokusy popsat komunismus omezují na chabé definice (víme sice, co komunismus zruší, ale nevíme, jak konkrétně bude vypadat), ale máme pozitivní vizi jeho produkce: komunistické opatření.

Komunistický charakter opatření se odvozuje od jeho

– protože to vše v praxi tvoří nedílnou jednotu.

12) *Sic* č. 1, „Editorial“.

13) „Crisis and Communisation“, Peter Aström, *Sic* č. 1. Při tvorbě prvního čísla *Sic* došlo k debatě o tom, zda Aströmův článek používá příliš deterministické formulace nebo ne. Stopy této debaty je možno nalézt na stranách 38 a 39.

14) Tento mechanismus není ničím specifickým pro komunizaci. Všechny rozšířené formy společenské aktivity – tedy všechny ty, které procházejí napříč společenským organizmem – fungují stejně: kontrastují s centralizující a unifikující aktivitou hierarchických nebo státních struktur. Takto se tedy mohou šířit a zevšeobecnovat už praktiky současných bojů, dokud nedosáhnou příslušného rámce.

schopnosti posílit boj proti kapitálu, a přitom být výrazem jeho negace. Jedná se tedy o rozhodný a konkrétní způsob jak rozehrát překonání směny, peněz, hodnoty, státu, hierarchie a rasových, třídních a genderových rozdílů a tak dále. Tento seznam nestojí na nějakém zvláštním pořadí priorit, protože komunistické opatření je schopno zaútočit najednou na vše, co tvoří kapitalistické společenské vztahy. Víme, že komunismus je překonáním směny, hodnoty a peněz, ale nevíme, jak by svět bez směny, hodnoty a peněz mohl fungovat. Víme, že komunismus je zrušením tříd, ale nevíme, jak by mohl fungovat beztřídní universalismus. Komunistické opatření na takovéto otázky neodpovídá globálně, ale snaží se na ně reagovat tam, kde vznikají, a v rámci potřeb boje.

Díky komunistickému opatření chápeme, že komunismus není čímsi nám zcela cizím. Komunismus velmi významnou měrou spočívá na velice prostých věcech, z nichž mnohé mohou existovat už dnes: kupříkladu sdílení, spolupráce, absence společensky rozdělených rolí a funkcí a nezprostředkované a přímé společenské vztahy. Avšak to, co dnes existuje jako cosi druhotného, nemá tentýž význam – kvalitativně – jako to, co existuje všeobecně (vzpomeňme například hodnotu a způsob, jakým se proměnila její povaha se vznikem kapitalistického výrobního způsobu). Proto je pojem „zevšeobecnění“ zcela zásadní. Žádný obsah není komunistický sám o sobě (i když na druhou stranu některé obsahy mohou být samy o sobě velmi dobře antikomunistické). Totéž opatření může a nemusí být komunistické v závislosti na svém kontextu: není komunistické, zůstává-li izolované, ale stává se komunistickým, pokud zevšeobecní. Z toho důvodu je třeba pochopit, že izolované komunistické opatření není komunistickým opatřením, i když je pravda, že žádné komunistické opatření není s to samo od sebe prolomit svoji izolaci. K tomu dojde jen tehdy, když *další* kolektivy uvedou v život *další* komunistická opatření.

Zevšeobecnění však rozhodně nemůže být jedinou zárukou komunistického charakteru nějakého opatření. Opatření, které tak či onak nezevšeobecní či které nesouzní s dalšími podnikanými opatřeními, nemůže být komunistické. Zároveň je ale velmi dobře možné, že zevšeobecní opatření, která vůbec nebudou komunistická. Je evidentní, že tu musíme vyloučit veškerou iniciativu kapitalistického nepřítele v podobě zákonů, předpisů, rozkazů nebo donucovací státní kontroly. Ale na straně samotné revoluce mohou nejrůznější rozpory – které jsou výsledkem spletité segmentace proletariátu (jednota vzniká v boji je vždy problematická a nikdy ji nelze považovat za definitivní) a často

nepřehledného a rozporuplného rámce, v němž se každý konkrétní boj odehrává – plodit kontrarevoluční dynamiku, která má však podobu revoluce, tedy podobu zevšeobecnujících se opatření.¹⁵ Takže ještě jednou: žádné komunistické opatření není komunistické samo o sobě a komunistický charakter nějakého opatření se odvozuje jen a pouze z jeho celkového vztahu k boji, jehož je součástí. Některá opatření si během chaotického a nenormativního procesu povstání dlouho podrží nejednoznačný charakter. Jiná zase, která v jistý moment mohla být komunistická, se klidně mohou stát kontra-revolučními v reakci na určitou problematiku, která se bude prohlubovat přímo úměrně rozkladu kapitalistického společenského vztahu. Právě tak se může odhalit *revoluce v revoluci*: otevřeným bojem mezi opatřeními, která jsou komunistická, a opatřeními, která už komunistická nejsou.

Komunistická opatření nelze odloučit od povstání. Komunistická opatření jsou absolutně proti všemu, co v rámci třídního boje umožňuje integraci proletariátu jako třídy příslušející ke kapitálu. Takováto opatření se rozcházejí s legalitou, se zprostředkujícími institucemi a s obvyklými, přípustnými formami konfliktu. Můžete počítat s tím, že stát zareaguje násilně a krutě, jak má ve zvyku. Komunistická opatření jsou tudíž konfrontací s represivními silami a i v tomto případě mohou dosáhnout vítězství jedině dynamikou jejich urychleného zevšeobecnění.

Takže zevšeobecnování komunistických opatření má nutně mezní bod, rychle dosažený bod zlomu, kdy už cílem boje nadále nemůže být zlepšení nebo zachování určitého postavení v rámci kapitálu, nýbrž se jím musí stát zničení celého kapitalistického světa, který se v tuto chvíli definitivně stává nepřítelem.¹⁶ Od tohoto bodu patří mezi všechno, co je zapotřebí k produkci komu-

nismu, také konfrontace se silami státu odhodlanými bránit starý svět a tedy naprostá likvidace všech státních struktur.

Komunistická opatření a aktivita

Nikdo nebuduje komunismus vědomě v jeho celistvosti. Ale komunistická opatření se nepodnikají bezděčně: rozhodnutí přiklonit se k nim v boji nutně zahrnuje vědomí, že přispívají ke zničení kapitalistických společenských vztahů a že toto jejich zničení nakonec bude jedním z cílů boje. Samozřejmě, že potřeby boje a budování komunismu nejsou oddělené. Komunismus se uskutečňuje u příležitosti boje a v jeho kontextu. Ale rozhodnutí ve prospěch komunistického opatření – uvažujeme-li o něm izolovaně – neplyne z toho, že v boji nezbyla žádná jiná cesta vpřed než přijetí komunistického opatření: komunismus není tím, co zbudě, když už se nedá dělat nic jiného.

Komunismus se produkuje: to znamená, že není výsledkem ryze volního aktu ani pouhým důsledkem okolností, které znemožňují jakýkoli jiný výsledek. Každé komunistické opatření je výsledkem konkrétní vůle. Tato vůle si vůbec nemusí klást za cíl vytvoření komunismu v tom nejobecnějším smyslu, ale jen v nějakém jeho bezprostředním aspektu, lokálním a užitečném pro boj. Takže všeobecné přijetí komunistické myšlenky jako jakéhosi obecného, abstraktního principu, který je třeba realizovat, není nutnou podmínkou konkrétní produkce komunismu. Na druhou stranu, společenská aktivita produkující komunismus má své vlastní vědomí; to znamená, že v období komunizace, kdy dochází k propojování a šíření komunistických opatření, se povšechné kontury toho, co se ustavuje, stávají zřejmé všem.

Produkce komunismu však samozřejmě má i své „podmínky“. Je tu boj, který je třídním bojem, a proto je výrazem jak rozpadu kapitalistického třídního vztahu, tak možnosti jeho regenerace. Zároveň je v negaci fundamentálních společenských forem kapitálu (negaci, kterou ustavičně rozehrávají samy tyto formy) obsažena vize možnosti jejího překonání. Nicméně aktivita produkující komunismus musí sama sebe chápat jako aktivitu, tedy jako něco, co není mechanicky vyvoláno svými podmínkami. V rámci boje tedy není žádná nutnost, která by si vynucovala produkci komunismu a neponechávala žádnou jinou možnost.

Komunismus se může stát skutečností jen díky aktivitě. Na rovině jednoho komunistického opatření je tato

15) Komplikovaná a trýznivá prezentace těchto rozporů na straně revoluce viz články Bernarda Lyona (*Meeting a Sic* č. 1).

16) Jak jsme si ukazovali od začátku tohoto článku, třídní boj je ambivalentní. Souběžně je bojem v rámci kapitalismu a bojem, který předznamenává jeho zničení, bojem na obranu jistého postavení uvnitř kapitalismu a bojem proti tomuto postavení. Proletariát v tomto boji osciluje mezi svojí integrací a dezintegrací. Komunistické opatření je krokem k rozchodu s touto dvojakostí a činí z boje proletariátu boj proti kapitálu jakožto systému; boj, v jehož průběhu se proletariát kousek po kousku rozpouští. Ale toto rozpouštění se může stát zřejmým teprve tehdy, až se komunizace stane poněkud zjevnější. O antikapitalistickém nebo revolučním boji lze skutečně hovořit teprve až od chvíle, kdy začne pozitivní produkce komunismu.

aktivita nutně zakoušena jako vůle, vědomí, projekt (samozřejmě, že *kolektivní vůle*). Ale zevšeobecnění komunistických opatření přesahuje veškerou vůli, protože i když je každé jednotlivé opatření aktem, celkový souhrn komunistických opatření je neuchopitelný vůlí těch, kdo je podnikají. Čím intenzivnější daná aktivita je a čím víc spočívá v produkci rozmanitých a mnohознаčných opatření, tím větší bude pravděpodobnost, že tato opatření budou odpovídat potřebám globální produkce komunismu.

Navíc tato aktivita je skutečně aktivitou, a proto proměňuje podmínky, v nichž se rozvíjí. To znamená: čím víc je komunismus produkován, tím víc se zvětšuje potenciál pro jeho další autoprodukcí. A právě o tom je pojem „komunizující dynamika“. První komunistická opatření, která zevšeobecní, demonstrují samotným svým zevšeobecněním, že mohou být bojovým prostředkem; ale zároveň otevírají možné cesty k překonání specifčnosti a mantinelů boje samotného. Opatření, která se pustí do sdílení zdrojů sebraných nepříteli, otevírají cestu k opatřením, která se pustí do uspokojování potřeb komunistickými prostředky.¹⁷ Opatření zahrnující lokální spolupráci otevírají cestu ke spolupráci v širším měřítku.

To ukazuje na velký strategický význam prvních komunistických opatření.¹⁸ Jestliže se jim podaří dát adekvátní a rychlou odpověď na problémy vyvstávající v konkrétním boji a jestliže z tohoto důvodu budou schopna zevšeobecnět, pak se může rozjet dynamika, která z jejich expanze bude činit motor jejich ještě širší expanze. Úloha komunistické teorie, která se nevěnuje vydávání direktiv, co se musí udělat, ale pojmenovávání toho, co už se děje (tedy přijímání komunistických opatření), je tudíž značná.

Bylo by velkou chybou představovat si nějaký způsob boje jako „komunistické opatření“. Komunistická opatření bezesporu předpokládají hloubku a šířku třídního boje, které přesahují obvyklé parametry, kterých boje dosahují při běžném průběhu. Komunistická opatření tudíž nabývají významu jedině v rámci komunizující dynamiky, která je rychle táhne za jejich plaché počátky.

17) Potřeb, které probíhající boj rovněž transformoval.

18) Slovo „strategický“ nechápejme ve významu strategie pro šíření a zevšeobecnění komunistických opatření; taková strategie by totiž nemohla existovat. „Strategický“ tu znamená, že první opatření musí být co neadekvátnější dané situaci, přičemž jsou zároveň konkrétním precedentem užití komunismu coby bojového prostředku.

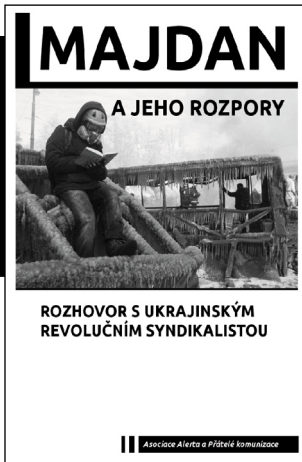
Z definice je nemožné konstruovat vzor komunistického opatření. Přesto lze nabídnout pár hypotéz, chápeme-li správně jejich funkci. Nejde o uskutečnění jakéhosi proctví, ale o objasnění našeho dnešního teoretického chápání komunismu. Hypotézy ohledně komunistických opatření se odvozují přímo od způsobu, kterým nám současná epocha umožňuje přemýšlet o komunismu. Všechny koncepce tohoto druhu jsou však stejně jako éra, která je zrodila, velmi smrtelné a odsouzené k překonání.

Je tedy pravděpodobné, že komunistickými budou ta opatření, která tu a tam budou přijímána za účelem uchvácení prostředků využitelných k okamžitému uspokojení potřeb boje. Komunistická budou pravděpodobně i ta opatření, která se budou podílet na povstání, aniž by reprodukovala formy a modely vlastní nepříteli. Komunistická pravděpodobně budou opatření, jejichž cílem bude vyhnout se v rámci boje reprodukcí dělítek mezi proletáři, která jsou výsledkem jejich soudobé atomizace. Komunistická patrně budou opatření, která budou usilovat o eliminaci genderové a rasové nadvlády. Komunistická pravděpodobně budou ta opatření, která budou směřovat ke koordinaci bez hierarchie. Komunistická budou pravděpodobně opatření, která se tak či onak budou snažit setrást se sebe veškerou ideologií, která by mohla vést k opětovnému ustavení tříd. Komunistická patrně budou ta opatření, která vymítí všechny tendence k obrodě těch společenství, která se k ostatním chovají jako k cizincům nebo nepřátelům.

NAŠE PUBLIKACE

ke stažení na www.pratelekomunizace.wordpress.com

Přátelé komunizace:
MAJDAN A JEHO ROZPORY
Rozhovor s ukrajinským revolučním syndikalistou

Asociace Alerta dala tištěnou podobu rozhovoru, který **Přátelé komunizace** uskutečnili se členem ukrajinského **Autonomního svazu pracujících**. Předmětem tohoto

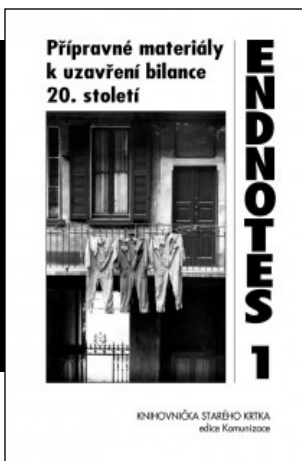
interview se stal majdan - mezitřídní hnutí zahrnující okupaci veřejného prostoru a nepokoje, které trvalo více než tři měsíce a vedlo ke svržení Janukovyčovy vlády na Ukrajině. Rozhovor se uskutečnil ještě před vyvrcholením tohoto boje. Přestože tedy nepokrývá celou trajektorii majdanu, skýtá nástin jeho anatomie a zasazení do společenského a historického kontextu.

Čítanka Přátel komunizace:
NAŠÍ NÁRODNOSTÍ JE SVOBODA!
O vzbouření lidu v Bosně a Hercegovině v únoru 2014

Přátelé komunizace vydali čítanku na téma sociálních bouří, které v únoru 2014 otráslly Bosnou a Hercegovinou. Posbí-

rali jsme a přeložili texty bosenských autorů a rozhovory s přímými účastníky, přičemž naším cílem bylo vytvořit co nejbohatší a obrázkem nepokojů, který by nám i čtenářům umožnil seriózně je zhodnotit a ne jen planě oslavovat pouliční násilí a/nebo občanská fóra.

Endnotes 1
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY K UZAVŘENÍ BILANCE 20. STOLETÍ

Knihovnička Starého krtka přeložila a publikovala první vydání anglickojazyčného časopisu **Endnotes**, které vy-

šlo v říjnu 2008. Prezentovalo výměnu názorů mezi dvěma soudobými francouzskými skupinami – **Troploin** a **Théorie Communiste** – ohledně vztahu mezi současným třídním vztahem a neúspěšnými revolucemi 20. století. Jeho součástí byly tři texty Gillese Dauvého a Karla Nesica (**Troploin**): *Když povstání umírají*, *Lidské, příliš lidské?*, *Proletář a práce: Příběh jedné lásky?*; a dva texty od **Théorie Communiste**: *Normativní historie a komunistická esence proletariátu* a *Mnoho povyku pro nic*. Samotný kolektiv **Endnotes** potom napsal předmluvu *Vyneste své mrtvé* a *Doslov*. Bez nadsázky lze tuto debatu označit za jednu z nejzajímavějších a nejpodnětějších diskusí o příčinách debaklů proletářských revolucí uplynulého století.

Aufheben
ČÍM BYL SSSR?
Příspěvek k teorii deformace hodnoty za státního kapitalismu

Tato kniha vydaná **Knihovničkou Starého krtka** je velmi zajímavým a důležitým příspěvkem britských „neortodoxních“ marxistů kolem časopisu **Aufheben** ke kritice politické ekonomie „reálného socialismu“. Na jejich strán-

kách můžeme sledovat historický vývoj různých marxistických interpretací povahy sovětského zřízení a kriticky se k nim vztáhnout. Jedná se především o trockistické koncepce Lva Davidoviče Trockého, Tonyho Cliffa a Hillela Tickina, které v prostředí české krajní levice doposud nebyly podrobeny systematické kritice. **Aufheben** se rovněž vrací k teoriím ruských bolševiků: Lenina, Preobraženského, Bucharina, Ossinského, Bogdanova. Zabývají se jejich vzájemnou provázaností i konfliktem v poměru k budování státního kapitalismu a socialismu, který se manifestoval střetem mezi vedením strany a různými skupinami levých komunistů. Kritice autoři podrobují i teorie Německo-holandské a Italské levice, aby se nakonec pokusili o jejich překonání na základě důsledné aplikace Marxovy teorie hodnoty na sovětské podmínky.

Théorie Communiste SEBEORGANIZACE JE PRVNÍM AKTEM REVOLUCE, ABY SE NÁSLEDNĚ STALA PŘEKÁŽKOU, KTEROU REVOLUCE MUSÍ PŘEKONAT

Théorie Communiste se zabývá otázkou sebeorganizace, jakožto charakteristiky konání proletariátu coby třídy. To v současných bojích vyvstává jako limit bojů, který revoluce vzešlá z naší epochy bude muset překonat, aby mohl proletariát zrušit kapitál i sám sebe. S tím souvisí i kritika koncepce „politické autonomie třídy“ jako něčeho, co patří do minulosti, k minulému cyklu bojů. Vydala **Knihovnička Starého krtka**.

Théorie Communiste KOMUNISTICKÁ TEORIE

Hlubší představení francouzských **Théorie Communiste**. Napsali je pro skupinu „mladých Lyonanů“, kteří prováděli „teoretickou reflexi Německé a Italské levice“, a vyšlo v *TC* číslo 14. Brožura rovněž obsahuje krátkou prezentaci *Théorie Communiste: Kdo jsme? a Rozhovor s Rolandem Simonem*. Přeložila a vydala **Knihovnička Starého krtka**.

www.kknihovna.wordpress.com

Théorie Communiste REVOLUCE JAKO KOMUNIZACE

Publikaci, kterou vydala **Knihovnička Starého krtka** v roce 2011, můžeme shrnout slovy: „teorie komunizace pro začátečníky“ aneb „vše, co jste kdy chtěli vědět o teorii komunizace, ale báli jste se zeptat.“ Sestává ze dvou textů Leona de Mattise a Bernarda

Lyona, kteří jsou více či méně spojeni s francouzskou skupinou a stejnojmennou revue **Théorie Communiste** (TC). Oba texty vyšly v prvním čísle (2011) „mezinárodního časopisu pro komunizaci“ s názvem *Sic*, který tehdy byl společným projektem lidí nejen z TC, ale také z řeckých **Blaumachen**, anglo-amerických **Endnotes** a švédských **Riff-Raff**. Tyto statě jsou úvodem do problematiky komunizace, jak ji pojmají výše zmiňované kolektivy a jak se k ní hlásíme i my, **Přátelé komunizace**. Brožuru **Knihovničky Starého krtka** šíříme, abychom české čtenáře a čtenářky seznámili s obsahem této konkrétní komunizační perspektivy, která představuje úsilí o pochopení současné podoby třídního vztahu, a proto se v komunistickém hnutí stává předmětem debat. Doufáme, že tato brožura přispěje ke vzniku diskusí a přeskupování prorevolucionářů (neboť není revolucionářů bez revoluce) kolem konceptu revoluce jako komunizace.

Gilles Dauvé François Martin JAK KOMUNISTICKÉ HNUTÍ MIZÍ Z DOHLEDU A ZNOVU SE OBJEVUJE

Francouzští komunisté Gilles Dauvé (tehdy píšící pod pseudonymem Jean Barrot) a François Martin patřili v 60. a 70. letech 20. století k již dlouho neexistující skupině **Le Mouvement Communiste**. Tato skupina patřila k průkopníkům komunizačního proudu. Právě tehdy napsali texty, které byly později zkomponovány do knihy *Jak komunistické hnutí mizí z dohledu a znovu se objevuje*. Její český překlad vznikl již v roce 2001 a v červnu následujícího roku k němu Gilles Dauvé zvlášť napsal předmluvu. Svého prvního vydání se však dočkal teprve v roce 2011, a to v revidované podobě. Český překlad vycházel z posledního anglického vydání knihy, který v roce 1997 uskutečnilo britské nakladatelství Antagonism Press. Hlavní texty, předmluva k onomu vydání a jedna příloha byly doplněny rovněž o předmluvu a přílohy starší, které byly z následujících vydání vyřazeny. Do českého vydání byly zařazeny právě proto, že se jedná o dokumenty, které společně s vlastním tělem knihy dokládají počátky a genezi komunizačního proudu, který ve zdejším prostředí zůstává poměrně neznámý.

časopis pro revoluční teorii

PŘÁTELÉ KOMUNIZACE

Problematika dnešní revoluční teorie je jiná než problematika staré revoluční teorie 19. a 20. století. Krize kapitalismu na přelomu 60. a 70. let 20. století a následný proces jeho restrukturalizace, který započal v 70. letech, významně proměnily terén třídní společnosti. Skonalo masové dělnické hnutí a s ním spojená vize a praxe revoluce jako uchvázení moci a výrobních prostředků proletariátem. Skonal i „reálný socialismus“ jakožto praktický produkt takovéto revoluce, který byl vším jen ne beztřídní společností bez vykořisťování a útlaku. Vyhasl starý dialog i střet mezi „reformou“ a „revolucí“, protože „dělnická moc“ už dávno neroste a neznamená nic než stále zoufalejší obranu možnosti být vykořisťován kapitálem za „slušnou“ mzdu. Samospráva a sebeorganizace, které dříve bývaly radikálním protipólem hierarchie a byrokratismu kapitalistických společenských vztahů, se staly banálními rysy nového cyklu bojů, s nimiž se nepojí žádné revoluční aspirace. Snahy o obnovu „levicové kontrahegemonie“ se rozpouštějí v občanském diskursu, obraně sociálního státu a alternativismu.

Restrukturalizace třídního vztahu mezi kapitálem a prací prolomila hranice národních států, skartovala staré členění na první, druhý a třetí svět a globalizovala akumulaci procesů kapitálu. Rozsekala výrobní proces a s ním i pracovní proces do segmentů rozptýlených po celé planetě a zpětně spojovaných rostoucí masou proletarizovaných techniků a úředníků. Sféra oběhu proniká do výrobní sféry a komplexně zprostředkovává její fungování, zrychluje a řídí proudění kapitálu a práce z místa na místo. Nesmírně posílila úloha finančnictví v reprodukci kapitálu i práce. Strukturální převis nabídky pracovní síly nad poptávkou je nesmírný – roste masa obyvatelstva, která se pro zhodnocování kapitálu stala přebytečnou. Za této situace už kapitál nedává vzniknout jednotě proletářů na základě společného postavení námezdních pracujících. Dnešní podoba vztahu kapitál-práce už pracujícím neumožňuje potvrzovat si v něm autonomní dělnickou identitu a na tomto základě budovat dělnické organizace schopné převzít moc ve státě a zmocnit se výrobních prostředků.

Charakteristiky soudobého cyklu třídních bojů ukazují na skutečnost, že dnešní boje nemožnou mít jiný *sociálně* revoluční horizont než, že jednotlivé složky proletariátu budou *ve svém třídním konání* negovat svoji existenci coby třídy a tím pádem i kapitál. Jen v tomto procesu sebezrušení proletariátu jako třídy mohou jeho jednotlivé segmenty dosáhnout vzájemné jednoty. Tento sociálně revoluční proces je zároveň bezprostřední produkcí komunismu skrze konkrétní komunistická opatření rušící kapitál, směnu, peníze, stát, genderová, rasová a další společenská dělítky a nastolující tak vztahy mezi jedinci definovanými v jejich jedinečnosti. Tento typ revolučního procesu nazýváme *komunizace*.

Časopis *Přátelé komunizace* vychází především z teorie komunizace a ze systematické dialektiky spojené s některými autory hlásícími se k „otevřenému marxismu“. Smyslem tohoto časopisu je shromažďovat, promýšlet a rozvíjet fragmenty revoluční teorie, která se rodí a rekonstruuje v třídním boji a podmínkách dnešního kapitalismu. Máme na mysli teorii postavenou na nových formách třídního boje, na možnostech revolučního překonání kapitalismu, které tento boj produkuje, i na limitech v něm dosažených. Tato teoretická práce je mapováním sociální krajiny restrukturalizovaného vztahu kapitál-práce a snahou utvářet adekvátní nástroje pro uchopení aktuálního cyklu bojů, pojmenováváním již existujícího a definováním nových smysluplných oblastí a způsobů intervence.

www.pratelekomunizace.wordpress.com

pratekom@gmail.com

<https://www.facebook.com/PrateleKomunizace?ref=hl>

